

იონე ჰაგნატიონი

ქაზთელ-კასეთის

ადწეზა

ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და
სამიებლები დაურთეს
თინა ენუქიძემ და გურამ ბედოშვილმა

თბილისი

1986

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР
საქართველოს ისტორიის წყაროების კომისია
КОМИССИЯ ПО ИСТОЧНИКАМ ИСТОРИИ ГРУЗИИ

საქართველოს ისტორიის წყაროები

41

ქართული
საისტორიო მწერლობის
ძეგლები

V

მეცნიერება

მთავარი სარედაქციო კოლეჯია

შ. ძიძიგური (მთავარი რედაქტორი), მ. აბაშიძე, ზ. ალექსიძე, რ. კიკნაძე (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), გ. მელიქიშვილი, გ. ნადარეიშვილი, თ. ყაუხჩიშვილი, ვ. ძიძიგური, ე. ხოშტარია, გ. ჭიბლაძე.

სერიის რედაქტორი რ. კიკნაძე
ტომის რედაქტორი შ. ძიძიგური

რეცენზენტები: ისტორიის მეცნ. დოქტორი რ. კიკნაძე
ფილოლოგიის მეცნ. დოქტორი თ. უთურგაიძე

XVIII საუკუნის II ნახევრის თვალსაჩინო ქართველი მწიგნობრისა და საზოგადო მოღვაწის იოანე ბაგრატიონის ნაშრომი „ქართლ-კახეთის აღწერა“ მნიშვნელოვანი წყაროა ძველი საქართველოს ისტორიულ-გეოგრაფიული და სოციალურ-ეკონომიკური თვალსაზრისით შესწავლისათვის. ნაშრომი იმედროულად შეიცავს მეტად სანდო ცნობებს XVIII საუკუნის საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობის გასათვალისწინებლად.

იოანე ბაგრატიონის ნაშრომში, ქართლ-კახეთის გარდა, აღწერილია საქართველოს აღმოსავლეთი და დასავლეთი კუთხეები: ხევსურეთი, იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი, სვანეთი, აგრეთვე, ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლების — დაღესტნისა და ჩაჩნეთ-ინგუშეთის რეგიონები.

ტოპონიმებს უმეტესწილად დართული აქვს საისტორიო ხასიათის კომენტარები, აღნიშნულია გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ძველი ფორმები, მითითებულია მოქმედია თუ „უშენია“ ესა თუ ის სოფელი, როგორია მათი ეროვნული შემადგენლობა და სხვ.

წიგნი განკუთვნილია საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიისა და ქართული ონომატოლოგიის სპეციალისტთათვის, აგრეთვე, მკითხველთა ფართო წრისათვის.

საქართველოს ისტორიის წყაროების კომისიის გამოცემები

1. შაჰ-თამაზის საუბარი ოსმალეთის ელჩებთან, სპარსული ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, თარგმნა, შენიშვნები და წინასიტყვაობა დაურთო კ. ტაბატაძემ, თბ., 1976.

2. აბრამ ერევანცი, ომების ისტორია, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1976.

3. სპარსული ისტორიული საბუთები საქართველოს წიგნთსაცავებში, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, ქართული თარგმანი და წინასიტყვაობა დაურთო ვლ. ფუთურიძემ, თბ., 1977.

4. სტეფანოს ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთა“-ს ძველი ქართული თარგმანები, ქართულ-სომხური ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბ., 1978.

5. გ. აბრამიშვილი, სტეფანოზ მამფალის ფრესკული წარწერა ატენის სიონში, თბ., 1977.

6. ზ. ალექსიძე ატენის სიონის სომხური წარწერები, თბ., 1978.

7. ტბეთის სულთა მატიანე, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ენუქიძემ, თბ., 1977.

8. სომხურ ხელნაწერთა ანდერძების ცნობები საქართველოს შესახებ (XIV—XV სს.), ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, კომენტარები და შენიშვნები დაურთო ა. აბდალაძემ, თბ., 1978.

9. „სამყაროს საკვირველებათა“ ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსული ტექსტი ქართული თარგმანით, შესავალითა და შენიშვნებით გამოსცა რ. კიკნაძემ, თბ., 1978.

10. ქათიბ ჩელების ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, თურქულიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გ. ალასანიამ, თბ., 1978.

11. Якоб Цуртавели. Мученичество Шушаник. Перевод В. Д. Дондуа, введение и примечания З. Н. Алексидзе. Тбилиси, 1978.

12. Памятник эриставов. Перевод, исследование и примечания С. С. Какабадзе, Тбилиси, 1979.

13. Сумбат Давитис-дзе. История и повествование о Багратионах. Перевод, введение и примечания М. Д. Лордкипанидзе. Тбилиси, 1979.

14. მ უ ს ტ ა ფ ა ნ ა ი მ ა, ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით, გამოკვლევისა და შენიშვნებით გამოსაცემად მოამზადა ნ. შენგელიამ, თბ., 1979.

15. ზ ა ქ ა რ ი ა ა გ უ ლ ე ც ი, დღიური, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1979.

16. ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარი, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით გამოსაცემად მოამზადა ც. აბულაძემ, გამოკვლევა დაურთო მ. სვანიძემ, თბ., 1979.

17. ა რ ს ე ნ ი ს ა ფ ა რ ე ლ ი, განყოფისათვის ქართველთა და სომეხთა, ტექსტი კრიტიკულად დაადგინა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ზ. ალექსიძემ, თბ., 1980.

18. ბერძენი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, IV, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ყაუხჩიშვილმა, თბ., 1980.

19. ქართული წარწერების კორპუსი (ლაპიდარული წარწერები, I), აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველო (V—X სს.), შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ნ. შოშიაშვილმა, თბ., 1980.

20. ქართული წარწერების კორპუსი (ლაპიდარული წარწერები, II), დასავლეთ საქართველოს წარწერები (IX—XIII სს.), შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ვ. სილოგავამ, თბ., 1980.

21. ცხოვრება საქართველომისა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გ. ალასანიამ, თბ., 1980.

22. Законы Вахтанга VI. Перевод, введение, примечания, глоссарий и указатели Д. Л. Пурцеладзе. Тбилиси, 1980.

23. კ. კოხისა და ო. სპენსერის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გერმანულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო ლ. მამაცაშვილმა, თბ., 1981.

24. ი ს ქ ა ნ დ ე რ მ უ ნ შ ი, აბასის ქვეყნის დამამშვენებელი ისტორიის გაგრძელება, სპარსულ ტექსტს გამოკვლევა, ქართული თარგმანი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ნ. გელაშვილმა, თბ., 1981.

25. პ ა პ უ ნ ა ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი, ამბავნი ქართლისანი, ტექსტი დაადგინა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბ., 1981.

26. XV საუკუნის იტალიელ მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ, იტალიურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ე. მამისთვალისშვილმა, თბ., 1981.

27. გ. ოთხმეზური, XII—XIII საუკუნეების მიჯნის ქართული ლაპიდარული წარწერები, როგორც საისტორიო წყარო, თბ., 1981.

28. ბერძენი მწერლები საქართველოს შესახებ, V, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ყაუხჩიშვილმა, თბ., 1983.

29. Летопись Картли. Перевод, введение и примечания Г. В. Цулая. Тбилиси, 1982.

30. ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი, I, შეადგინეს და გამოსაცემად მოამზადეს თ. ენუქიძემ, ვ. სილოგავამ, ნ. შოშიაშვილმა, თბ., 1984.

31. გეორგიევსკის ტრაქტატი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო გ. პაიჭაძემ, თბ., 1983.

32. ოსმალური დოკუმენტური წყაროები ანაკლიისა და რუხის ციხეების შესახებ, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით, შესავლით, ტერმინოლოგიური ლექსიკონით, ფაქსიმილეებითა და საძიებლებით მოამზადა ნ. შენგელიამ, თბ., 1982.

33. თეიმურაზ ბაგრატიონი, ახალი ისტორია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო ლ. მიქიაშვილმა, თბ., 1983.

34. Источниковедческие разыскания, 1979. Тбилиси, 1984.

35. ზ. სხირტლაძე, საბერეების ფრესკული წარწერები, თბ., 1985.

36. „ქართლის ცხოვრების“ სიმფონია-ლექსიკონი, შემდგენლები: მ. კვაჭაძე, ნ. ნატრაძე, ზ. სარჯველაძე, მ. ჩხენკელი, თ. ხაჯომია, თბ., 1986.

37. მოვსეს კალანკატუაცი, ალვანთა ქვეყნის ისტორია. ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1985.

38. დე გრაი დე ფუა საქართველოს შესახებ, ფრანგულიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ჯ. ოდიშელმა, თბ., 1985.

39. Жизнь Царицы Цариц Тамар. Перевод и введение В. Д. Дондуа. Исследования и примечания М. М. Бердзнишвили. Тбилиси, 1985.

40. Источниковедческие разыскания, 1982, Тбилиси, 1985.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი	9
იოანე ბაგრატიონის „ქართლ-კახეთის აღწერის“ ენობრივი დახასიათება	20
ქართლ-კახეთის აღწერა (ტექსტი)	29
Резюме	85
საძიებლები	87
ა. გეოგრაფიულ სახელთა	87
ბ. პირთა	114
გ. საენობრივი	115

შესავალი

XVIII საუკუნის II ნახევრის გამოჩენილი ქართველი სახელმწიფო მოღვაწის, მეცნიერის, ლექსიკოგრაფისა და მწერლის, ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII შვილის — იოანე ბაგრატიონის (1768—1830 წწ.) მრავალმხრივი შემოქმედება დიდი ხანია სპეციალისტთა ყურადღებას იმსახურებს. მის მნიშვნელოვან შრომათა შორის საგანგებო ადგილი უჭირავს „ქართლ-კახეთის აღწერას“, რომელშიაც წარმოდგენილია აღნიშნული რეგიონისა და საქართველოს სხვა მომიჯნავე მხარეთა (დიდოეთი, ჩაჩნეთ-ინგუშეთი) 2300-მდე ტოპონიმი. ამ ნაშრომის ჩვენ მიერ გამოსაცემად მომზადებული ავტოგრაფული ხელნაწერი დაცულია კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის ყოფილი წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კოლექციაში S 3729 ნომრით. იგი დაწერილია სხვადასხვა ზომისა და ფერის დიდი ფორმატის ქაღალდზე (39X24) და შეიცავს (გვიან გაკეთებული არაბული პაგინაციით) 159 ფურცელს. ხელნაწერი წარმოადგენს იოანე ბატონიშვილის მიერ სხვადასხვა დროს დაწერილ ნაშრომთა კრებულს, რომელშიაც შესულია: „შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გუარებისა...“ (2r—71v), „ბაგრატიონთა შთამომავლობა“... (76v—127r) და ჩვენთვის საინტერესო ნაშრომი: „ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერა“ რომელიც იოანე ბატონიშვილს, როგორც თვითონვე გვამცნობს ტექსტის დასაწყისში, შეუსრულებია ორი მეფის — ერეკლე მეორისა და გიორგი XII დავალებით 1794—1799 წლებში. ამ ტექსტს ხელნაწერში 128—159 ფურცლები უჭირავს. გარდა არაბულისა მას აქვს ავტორისეული რვეულებრივი აღრიცხვაც (შეიცავს 3 რვეულს).

სამეცნიერო ლიტერატურაში ამ ხელნაწერის შესახებ პირველ ცნობას ვხვდებით ალ. ცაგარლის ნაშრომში, რომლის მიხედვით იგი დავით ჩუბინაშვილის საკუთრება ყოფილა¹ (მის კოლექციაში იგი 108 ნომრით არის აღნიშნული). ხელნაწერი განხილული აქვს მკვლევარ

¹ А. Цагарели, Сведения о памятниках грузинской письменности, т. I, вып. III, СПб., 1894, гл. 345.

ლ. ქუთათელაძეს², ხოლო აღწერილი — თ. ენუქიძეს³. ამას გარდა, არსებობს ამ ტექსტის რუსული ვარიანტი. იგი დაცულია ქ. ლენინ-გრადის გეოგრაფიული საზოგადოების არქივში*.

ტექსტი გამოკვლევით გამოქვეყნებული იყო 1980 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრასთან არსებული ტომონიმიკური ლაბორატორიის კრებულში⁴ ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის ნორა კოტინოვას მიერ. გამოცემულ ტექსტს წინ უძღვის ზოგადი ხასიათის წერილი «იოანე ბატონიონის „ქართლ-კახეთის აღწერა“ და ამ შრომის მნიშვნელობა ტომონიმიის შესწავლის ისტორიისათვის» (337—344 გვ.), რომელშიაც საუბარია იოანე ბატონიშვილის, როგორც აღორძინების ხანის გამოჩენილი ქართველი მწერლის, ენციკლოპედიური განსწავლულობის მქონე მკვლევრის, მთარგმნელისა და ცნობილი ლექსიკოლოგის შესახებ. ამას მოსდევს ტექსტი, რომელსაც ერთვის გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი შედგენილი დოკ. შუქია აფრილონიძის მიერ (პირთა და საგნობრივი საძიებლები შრომას არ ახლავს).

წერილობითი წყაროების გამოცემა ფილოლოგიური და ისტორიული მეცნიერების ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა. ამ ამოცანის წარმატებით შესრულების საწინდარია ტექსტის მეცნიერული პუბლიკაცია. ეს კი განაპირობებს გამოკვლევების მაღალ დონეს⁵.

სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ იოანე ბატონიშვილის ზემოხსენებული ეს ფრიად საყურადღებო ნაშრომი სათანადო მეცნიერულ დონეზე ვერაა მომზადებული და გამოცემული.

ნათქვამის დასადასტურებლად მოვიყვანთ მაგალითებს:

1. ხელნაწერს, გარდა გვიან გაკეთებული არაბული ციფრებით შესრულებული პაგინაციისა, აქვს ავტორისეული რვეულებრივი აღრიცხვა, როგორც ქართული ასოებით, ისე არაბული ციფრებით (ა, 1, ბ 2, გ 3). ხელნაწერის არასწორად აკინძვის გამო რვეულებრივი თანამიმდევრობა არეულია. პირველ რვეულს მოსდევს მესამე, ხოლო მესამეს — მეორე. ტექსტის გამომცემელს ყურადღება არ მიუქცევია რვეულებრივი აღრიცხვისათვის, რის გამოც არეულია ტექსტის თანა-

2 ლ. ქუთათელაძე, იოანე ბატონიონის ავტოგრაფული ნუსხების მიმოხილვა, ხელნაწერთა ინსტიტუტის შრომებ, I, 1959, გვ. 232.

3 ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. V, 1967, გვ. 272—273.

4 ტომონიკა II, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრასთან არსებული ტომონიმიკური ლაბორატორიის კრებული, გვ. 337—424.

5 რ. კიკნაძე, საქართველოს ისტორიის წყაროთმცოდნეობის საკითხები, 1982, გვ. 8.

* ЛГО, разряд 52, опис I, № 5.

შიმდეკრობა და ამდენად — რეგიონიც: ქართლის აღწერიდან გადავ-
დივართ კახეთზე, შემდეგ ისევ ქართლზე და ა. შ.

2. ცნობილია, რომ მთელ რიგ ხელნაწერებს გვერდის დამთავრე-
ბის შემდეგ მარჯვენა კიდეზე აწერენ მომდევნო გვერდის დასაწყისი
სიტყვის ნაწილს (ზოგჯერ ორ-სამ ასოს) ზოგჯერ მთელ სიტყვასაც,
რაც დამთავრებული გვერდის გაგრძელების მიმანიშნებელია, ამ ნაწილს
კუსტუსი ეწოდება. მოვიყვანთ კუსტუსის შეუნიშნაობისა და მისი მნი-
შენელობის გაუთვალისწინებლობით გამოწვეული შეცდომის მაგა-
ლით: ხელნაწერის 135v-ს ბოლო ნაწილი იკითხება ასე:

ქ. სარალი 2

ქ. არაფლუ

ქ. ახილმამული. აქ მთავრდება გვერდი და მომდევნო ფურც-
ლის დასაწყისი სიტყვა „ბეითალი“-დან გვერდის ბოლოს მიწერილია
კუსტუსი „ბეი“. გამომცემელმა ვერ შენიშნა, რომ ეს კუსტუსია და
იგი მიაწერა ახილმამულს, რის შედეგადაც მივიღეთ ტოპონიმი „ახილ-
მამულბეი“. ასეთი მცდარი წაკითხვითაა წარმოდგენილი ეს ტოპონიმი
საძიებელშიც.

3. გამომცემლის მიერ არასწორადაა წაკითხული ტექსტის შემდეგი
აღგილები:

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ შ ი ა :

გ ა მ ო ც ე მ ა შ ი ა :

კეხვი

საგულე

ტვილიანი

გომელაური

კეშავა

ჩოქური

მერე

გორანა

ტომნისი

გნასური

კარბი

მერე

ლელისთავი

ძარი

კეხვი

ძარწემი

ძაბოეთი

ყურძენი

ვარძაგარა

კეზვი

საგულე

ტვილანი

გოგულაური

კეშავა

ჩოქერი

ბერე

მარანა

ტომნისი

გნასერი

კარამი

ვერე

ლელისთავი

გარი

ხეხვი

გარწემი

გაბოეთი

ყურძენი

ვარგაგარა

მუხრანა
აზბულადი
სურამის
ხინოწმინდელი
ბოგაძორი
ჯილიზი
დებედეს მდინარე
ახილ მამული
ენდრონიკიანთ ელი
თიუზი
ნოკორნა
ბოჭორმელები
მუხრანი
ალაგეზი

მუხრანი
აზბულადი
სურამის
ხინოწმინდელი
ბოკაგორი
ჯილზი
ლებედეს მდინარე
ახილმამულები
ენდრონიკიანთელი
თუზი
ნიკორნა
ბოჭორაძეები
მუხრახი
ალაგები და ა. შ.

4. გამომცემლის მიერ არაა ჩასწორებული ტექსტის დედნისეული შეცდომები.

ტექსტის დედანში
და კოტინოვას გა-
მოცემაში ა:

ვენანთ კარი
მუზალეთი
ფიტვი
თისრევი
სახლევახანი
გაურარხი
ბრეზა
ეძამი
ძვარეთი
აკანთერი
ნოგორნა
კუჭატანი

უნდა ჩასწორებულ-
იყო (სქოლიოში სათა-
ნალო მითითებით):

ვე(უ)ანანთ კარი
მუხალეთი
ფიტ(ა)ვი
თიხრევი
სასახლე ვახანი
გიაურარხი
ბრეძა
ეძანი
ზვარეთი
აკანათური
ნოკორნა
კუჭატანი და ა. შ.

5. გამომცემელი უყურადღებოდ ტოვებს ტექსტის ავტორის მიერ ხმარებულ ტექნიკურ ნიშანს — }, ან სწორ ხაზს |, ან კიდევ წყვეტილი ხაზებით მინიშნებული ტექსტის სხვა ადგილას ჩამატებას. მაგ.: ხელ-

ნაწერის 152r-ზე არის ქვეთავი „ქ. ქცის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება...“ და ჩამოთვლილია: ... ქ. ჩალაბლუ

ქ. ნაჭუბადინი

ქ. ბაიღარი

ქ. ქურთი

ქ. ბეგლარი 2. ბოლო სამ ტომონიშს გაკეთებული აქვს ასეთი ნიშანი } და მიწერილია „იულონს თუს ეყოდა“. ეს კომენტარი ეხება— ბაიღარს, ქურთს და ბეგლარს (იხ. წინამდებარე გამოცემა გვ. 51). ნ. კოტინოვას გამოცემაში ეს ადგილი ასე იკითხება: „ჩალაბლუ, ნაჭუბადინი, ბაიღარი, ქურთი, ბეგლარი (2), (იულონს თუს ეყოდა),...“ გაუგებარია, რომელს ეკუთვნის ეს კომენტარი. ასეთი მაგალითები გამოცემაში მრავლადაა (იხ. 136r, 145v; 146v; 155r და სხვ.).

გარდა ტექსტოლოგიური შეცდომებისა, არც კვლევაა სრულყოფილი. ყველაფერი ეს ამ ტექსტს მეცნიერული გამოცემის პრეტენზიას უკარგავს. ტექსტის ხელახალი მომზადება ცალკე წიგნად არსებითად ამ ფაქტორებით არის გამოწვეული.

• • •

იოანე ბატონიშვილს თავისი ნაშრომი „ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერა“, როგორც თვითონვე წერს, შეუსრულებიერეკლე და გიორგი მეფეების დავალებით 1794—1799 წწ. მის ამ ნაშრომს მხოლოდ პირობითად შეიძლება ეწოდოს „ქართლ-კახეთის აღწერა“, რამდენადაც აქ მთელი საქართველოს გეოგრაფიული ნომენკლატურის სისტემატიზაციის ძალზე საინტერესო და საყურადღებო ცდა არის წარმოდგენილი. გარდა ქართლ-კახეთის აღწერისა, შრომაში მოცემულია პირიქითი და პირაქეთი ხევსურეთის, ჩრდილო-დასავლეთ კავკასიის მთიანეთის, დაღესტნის, ჩაჩნეთ-ინგუშეთის რეგიონები, ხოლო ნაწილობრივ იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმის და სვანეთის, ასევე ახალციხის სანჯახად წოდებული ადგილები⁶. აგრეთვე ნუსხები სათიბი მინდვრებისა, მთებისა, წიაღისეული საბადოებისა (ეს უკანასკნელი სამეფო საკუთრებად ითვლება), საეპისკოპოსო ცენტრებისა და საძოვარი და სანადირო ადგილებისა.

„აღწერის“ ავტორი მკაცრად მისდევს მასალის აღნუსხვის რეგიონალურ პრინციპს.

სოფლები აღწერილია ხეობების (თემის, ტანის, გუჯარეთის, ქსნისა...), ხევების (მდულრის, ხვედურეთის, ძამის...) და მხარეების (ტფილისის, თრიალეთის, გარე კახეთის...) მიხედვით. სოფლებთან ხშირად

⁶ ამ ნაწილში უფრო მსხვილ გეოგრაფიულ პუნქტთა სახელწოდებებია წარმოდგენილი.

მიწერილია „შენია“ თუ „უშენი“, სახლობენ იქ თუ დაცლილია იგი. ზოგჯერ შიგ მცხოვრებთა ნაციონალურ შემადგენლობაზეც არის ცნობები. მაგ.: „თრუსოს ხეობა 8 სოფელი, მოსახლენი ოსნი“, „ამას მიეწერება პატარა ლიახვის ხეობაზედ მცხოვრებნი ოსნი და შიგნარევიად ქართველნიც“, და ა. შ. მხარეებისა თუ ხეყების მიხედვით აღწერილ სოფლებზე დასაწყისშივე ხშირად მითითებულია, თუ რომელი წოდების წარმომადგენელს ან პიროვნებას ეკუთვნიან ისინი. მაგ., „ხეფინის ხევის სოფლები, რომელიც თს ეყოდა მირიან ბატონიშვილს სააზნაუროთი და საეკლესიოთი...“, „გვერდისძირზედ, რომელიც ქსნის საერისთაოს მიეწერებოდა და ესე ადგილნი და სოფელნი მეფის ძის იულონს ეპყრა, არიან შემდგომნი ესე...“, „ამასვე შეუდგების არაგვის საერისთოს სოფლები ვაკისა, რომელნიც თს ეყოდა მეფის ძეს ვახტანგს...“ და ა. შ.

ხშირად ტოპონიმის ახალ სახელწოდებასთან მოცემულია ძველიც. ასე მაგ.: „მდუღრის ხევი აწ ხოვლის ხევიად წოდებული“, „ტანას ხეობა აწ ატენის ხეობად წოდებული“, „ალაღაჯი აწ ხოჯორნის ხეობად წოდებული“, „ფიფინეთი ანუ კარი“, „ჭაჭკანის ხეობა აწ ჭოჭკანად წოდებული“, „ლილო, სამეფო დაჩა აშკარეთად წოდებული“, „ხორნაბუჯი ანუ ჭოეთი, ძველი ნაქალაქევი“, „ანისი, ძველად დიდი ქალაქი“, „ყარაღაჯი, სამეფო სასახლე ზამთრის“ და ა. შ.

იოანე ბატონიშვილი შეძლებისდაგვარად აღწერს ჩაჩნეთ-ინგუშეთის მხარეს, დაღესტანსა და ყაბარდოს. ადგენს თითოეულ თემში მცხოვრებ ხალხთა რაოდენობას (კომლობისა და სულადობის მიხედვით), გვაწვდის ცნობებს მათ ტომობრივ და ეთნიკურ შემადგენლობაზე.

ავტორი აღწერის მასალას ხშირად ურთავს კომენტარს, რომელსაც გარკვეული ისტორიული ღირებულება აქვს. მთელ რიგ სოფლებთან მითითებულია ცნობა მათი კუთვნილების შესახებ მაგ.: „სააბაშიო სოფლები“, „ქართლის სოფლები, რომლებიც საამილახვროს მიეწერება“, „სავაჩნაძო და საენდრონიკო სოფლები და ადგილნი“ და ა. შ. ხშირად ცალკეულ ტოპონიმს მეტად საინტერესო ცნობები აქვს მიწერილი. მაგ.: „ქ. დიდი შულავერი“ პატარა შულავერი — ესე თს ეყოდა ალექსანდრეს, მეფის ძეს და დროსა მეფის გიორგისასა ლეკის ჯარში რომ აღერია და მოყვანდა ტფილისზედ, მეფის ძის იოანეს წინაძლომითა რუსთა მხედრობათ რომ გაიმარჯვეს, ალექსანდრეც გაიქცა და არდა შეურიგდა მეფე გიორგის. ეს ორი შულავერი ჭილდოდ უბოძა თვისსა შვილსა მეფის ძეს იოანეს“ (146v). „ფშაველი, ესე თს ეყოდა ალექსანდრეს და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე, მეფემ გიორგიმ ბაგრატს მისცა“; ან კიდევ: „ქ. თიანეთი და ამაში სახასო ადგილნი, რომელიც პირმშო ძე იქნებოდა მეფისა, იმისი იყო, ვიდრე გამეფებამ-

დე და მერე მის ნასლენიკს მიეცემოდა, ვ(ითარც)ა პირველ ეპყრა მამაჩვენს გიორგის მეფობამდინ და მერე ჩემს ძმას დავითს...”

ასევე საინტერესოა კომენტარი „ქ. ეს ლორე და ეს ბორჩალო მიხეილს და მათ ძმათ თუს ეყოდა. ქ. თუმცა მეფემ გიორგიმ მისცა მელიქ ჭიმშიდს ამ პირით: თუ იქ დასახლდებოდა, მოიხმარებდა იმ ადგილს, თუ არა და ისევ სამეფო იყო, არა ქონდა ველმწიფება გაყიდვისა“.

კომენტარებში დაწვრილებით არის ნაჩვენები, თუ რომელი სოფლები ეკუთვნით აღმასხან, ბაგრატ, თეიმურაზ. იოანე, იულონ და მირიან ბატონიშვილებს, „მეფის ჰსძალს“ — იოანე ბატონიშვილის მეუღლეს ქეთევანს და დავით ბატონიშვილის მეუღლეს — ელენე „სვიმონუენას“.

შრომაში მოცემულია საინტერესო ცნობები ირიგაციის შესახებ. ჩამოთვლილია სოფლები, რომლებიც ირწყვიან „მეჯვედის“, პატარა და დიდი ლიახვის წყლებით. ერთ-ერთ ადგილას მოხსენიებული აქვს ამოწყვეტილი ღაზნელის მამული. ესეც ცნობილი ფაქტია: ანდუყაფარ ამილახვარმა აზნაური ღაზნელები, მართლაც, ამოწყვიტა.

იოანე ბატონიშვილს ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერისას გამოუყენებია როგორც წერილობითი, ისე ზეპირი წყაროები. წერილობითი წყაროდან აღსანიშნავია ვახუშტი ბაგრატიონის მიერ ხეობების მიხედვით შედგენილი ქართლ-კახეთის სოფლების ავტოგრაფული ნუსხა, რომლის ტექსტი⁷ უძღვის ვახუშტისავე ავტოგრაფულ ნაშრომს „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“-ს ხელნაწერს; იგი დაცულია საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივის ძველ ხელნაწერთა ფონდში 103 ნომრით.

სოფლების აღწერის ვახუშტისეული ავტოგრაფი მოთავსებულია 2 ფურცელზე (4 გვ.), თითოეულ გვერდზე 5 სვეტად წერილად მოცემულია ქართლ-კახეთის სოფლების ნუსხა.

თითოეული ხეობისა თუ მხარის სოფლების სახელწოდებას მარცხენა მხარეს არაბული ციფრებით უზის რიგითი ნომერი 1, 2, 3 და ა. შ., რომლებიც ყოველი ახალი ხეობისა თუ მხარის აღწერისას ისევ თავიდან იწყება. ტოპონიმის მარჯვენა მხარეზე დასმული არაბული ციფრები მხარეში თუ ხეობაში აღნუსხულ ტოპონიმთა რაოდენობას გვიჩვენებს. იოანე ბაგრატიონს არცერთი ამ ციფრთაგანი გადმოღებული არა აქვს. მას თავის აღწერილობაში ხეობისა თუ მხარის სოფლების აღწერის დამთავრების შემდეგ მიწერილი აქვს: „იქნა ჯამი“, „იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა“ ან „იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფლებისა“.

⁷ ვ ა ხ უ შ ტ ი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა (საქართველოს გეოგრაფია), თ. ლომოურისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1941, გვ. 190—208.

შეგრამ დაჯამებული არცერთი არ არის და, ამდენად, არც ციფრებია შითითებული.

ამ ორი ტექსტის შეჯერების შედეგად გაირკვა, რომ იოანეს სოფლების აღწერის ზუსტად 2/3 აღებული აქვს ვახუშტისაგან⁸. ამას გარდა, იოანეს თავის აღწერილობაში ვახუშტისაგან არ გადმოუტანია ტოპონიმები: ფუნგისი, ნაწრეტი, ჯარიაშენი, წაქვა, გდისი, ქანდარი, ზოშაგერმა, ქოთიში, ფანავარი, საბერეთი, ფალჩუხლუ, თელუ, არლუთაშვილი, ბაშბეუქიშვილი, ბორდაძორი, ჩალის უბანი და სხვ.

ამავე ნაწილში იოანეს ვახუშტის აღწერასთან შედარებით დამატებული აქვს ტოპონიმები: იკვი, კორხითი, კორინთლიანთ სოფელი, ტბა, ზაწევი, ჩანახჩი, ბაიდარი, ბეგლარი, პატარა მულანლო, ქოლაგირი, შეითანლუ, ფახრალუ, ჩარგალი, ბაჩალი და სხვ.

ჩვენი გამოცემის სქოლიოებში არ აგვისახავს ამ ორი ნუსხიდან ერთმანეთისაგან მცირედ განსხვავებული ტოპონიმები. მაგ., ნაციხარა — ნაციხარი, მინდორული — მინდორულა, წითლიური — წითლაური, მთიულთკარი — მთიულეთკარი, შანბიანი — შამბიანი, სათიხარა — სათიხარი, ქცხილვანი — ქრცხინვალი, ტკოცა — ტკოცი, ულუნბა — ულუმბა, კაკალათხევი — კაკალახევი, ციცქიური — ციცქაური, ჩილი — ჩრდილი, ყვერბილი — ყვერბლი, მუხრანა — მუხრანი, ჭრეში — ჭრეშა, ზანბალჩა — ზანბალჩი, მოლაყასუმე — მოლაყასუმა, მკერვლიანი — მკერვალიანი, ბედიყარი — ბედიყარა და სხვ.

ამ შეჯერების შედეგად იოანეს აღწერილობაში გასწორდა უამრავი ტოპონიმის მცდარი დაწერილობა. შეცდომათა წყარო უმრავლეს შემთხვევაში დედნის არასწორი წაკითხვაა. ვახუშტის მიერ აღწერილი სოფლების ნუსხის წაკითხვას მისი 1941 წ. გადმოცემის მიხედვით ვუთითებთ. გათვალისწინებული გვაქვს ის კორექტურული შეცდომები, რომლებიც გამოცემაშია გაპარული:

⁸ ვახუშტის ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერის 1941 წლის გამოცემა იოანეს ტექსტის წინამდებარე გამოცემას ასე მიჰყვება:

1941 წ. გამოცემა:	წინამდებარე გამოცემა:
197—205	29—46
196—190	47—57
205—208 გვ. გვ.	64—72 გვ. გვ.

ჩვენი გამოცემის 58—63 და 72—84 გვ. მოთავსებული ტექსტები ვახუშტისთან არ არის.

ხელნაწერშია
(ცსსა 103):

1941 წ. გამოცემა-
შია:

ბაშბეუქისშვილი
ჩაყლაპონი
ყირბულახი
ყარაქლისია
აშულას სოფელი
შიბიშველი
კალდოვი
ქვაბევეანი
ანგრევეანი
მუტაისი
კოტრალაგელცი
კოია
საბუხარა
ციხე ბდავი
ზონკარი
კიმოთის მანი
საქობე

ბაშბეუქასშვილი
ჩაყლაპუნი
ყირბულახი
ყარაქლისია
აშულას სოფელი
შიბიშვილი
ვალდოვი
ქვაზევეანი
აგრევეანი
მუტაისი
ვოტრალაგელცი
კისია
საბუხარა
ციხე ბოდავი
ზონვარი
კინოთის მანი
საქობი

აქვე შევნიშნავთ, რომ ერთი ტოპონიმი „აშატურთ კარი“ (გვ. 201, ისროლის ხევის ბოლო სოფელი), საერთოდ გამოტოვებულია, ხოლო ვახუშტისეული ლაფსუსკალამი მაჩნანი (გვ. 205) დღევანდელი მაჩხა-ანი უნდა იყოს. ეს გარემოება გამომცემელს ვერ გაუთვალისწინებია.

იოანე ბატონიშვილის ხელნაწერში ზოგიერთ ცვლილებას მხოლოდ მას შემდეგ ვახდენდით, როცა ამა თუ იმ ტოპონიმის მცდარი დაწერილობა ეჭვს არ იწვევდა. ამ შემთხვევაში უპირატესობა ვახუშტის დედანს ენიჭებოდა, რამდენადაც იგი არის იოანეს „აღწერის“ ძირითადი წყარო. მაგ.,

იოანე ბატონი-
შვილის ხელ-
ნაწერშია:

ჩვენს გამოცე-
მაშია:

კარასანი
კაზაბაშენი
მარეკანი

კარსანი
კოზმანაშენი
მერეკანი

ბაკიწინი	ბოკოწინი
ჰაობის ხევი	ჰობის ხევი
მძორელი	მძორეთი
ნადავლეთი	ნადვალეთი
ბაკლიანი	ბაკულიანი და სხე. მრ.

ძირითადი სხვაობები ასახულია ჩვენი გამოცემის სქოლიოებში პირობითი ნიშნებით: იოანე ბაგრატიონის ხელნაწერი S 3693 — ნსხ. ვახუშტის აღწერილი სოფლების ნუსხა — V, ნ. კოტინოვას გამოცემა — K.

წერილობით წყაროებზე დაყრდნობით უნდა იყოს შედგენილი მასალები რაქა-ლეჩხუმისა და, განსაკუთრებით, სევანეთის შესახებ. ეს ნათლად ჩანს ტექსტიდან, რომელშიაც ვკითხულობთ: „ქ. შავი ზღვიდან ვიდრე კასპიის ზღვამდე მთაში მოსახლე მთის კაცნი და რაც მთის კალთები მიეწერა კავკასიის მთას, პირაქეთ და პირიქით, ძველის წერილობით და მოთხრობითაც რაცხდენ 300 000 კომლსა კაცსა...“ ამ წერილობით წყაროებს ამჯერად ვერ მივაკვლიეთ.

მთის სოფლების ტოპონიმური მასალა იოანე ბატონიშვილს ჩაუწერია ზეპირი გადმოცემებით ადგილობრივი ინფორმატორებისაგან. აი, რას წერს იგი: „რომელნიც რომ მის მთის ხალხთ ბელადები იყვნენ და მოლები, მათის კითხვით და გამოძიებით რომელთაც დამაწერინეს: ყურბანამ, ნურამადმან, მუსამ, მოლამ, ალიმ და სხვათა წერილთა ბელადთა...“

იოანე საჩაჩნოს სოფლების აღწერისას გულისტკივილით შენიშნავს: „ესენი ვერ გვაცნობეს თუ რაოდენი ხალხია და ამისთვის ვერ აღვწერეთ“. ან კიდევ: „ვერც ეს გვაცნობეს რიგიან და არ აღგვიწერია, თუ რაოდენი კომლი არიან ანუ სოფელნი“.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არსებობს იოანეს ქართლ-კახეთის აღწერის რუსული ვარიანტი. იგი დაცულია ლენინგრადში გეოგრაფიული საზოგადოების არქივში. შეჯერების შედეგად დადგინდა, რომ ეს ხელნაწერი ნამდვილად ამ ნუსხიდან არის თარგმნილი უცნობი პირის მიერ XIX საუკუნის I მეოთხედში. თარგმანს ამოწმებს კოლეჯსკის ასესორი პ. დ. ზაველეისკი. რუსულ თარგმანში არაა შესული „საძოვარნი ადგილნი და სათიბნი მინდორნი...“ (გვ. 79—81). ამის შემდეგ ჩამოთვლილია ახალციხის მაზრა და სანჯახები (იხ. აქვე, გვ. 84).

ქართულისაგან განსხვავებით, რუსულ ხელნაწერში დაჯამებულია (ზოგჯერ არა ზუსტად) და მითითებულია ამ ხევეებში თუ მხარეში ჩამოთვლილი სოფლების რაოდენობა. გარდა ამისა, რუსული ვარიანტი ქართულისაგან დამატებით მთელ რიგ სოფლებთან იძლევა შემდეგ საინტერესო კომენტარებს: სადგერის ხეობის დიდი ნაწილი და სოფ-

ლები რენედან უფლისციხემდე* მეფეს ეკუთვნოდა; ველისციხე, ოფრეთი, ხოდაშენი, ქოლაგირი, სანავარლო, გუჯარეთი, კუქია, გავაზი და ქრცხინვალი — დედოფალს. მასვე ეკუთვნოდა ალი, რომელიც შემდეგ იულონ ბატონიშვილს მიეცა. ბეთარფაჩი — დავით ბატონიშვილს. სურამი — მირიან ბატონიშვილს. ნაზარას სოფელი — თეიმურაზ ბატონიშვილს; სოფელი ახალსოფელი (გორს რომ მიეწერება) — იულონ ბატონიშვილს, ახლა ამილახვრებს უჭირავთ. იულონსავე ეკუთვნოდა სოფლები საცხენისიდან — მალრანდოვლეთის ჩათვლით, ახლა ისინი ერისთავებს უჭირავთ. სამშვილდე — ალექსანდრე ბატონიშვილს ეჭირა, ახლა სახაზინოა. მანავი და ხიდისთავი — ფარნაოზ ბატონიშვილს. არაგვის მთის მხარის სოფლები — დაწყებული მთიულეთიდან კაიშაურთ კარამდე — ვახტანგ ბატონიშვილს. მასვე ეკუთვნოდა ჰევი არაგვისა კობიდან — საჯის სოფლამდე. ისინი ახლა სახელმწიფო ხაზინის საკუთრებაა. წილკანი, მანგლისი და ურბნისი — თავთავიანთ მღვდელმთავრებს, რუისი — რუისის მიტროპოლიტს.

ვფიქრობთ, ამ ტექსტის თარგმნის მთავარი მიზეზი რუსული მმართველი წრეებისათვის მისი შინაარსის გაცნობა იყო.

იოანე ბატონიშვილის ამ ნაშრომში საკმაოდ ცოცხლად არის წარმოჩენილი XVIII საუკუნის ბოლო მეოთხედის საქართველოს პოლიტიკურ-სოციალური ყოფაცხოვრების მნიშვნელოვანი მომენტები, ცნობები ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის შესახებ და სხვ.

ნაშრომზე თვალის ერთი გადავლებითაც კი ნათელი ხდება, თუ როგორი რუდუნებითა და სიყვარულით უმუშავია „აღწერის“ შედგენაზე მის ავტორს. ისიც კარგად ჩანს, რომ იოანე უკვე გამზადებულ, დამთავრებულ ხელნაწერს რედაქციული თვალსაზრისით შემდგომაც მიბრუნებია. ხელნაწერში აქა-იქ გვხვდება ავტორისავე ხელით, სხვა ფერის მელნით შესრულებული გვიანდელი მინაწერები და გასწორება-დაზუსტებანი.

* ყველა ჩამოთვლილი ტოპონიმი იხ. წინამდებარე ტექსტში.

იოანე ბატონიშვილის „ქართლ-კახეთის აღწერის“ ენობრივი დახასიათება

იოანე ბატონიშვილის ისტორიოგრაფიული ნაშრომი „ქართლ-კახეთის აღწერა“ ქართული საისტორიო გეოგრაფიის ერთ-ერთი საყურადღებო ძეგლია. ფაქტიურად ესაა გაგრძელება იმ დიდმნიშვნელოვანი ღვაწლისა, რომელსაც გამოჩენილმა გეოგრაფმა და სწავლულმა ვახუშტი ბატონიშვილმა ჩაუყარა საფუძველი.

ეპოქა, როცა იქმნებოდა იოანე ბატონიშვილის „ქართლ-კახეთის აღწერა“, აღსაესე იყო უდიდესი ეროვნული მნიშვნელობის პოლიტიკური და სოციალურ-საზოგადოებრივი მოვლენებით. ეს იყო პერიოდი, როცა რეალობად უნდა ქცეულიყო საქართველოს სამეფო კარის, კერძოდ, ერეკლე II-ის პრინციპული მიზანსწრაფვა — სახელმწიფოებრივად დაქვეითებული და ეკონომიკურად მოშლილი ქვეყნის შემდგომი აღმავლობა-განვითარება. ძლიერი მეზობლის, პროგრესულად მზარდი სახელმწიფოს, ერთმორწმუნე რუსეთის პოლიტიკური მფარველობის ქვეშ წარემართა. ერეკლეს და მის მემკვიდრეს — გიორგი XII-ს, ბუნებრივია, აინტერესებდათ ჰქონოდათ უტყუარი და უახლესი ცნობები ქვეყნის დემოგრაფიული და ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ. საჭირო იყო იმის დაზუსტება-გარკვევა, თუ რომელი სოფელი შემორჩენოდა უამთა სიავეს და რომელი ქცეულიყო ნასოფლარად, რომელი იყო „მოსახლე“ და რომელი — „უშენი“, რამდენ სულს ითვლიდა ესა თუ ის ხეობა, თემი და ა. შ. საქართველოს სამეფო კარი უთუოდ დაინტერესებული იყო იმის შეტყობითაც, თუ იმეამად რამდენი კომლი ესახლა ჩვენი ჩრდილოეთელი კარის მეზობლების (ჩაჩნეთ-ინგუშეთი, ყაბარდო, დაღესტანი...) აულებში. ეს სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის დავალება 1794—1799 წლებში წარმატებით შეუსრულებია საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი XII-ის ძეს, იოანე ბატონიშვილს, რის შესახებაც თვით ავტორი მოგვითხრობს თხზულების შესავალ ნაწილშივე: „დროსა მეფისა ირაკლისასა და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა... აღწერა მეფის ძემ იოანემან თჳსთჳსის ხეობით...“ (128რ). გარკვეული ადმინისტრაციულ-დემოგრაფიული თვალსაზრისის მიუხედავად, იოანე ბატონიშვილის ნაშრომი იმავდროულად ძალზე სანდო წყაროა XVIII ს. დასასრულის სა-

ქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობის შესწავლისათვის; ძეგლი, უეჭველად, საყურადღებოა ქართული ენის ისტორიის თვალსაზრისითაც.

იოანე ბატონიშვილის ენა, შეიძლება ითქვას, ზუსტად ასახავს თავისი ეპოქის საერთო სულისკვეთებას და ვითარებას. თხზულების ავტორისათვის უკვე საბოლოოდაა წაშლილი გრამატიკული (ორთოგრაფიული) ნორმა, რომელიც ადრეულ საუკუნეებში ძალზე მწყობრი, მტკიცე სისტემით იყო ცნობილი, იოანე ბატონიშვილი თითქმის უკვე აღარ იყენებს ძველ მ, ჭ, ჭ გრაფემებს, რომელთაც იმ დროს მორფოლოგიური ღირებულება ფაქტიურად უკვე დაკარგული ჰქონდათ. რაც შეეხება ა, ე, ჭ, ჭ გრაფემებს, ისინი იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“, მართალია, გვხვდება, მაგრამ მათი ხმარების წესი აშკარად აღრეულია.

ვ: „შიოსუბანი და თ ვ თ მუხრანი (131r),
მაგრამ იქვეა:

„არაგვისა და ქსნისა და თ ვ ი თ მუხრანიანთ ბატონებისა საკუთარნი ადგილნი არიან“ (131r).

„რ[ომე]ლ[ნი]ც თ ვ ს ეყოლა მეფის ძეს ვახტანგს“ (132r),

„ქსნის ხეობა რ[ომე]ლიც თ ვ ის ეყოლა მეფის ძეს იოანეს“ (132v).

ვ: ამ ნიშნის ხმარებას ძველ ქართულ სამწერლობო ენაში დიდი და მყარი ტრადიცია ჰქონდა, რამდენადაც მას მორფოლოგიური ღირებულება გააჩნდა. შდრ. ერთი მხრივ ხელი და, მეორე მხრივ, კელი (ადამიანის ორგანო), ხმობა (ხმინობა) და ვმობა (ხის გავმობა) და სხვა. საშუალო-ქართულში, როგორც ცნობილია, აღნიშნულ გრაფემათა ხმარების წესი საგრძნობლად შეირყა, ზოგან კი საერთოდ მოიშალა. ანალოგიური ვითარება შეინიშნება იოანე ბატონიშვილის თხზულებაშიც. ასე, მაგალითად, თუ ძველ ქართულ საისტორიო ძეგლებში („ქართლის ცხოვრება“, ვახუშტი ბატონიშვილის „საქართველოს გეოგრაფია“...) ადგილთა სახელების მართლწერა ორთოგრაფიული თვალსაზრისით მკაცრად ნორმირებული იყო (წესისამებრ იწერებოდა: ვადა, ნაკიდური, კანდო, კევსურეთი, ლაგოდეჭი, კვედურეთი, ტაბაგმელა, კეფინის-კევი...), იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“ ეს ორთოგრაფიული ნორმა უკვე დარღვეულია, გვაქვს: ხადა (133r), ხანდო (132v),

ნახიდური (152v), ხევსურეთი: დიდი ხევსურეთი, ქვემო ხევსურეთი (140r), ლაგოდები (139v), ტაბახმელა (149v), ხეფინის ხევი (148r), ხვედურეთი (130r)... უფრო მეტიც: კ-არისა და ხ-ანის დაწერილობის წესი ერთ ტოპონიმშია (!) აღრეული: ტრადიციულად გვქონდა: კორკი, კორკები, იოანე ბატონიშვილის მიხედვით კი გვაქვს: კორხები (152r).

თითქოს ერთგვარი კანონზომიერება იჩინს თავს პოსტპოზიციური წყობის შებრუნებული რიგის ტოპონიმების მართლწერისას (კეშავა, კევი არავისა (133r), მაგრამ თხზულებაში საპირისპირო შემთხვევები აქა-იქ მაინც იძებნება.

მ-ს იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“ თითქმის აღარ ვხვდებით და თუ მაინც სადმე იჩინა თავი, მას მარტოოდენ არქაული სტილური „სამკაულის“ ფუნქციალა აკისრია: „ქ. ნადარბაზევის არგისის ხეობას რ ა მ ც ა სოფელი მიეწერება...“ შდრ. „რ ა ც სოფლები არიან აქა...“ (137v); კახეთს რ ა ც სოფლები მიეწერება“ (137r), „თიანეთის ხეობას რ ა ც სოფლები და ადგილნი მიეწერებიან... არიან ესენი...“ (137r); „ცხრაკარის ადგილს რ ა ც სოფლები მიეწერება დასავლეთის მხარეს, არიან ესენი...“ (138v); სხვათაშორის მეშველი ზმნა „არის“ თხზულებაში შეიძლება გვერდიგვერდ, ერთ წინადადებაშიც კი შეგვხვდეს როგორც არქაული, ისე თანამედროვე ფორმით:

„ქ. სუტია ა რ ს საჯაფარიძო ადგილი.. და ამ ადგილში... ა რ ის კომლი მცხოვრები 221“ (143v).

„ჯამი ამა ხეობისა ა რ ს ამდენი მცხოვრებნი კომლი“ (140v).

„ამათ ზემო კიდე ადგილნი: ილოეთი, ერთი ჯამათია, ა რ ს კომლი მცხოვრები მუნ 1504“ (140v);

მაგრამ:

„კალალენი ანუ კარატენი... ა რ ის მცხოვრებნი კომლი 1265“ (141r);

„ამას კიდე მიეწერება სხვა ხეობა, რომელიც ა რ ის ესე ბოდიხელნი... ტანდოელნი“... (141r).

ნებისმიერია (არანორმირებულა) იოანეს თხზულებაში ჭ გრაფემის ხმარების შემთხვევებიც. გვაქვს როგორც გუშლფარება, ქაათეთორისი, ქაბლოვანი..., ისე უმართებულოდ ხმარებული: ქაახვრელი მოსალოდნელი იყო ქვაჭურელი; ორთაშუა და სხვ. ძეგლში საერთოდ არ დასტურდება ჭ და მ გრაფემები. ჩანს, ამ ნიშნების გამოყენების საჭიროება იოანე ბატონიშვილისდროინდელ საქართველოში უკვე აღარ

იგრძნობოდა და პრაქტიკულად მათ წერის დროს აღარც იყენებდნენ.

თხზულების ავტორი ნებისმიერად, საკუთარი შეხედულებისამებრ, ახდენს არსებითი სახელის შეთანხმებას რიცხვში: „არის მცხოვრებნი კომლი 1207“ (141r); მაგრამ: „ესენი არიან კომლნი 1406“ (141v); „ესენი არიან მთლად კომლნი 2510“ (140v) და სხვა.

იოანე ბატონიშვილისათვის, ისევე როგორც იმ ეპოქის სხვა განმანათლებელ-მწიგნობართათვის, ჯერ კიდევ დადგენილი არ არის და, ამდენად, სუბიექტურია საზოგადო არსებით სახელთა, აგრეთვე ტოპონიმთა კუმშვა-უკუმშველობის საკითხი. ჩვენს ძეგლში შეიძლება გვერდივერდ შეგვხვდეს შემთხვევები, რომლებიც გეოგრაფიულ სახელთა კუმშვა-კვეცის რაიმე წესის არსებობასაც კი გამოგვარიცხვინებს: საკორინთლო, საამილახვრო, მაგრამ: საველოვანო, საერისთო. ასევე: სოფელით, გულამაყარის ხეობა, დილომის მინდორი, დაღისტანის მხარე, მაგრამ: ივრის ჰალა, ოკმის მინდორი, სარვნის ჰალა...

შეიმჩნევა წესი: თუ -ე ხმოვანფუძიან საკუთარ სახელს (გვარს) სადაურობის აღმნიშვნელი სა — ო აფიქსი დაერთო, მაშინ ბოლოკიდური -ე ხმოვანი წესისამებრ იკვეცება: სავაჩნაძო, საჯაფარიძო (სავაჩნაძეო, საჯაფარიძეო ფორმათა ნაცვლად). ასევე ერისთავ-სიტყვის ბოლო -ავ მარცვლი აუცილებლად იკარგვის, როდესაც იგი სა — ო აფიქსით არის წარმოდგენილი: არაგვის საერისთო, ქსნის საერისთო, რაჭის საერისთო. როგორც მოსალოდნელი იყო, წარმომავლობა — სადაურობის აღმნიშვნელი გვარები (კორინთელი, მაჩაბელი...) კარგავენ -ელ სუფიქსის ხმოვნით ნაწილს, როგორც კი მათ სადერივაციო აფიქსები დაერთვით: საკორინთლო, სამაჩაბლო (საკორინთელო, სამაჩაბელო მცდარი ფორმების ნაცვლად). ძეგლში აქა-იქ დიალექტური ფორმებიც გვხვდება: სხლები, სხლითი, სხალტბა, სხალნარი (შდრ. ერწოთიანეთის სოფელი სხლოვანი, ერთი მხრივ, და დღევანდელი, ოფიციალურად ნორმირებული: მსხლები, მსხალდიდი... ფორმები, მეორე მხრივ).

ვ თანხმოვანი ო ხმოვნის წინ ჩვეულებრივ იკარგვის: საარაგო სოფლები (შდრ. დღევ. საარაგო). საარაგო შინდისი (144r), რაჭის საერისთო (←საერისთეო) შდრ. „ერისთვიანთ მიეცა“... (145v)...

სოციალური ურთიერთობის აღმნიშვნელ ქართულ ტერმინებს: თ ე მ ა , ხ ე ბ ა , ს ა მ თ ა ვ რ ო... იოანე ბატონიშვილის თხზულებაში აქა-იქ ენაცვლება თურქული წარმომავლობის სიტყვები: „ჯამათი|| ჯამათი, სანჯახი, საბეგო, სახანო, მაზრა, საფაშო...

„ტელეტინი ერთი ჯამათია, ამაში მცხოვრებნი კომლი 415“ (141r); ტუხატელნიც ერთი ჯამათია“ (141v);

„ახალციხის... ადგილნი ანუ ხეობანი სანჯახად წოდებულნი“ (158r).

„ახალციხის მ ა ზ რ ა და ს ა ნ ჯ ა ხ ი ახალციხე (ქალაქი), ს ა ფ ა შ ო -ს ა ბ ე გ ო ე ბ ი აწყური, ოცხე ანუ აბაზ-ტურმა (შდრ. დღევ. აბასთუმან-ი)... არტაანი, მაჩახელი (შდრ. დღევ. მაჭახელი, მაჭახლის ხეობა)... მიერხევი (იმერხევი?), მესხეთი, შავშეთი, არტანუჭი (შდრ. ისტორ. არტანუჭი), ართავანისი“ (159r).

იოანე ბატონიშვილის თხზულება ენობრივი თვალსაზრისით, უთუოდ, ერთ-ერთი საყურადღებო ძეგლია. მკითხველს შესაძლებლობა აქვს თვალი გაადევნოს ქართული სალიტერატურო ენის განვითარების საინტერესო პროცესს. აქ გვერდიგვერდ განაგრძობს არსებობას არქაული „მუნ“ „არს“, „თუს ეყოდა“, „არღა“, „თუს ეყვის“... და უახლესი წარმოების ფორმები: „არის“, „გადმამხარი რაც სამეფოა“... „კახეთს რაც მთის ხეობები მიეწერება“... „რაც წვრილი სოფლები მიეწერება“... და სხვა მრავალი.

ენაში უკვე მყარად მოუქიდია ფეხი ბარბარზმებს, თურქული, აგრეთვე, რუსული ენიდან შემოსულ სიტყვებს თუ საწარმოქმნო მოდელებს: „ახალგორი — ყასაბა ქალაქი“ (133v), „ბეითალი დეგურჩები (დემურჩები?), შამალი, ყაიყოჯალის ყიშლები, რომელიც თუს ეყოდა მეფის ჰსძალს ქეთევანს, მეფის ძის იოანეს მეუღლეს... ამა ადგილში აწ სახლობენ ენდრონიკიანთ ელი, თულარად წოდებული“... (136r);

„შამშადილი... სრულიად თავისის ობით“... (136r);

„ყულარი თავისის ობაეებით ანუ სოფელით... მოლის ობა, ნაქალაქევი, დიდი შულავერი“ (155r).

ძეგლში ასევე ხშირად დასტურდება რუსული ენიდან შემოსული სიტყვები: „დაჩა“, „ნასლედნიკი“... „ქ. კოჯორი სამეფო აგარა ანუ დაჩა (141v); „თიანეთი და ამაში სახასო ადგილნი, რომელიც პირმშო ძე იქნებოდა მეფისა, იმისი იყო, ვიდრე გამეფებამდე და მერე მის ნასლედნიკს მიეცემოდა“... (137r);

„ქ. გურჯანი, ქ. ახთალა, რომელიც ეკუთვნის მეფის ჰსძალს, დავითის მეუღლეს ელენე სვიმონუნას“ (=სვიმონოვნას) (138v) და სხვ. მრ. ეს უკანასკნელი ფორმა რუსულიდან ქართულში ზეპირი გზით ჩანს შემოსული.

რაკი თხზულების ავტორისათვის უკვე მოშლილია ძველი ქართული ენისათვის ესოდენ ნიშანდობლივი მყარი ორთოგრაფიული ნორმა, ამიტომაც იგი აღარ მისდევს სიტყვათა ტრადიციული შემოკლების

(დაქარაგმების) წესებს. ძეგლში ძირითადად დაქარაგმებულია ფორ-
მაუცვლელი ზმნიზედური ან მაკავშირებელი სიტყვები, ზედა, კვალად,
რომელიც, ვითარმედ, ვითარცა, სრულიად... თუმცა ძალიან ხშირად
ისინი დაუქარაგმებლადაც არის ნახმარი:

„ქ. ამას შეუდგების კდ კიანეთის ხეობაცა“ (153r);

„ქ. ეცერის ხეობა თავისის სოფლებით ესე თეს ეყვის
დარიშკელიანს და ესე ადგილი უდიდეს არს სხვათა ზა,
რლშიც ითვლება კომლი კაცი 2652“ (143v);

„ქ. კორინთლიანთ სოფელი, რლსა ილტოზა ეწოდე-
ბა“...

„ქ. ქვემო სვანეთი, რლსა ეწოდების მელესი და ლაშ-
ხეთი... ესე არის საგელოვანო საერისთო“ (143v);

„ამასვე შეუდგების არავის საერისთოს სოფლები ვა-
კისა რლიც თეს ეყოდა მეფის ძეს ვახტანგს“ (131v).

„ქ. შავი ზღვისა ნაპირას და კავკასიის მთაში მსახლობ-
ნი ვდ არიან ესენი: ქ. პატარა აფხაზეთი, ქ. დიდი აფხა-
ზეთი, ქ. ალანეთი, ქ. ჭიქეთი, ქ. ზუხუა, ქ. ყარაჯი...“
(143v) მაგრამ:

„ქ. ტფილისს რომელნიც მიეწერებიან სოფელნი“
(128r);

„ქ. თეძმის ხეობა, რომლებიც შეუდგების ამათ“
(129r) და სხვ.

„ქ. ვერე და მისი ხეობა, რომელნიც არიან აკუ-
რისი, ბეთანია, ნახშირგორი (2), მწყნეთი... შავთა, ახალ-
სოფელი...“ (128r).

„ქ. ამასვე მიეწერება ლორის ხეობა, სადაცა მიმდი-
ნარეობს დებედეს მდინარე რომელიც არს სამეფო და
სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა“ (155v) და სხვ.

როგორც მოსალოდნელი იყო, იოანე ბატონიშვილის საისტორიო
თხზულებაში აღრეულია სუბიექტური და ობიექტური პირის ნიშანთა
ხმარების წესი. ამ თვალსაზრისით „ქართლ-კახეთის აღწერა“ ზუსტად
მიჰყვება წინამორბედი საისტორიო თუ ეკონომიკური ძეგლების ენობ-
რივ ტენდენციას: ჰსცხოვრებს, მაგრამ: არა ქონდა კელმწიფება,
(მდრ. ბატონისშვილს ჰქონდა (145v); მოყვანდა ტფილის-
ზედ... და სხვ.

ერთგვარობა არაა დაცული ვითარებით ბრუნვაში -მდე თანდე-
ბულის გამოყენებისას; გვაქვს როგორც ძველი შესართავადმდე,
გამეფებადმდე..., ისე ახალი წარმოების ნიმუშები: სამუხი-
ამდე, ხეობამდე... „აღწერაში“ აქა-იქ დადასტურდა მოქმედე-

მითი ბრუნვის ნიშნისეული -თ-ანის გამქლერების შემთხვევები -გან
თანდებულთან მეზობლობაში: „დიდიდგან მცირენი“, „ოციდგან ვიდ-
რე სამოცამდე“, თუმცა ანალოგიურ პოზიციაში ყრუ -თ თანხმონის
გაუმქლერებლობის შემთხვევებიც გვაქვს.

იოანე ბატონიშვილის მეტყველებაში, შეიძლება ითქვას, შეზა-
ვებულ-შერწყმულია ძველი და ახალი ქართული ორთოგრაფიული ნორ-
მები. ასე, მაგალითად, რთული შედგენილი რიცხვითი სახელები „აღ-
წერაში“ წარმოდგენილია როგორც უძველესი ფორმით „ოცდაათთხ-
მეტი ათას ორას ოთხმოცდასამი“, ისე ახალი ნორმის მიხედვით
„ორას სამოცდა თოთხმეტი ათას ორას სამოცდაოთხი სული“
(159r).

იოანე ბატონიშვილის თხზულებაში პირობითად შეიძლება ორი
სამეტყველო სტილი გამოვყოთ — ოფიციალური, ერთგვარად ამალე-
ბული, ნორმირებული და სასაუბრო, ყოველდღიურად საურთიერთო,
„საჯარო“ სტილი. პირველის ნიმუშად გვეჩვენება:

„ქ. შატაკის სოფელი ესე თჳს ეყოდა ალექსანდრეს
ლეთის მხარეს რომელიც სოფლები მიეწერება, არიან ესე-
ნი... სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო“ (149v);

„წელსა 1794 და 1779-ში დროსა მეფისა ირაკლისასა
და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა აღწე-
რილი სოფლები...“ (128r);

„ქ. დილომი და მისი ხევი მოსახლენი მეფის ძეს
იულონს თჳს ეყოდა“ (იქვე);

„ქ. ტანის ხეობა, აწ ატენის ხეობად წოდებული...“
(129r);

„ქ. ხანდო მცირე ხეობა არს, ამას აქუს სოფელი ცხრა,
შენნი“ (132v);

„ქ. ახალგორი ყასაბა ქალაქი მოსახლენი...“ (133v);

„ხოლო უშენი ადგილნი მთის კერძოდ არიან ვიდრე
ოცდახუთამდის“ (136v);

„იქმნა ჯამი შენისა და უშენისა სოფლისა...“ (128v).

სასაუბრო, „საჯარო“ მეტყველება უმალ იჩენს თავს, როცა იოანე
რომელიმე სათავადასავლო ამბის მოყოლას იწყებს. თხრობის ტონი
აქ უშუალო და უბრალო ხდება:

„ქ. შატაკის სოფელი ესე თჳს ეყოდა ალექსანდრეს,
მეფის ძეს და დროსა მეფის გიორგისასა ლეკის ჯარში რომ
აღერია და მოყვანდა ტფილისზედ, მეფის ძის იოანეს წინა-
ძლომითა რუსთა მხედრობათ რომ გაიმარჯვეს, ალექსან-

ღრეც გაიქცა და არღა შეურიგდღა მეფე გიორგის, ეს ორი შეღავერი ჳიღღოდ უბოძღა თვისსღა შეიღსღა მეფის ძეს იოღნეს“ (155r);

„ეს ლორე დღა ეს ბორჩღლო მიხეიღს დღა მათ ძმათ თეს ეყოღღა, თუმცღა მეფემ გიორგიმ მისცღა მეღიქ ჳიმშიღს ამ პირიღ, თუ იქ დღსღხღღებოღღა, მოიხმღრებღღა იმ ადღიღს, თუ არღ დღ ისე სღმეფო იყო, არღ ჳონღღ კეღმწიღფებღ გღყიღვისღ“ (155v);

„პირვეღ უღმს, მცხეთის ჳღღღობის დღროს, რომეღიღც სოფღები მიეწერებოღნენ ჩღდიღოეთის კერძო... სღმუხღრღნოზღედ ითვეღბღ...“ (131r);

„რომეღნიღც რომ მის მთის ხღღხთ ბეღღღები იყუნენ დღა მოღღები, მათის კითხვით დღა გღმოძიებოთ, რომეღღღაღც დღამღწერიღნეს ყურბღნღმ, ნურმღმღდმღნ, მუსღმ, მოღღმ აღღიმ დღა სხვღთღ წვღრიღღთღ ბეღღღღთღ, არიღნ ესენი...“ (140v);

„ქეთევეღნ ბღტონიშვიღს ჳქონღღღ ეს, ახღღა ერისთვიღნთ მიეცღღ დღ ამ სოფღღის მღგიერი დღიღომი მიეცღღ ბღტონიშვიღს ჳეთევეღნს“ (145v);

„ქ. სვერს რღც უკღნ სოფღღები მოებმის დღ მიეწერებღ ესეცღღ ლიღხვის ხეობღს... არიღნ ესენი“ (146r) დღ სხვღ მრღვღღღი.

როგორც ზემოთ ითქვღ, იოღნე ბღტონიშვიღღის „ქართღ-კახეთის აღწერიღ“ ძღღზე სღყურღღღებო მეცნიერიღული ნღშრომიღ. მღსში წღრმოღღღენიღღი ტოპონიმიბის ანღლიზი, კერიძოღ, ენათმეცნიერიღული თვღღსღზრიღსოთ შესწავღღ, სღისტორიო გეოგრაფიის არღერთ მნიშვნეღოვღნ სღკითხს გღგვარკვევიღნებს. ასე, მღგღღიღღღ, ბორჯომის ხეობღში შემღვღღღ სოფღღებს შორის დღღეს აღღარ გვხვღღღბღ ვღრღღის სოფელი, რომეღიღც იოღნე ბღტონიშვიღღს ციხისჯვღრსღ დღ ფღფღს შორის აქვს დღსღხეღღებუღღი (149r). დღღეს აქ სოფელი ვ ლ რ გ ი ნ ე თ ი დღსტურღღბღ. ეტიმოლოგიურღღ ვღრღღინეთი ფღრღვეს ძვეღ ვღრღღის სოფელს, რღმღღენღღღღც ვღრღღინეთი, ჩვენი აზრით, წღრმოღღღღენს „ვღრღღის სოფელიღს“ ოსურ თღრღმღნს. ვღრღღი-ღინღღღვღრღღი-ჯინღღ „ვღრღღოვღნი აღღიღი“ „აღღიღი, სღღღღ ბევერი ვღრღღი (მინღღვრის ვღრღღი, ასკიღღი?) ხღრღღს“. როგორც ჩღნს, ტოპონიმი ვღრღღის სოფელი აქ მოსუღ ოსურ მოსღხღღეობღს თღვის მშობღღოურ ენღზე გღღღღუტღნიღ დღ უკვე ეთ სუფიქსის დღრთვით ვღრღღინეთ-ღღ (←ვღრღღი-ღინ-ეთ-ი) უქცევიღ.

გურჯღღღნის რღიოღნში ცნობიღღიღ სოფელი კღრღღღღღღი. ამ ტოპონიღმის შინღღღრსობრივი მხღრე დღბნეღღებუღღიღ. მის ეტიმოლოგიურ „გღღღიღღრღღღი“ დღღღღ გვიწყობს ხელს იოღნე ბღტონიშვიღღის „აღწერიღში“ დღღღსტურღღებუღღი ტოპონიღმის უძვეღღესი ფორმღ „კღრღღღღღღი“. სხვღთღ

შორის ადგილობრივი მოსახლეობა დღესაც თავისი სოფლის სახელწოდებას წარმოთქვამს როგორც კარდენახი და არა კარდანახი. კარდენახი კი, ჩვენი ფიქრით, კ ა რ თ ვ ე ნ ა ხ ი-საგან უნდა მომდინარეობდეს თ-ს დ-ონად გამჟღერებისა და ვ-ინის ჩავარდნის გზით: კ ა რ თ ვ ე ნ ა ხ ი → კ ა რ დ ე ნ ა ხ ი → კ ა რ დ ე ნ ა ხ ი. როგორც ვხედავთ, ტოპონიმის ძველმა ისტორიულმა ორთოგრაფიულმა სახემ სახელწოდებაში ჩადებული შინაარსი გაგვარკვევინა. ანალოგიური ფაქტების დასახელება კიდევ არაერთის შეიძლება.

წინამდებარე მიმოხილვაში ჩვენ იოანე ბატონიშვილის თხზულების ენის მხოლოდ ზოგიერთ მხარეს მივაქციეთ ყურადღება, დაინტერესებული და დაკვირვებული თვალი კი ამ ნაშრომში უფრო მეტ საინტერესო მომენტს შეამჩნევს და ჩვენი დიდებული წინაპრის ღვაწლნამაგსაც პირუთვნელად დააფასებს.

ქართლ-კახეთის აღწერა

128r

წელსა 1794 და 1799-ში*

ქ. დროსა მეფისა ირაკლისასა და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა აღწერილი სოფლები. შენი და უშენი სოფლები ქართლისა და კახეთისა, რ(ომე)ლ(ნი)ც აღწერა მეფის ძემ იოანემან თვის-თვისის ხეობით, რომელნი¹ სოფელნი მიეწერებიან თვითეულს ხეობას არიან შემდგომნი ესე და რ(ომე)ლიც მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო.

ქ. ტფილისს, რომელნიც მიეწერებიან
სოფელნი აღმოსავლეთის მხარეს:

ქ. ტფილისი თვით ქალაქი	ქ. ნათლული, მოსახლენი
ქ. ავლაბარი, შენი, მოსახ-
ლენი.	ქ. ღომელაური
ქ. კუკია, შენი, მოსახლენი.	ქ. ლოქინზედ ორი თათრის
ნასოფლარი
ქ. ჩუღურეთი	ქ. თეთრაძეს გორის სოფელი
ქ. დიდუბე	ქ. ყარ(ა)ია ³ ანუ ნაგები ნა-
ქალაქევი
ქ. ახალსოფელი ²	
ქ. ლილო შენი, მოსახლენი	

ქ. ჩრდილოეთის კერძო და დასავლეთისა,
რომელიც მიეწერება:

ქ. გარეთ უბანი მოსახლენი:	ქ. აკურისი
ქ. ვერე და მისი ხეობა რო-
მელნიც არიან:	ქ. ბეთანია ⁴
	ქ. ნახშირგორი ⁵

¹ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ადგილნი“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „შაეპირი“. ³ ყარია ნსხ. K. ⁴ ბეთანია V. ⁵ ნახშირის გორი V.

* ტექსტი „წელსა 1794 და 1799-“ იოანე ბატონიშვილს მიერ შემდეგ არის მიწე-
რილი.

- ქ. მწყნეთი მოსახლენი
 ქ. ღვევი
 ქ. ვანათი
 ქ. ღრე
 ქ. შავთა
 ქ. ახალსოფელი
 ქ. ახალდაბა
 || ქ. თხილვანა¹
 ქ. ლისი
 ქ. დილომი } მოსახლენი, მეფის ძეს
 და } იულონს თვს ეყოდა.
 მისი ხევი }
 ქ. ოსები, დილომს მოსახლე
 ქ. თეთრაანი²
 ქ. წოდორეთი
 ქ. თელოვანი
 ქ. მაჩხაანი
 ქ. წინუბანი
 ქ. ბევრეთი
 ქ. ნაქულბაქევი
 ქ. მცხეთის შინდისი 2
 ქ. მუხათვერდი
 ქ. კარსანი³
 ქ. მცხეთა, მოსახლენი

- ქ. კოდმანი
 ქ. არმაზი
 ქ. ციხედიდი
 ქ. ძეგვი, მოსახლენი
 ქ. ხეკორდი⁴
 ქ. სასხორი, მოსახლენი
 ქ. ნიჩბისი, მოსახლენი
 ქ. ოხერა
 ქ. თელადგორი
 ქ. გომიჯვარი
 ქ. ლავრა
 ქ. კავთისხევი, მოსახლენი
 ქ. ხანდაკი, მოსახლენი
 ქ. იდლეთი
 ქ. წინარეხი
 ქ. თვალი || 129r
 ქ. გუდარეხი
 ქ. ბეთანია⁵
 ქ. ეზატი⁶
 ქ. ახთუბანი
 ქ. ბოტისი⁷
 ქ. საკურთხისი
 იქმნა ჯამი შენისა და უშენისა
 სასოფლისა

ქ. თეძმის ხეობა, რომლებიც შეუდგებიან
 ამათ:

- ქ. სასირეთი, მოსახლენი
 ქ. ნიაბი, მოსახლენი
 ქ. მეტეხი, მოსახლენი
 ქ. ყარაღაჯი, მოსახლენი
 ქ. ხანდაკი, მოსახლენი
 ქ. კვიროსი
 ქ. გომი, მოსახლენი
 ქ. ჩოჩეთი, მოსახლენი
 ქ. ახალქალაქი, მოსახლენი
 ქ. თეძამი
 ქ. მღებრისუბანი
 ქ. ახალშენი
 ქ. ნოსტე
 ქ. ფავნისი

¹ თხილვანა V. ² თეთრაძე V. ³ კარასანი ნსხ., K. ⁴ ხეკორდი ნსხ. K. ⁵ ბეთანი V. ⁶ ჰაზატა ნსხ. K. ⁷ ბოტისი ნსხ. K.

ქ. ერთაწმინდა, მოსახლენი	ქ. კრკონი
ქ. ცუცუბანი	ქ. ფიცესი
ქ. ცხირეთი ¹	ქ. ლელი ³
ქ. ცხვარეთი	ქ. ზაკვი 2
ქ. სამება	ქ. სწე ანუ ხეწე ⁴
ქ. გოსტიბე	ქ. ნადარბაზევი 2
ქ. კაბერი	ქ. ბერების სოფელი 3
ქ. ზენადრისი	ქ. ჭვარები
ქ. ქვენადრისი	ქ. საჯორცე
ქ. მჭლეით ²	ქ. კილიკიის ჭვარი
ქ. იკვი 2	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა.

ქ. მდუღრის ხევი, აწ ხოვლის ხევაღ
წოდებულნი:

ქ. ხოვლე, მოსახლენი	ქ. ზესი
ქ. გრაკალი, მოსახლენი	ქ. აკეთი ⁵
ქ. დოესი, მოსახლენი	ქ. იის ციხე
ქ. აგარა	ქ. საყავრე
	ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ტანის ხეობა, აწ ატენის ხეობაღ.
წოდებულნი:

ქ. ქუახვრელი, მოსახლენი	ქ. ატენი
ქ. ხიდისთავი, მოსახლენი	ქ. სიონი
ქ. გორისა	ქ. დრე
ქ. ჯოხისი	ქ. ლვედრეთი
ქ. ტანის პირი	ქ. ხანდისი
ქ. წედისი	ქ. იკუნევი
ქ. ბნავისი	ქ. სიქალეთი
ქ. ოდისი ⁶	ქ. თემლარი.
ქ. ღვარები	ქ. კეხვი ⁷
130r ქ. ცამნათ უბანი	ქ. წეროსი
ქ. ბაგრანეთი	ქ. ბობნავი
ქ. ვერე გინა კერე	ქ. ლურს ხევი

¹ ეს სიტყვა დაწერილია გადაშლილი „სამებას“ ადგილზე. ² გელეთი ნსხ. K. ³ ლული V. ⁴ სწე ანუ სეწე (ხეწე?) K. ⁵ ეეთი K. ⁶ ოლოსი V. ⁷ კეზვი ნსხ. VK.

ქ. თხილნარი
ქ. ორმოთი

ქ. ბიეთი

ქ. იქნა¹ ჯამი ამ ტანის ხეობისა სოფელი.

ქ. სკრისხევი:

ქ. ნაციხარი
ქ. ვანათი
ქ. სკრა, მოსახლენი
ქ. რიეთი
ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ხვედურეთის ხევი. საციციანო:

ქ. ღელევი²
ქ. ღრისი²³
ქ. იფნისი⁴
ქ. ლეთეთი
ქ. ხვედურეთი, მოსახლენი
ქ. თრეხვი

ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ძამის ხევი, საციციანო:

130v ქ. ქარელი მოსახლენი
ქ. კლდე⁵||
ქ. გომი⁶
ქ. სამწევრისი, მოსახლენი
ქ. აგარა
ქ. ყინცვისი
ქ. ციხია
ქ. ქორაზანი⁷
ქ. სანებელი
ქ. წივწივა⁸
ქ. იმერხევი
ქ. ძამის მონასტერი
ქ. მძორეთი
ქ. გვეძინეთი
ქ. ქუათეთრისი
ქ. სხლები
ქ. მუხალეთი⁹
ქ. ოსი
ქ. კრკონი
ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა.

ქ. გვერდისძირის სოფლები:¹⁰

ქ. ყელეთი
ქ. სოინარი
ქ. ცუქეთი
ქ. წრომი 2

¹ იქმნა K. ² ღელევი V. ³ ჩოასი ნსხ. K. ⁴ აფნისი V. ⁵ კლდე V. ⁶ გომი ნსხ. ⁷ ქორაზანი ნსხ. K. ⁸ წივწივი ნსხ. K. ⁹ მუხალეთი ნსხ. K. ¹⁰ ამ სატყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „რ(ომე)ლოც ძველად სამთავროდ“.

ქ. მიწობი	ქ. მშელის ყური ¹
ქ. წვიმეთი	ქ. თავუეთი
ქ. კრისის ხევი 2	ქ. ბრბონა
ქ. ხალები	ქ. ლართა
ქ. ვცისი	ქ. დამჩხერალო
ქ. თხილვანა	ქ. იქმნა ჯამი

131r

|| ქ. გუჯარეთის ხეობა:

ქ. ბაგინეთი ¹	ქ. სარბიელა 2
ქ. გულსუნდა	ქ. გომარეთი
ქ. გუჯარეთი	ქ. წყაროს უბანი
ქ. ელოთი	ქ. მიტარბი ²
ქ. კუწათ უბანი	ქ. მეკოყური
ქ. ჩრდილის უბანი	ქ. რუისი
ქ. სხალნარი	ქ. ღელისუბანი
ქ. მომწვარა ანუ მაწვნარა	ქ. ღინტური 2
	ქ. იქმნა ჯამი

ქ. პირველ უამის მცხეთის ქალაქობის დროს, რომელიც სოფლები მიეწერებოდნენ ჩრდილოეთის კერძო: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო, საეკლესიო და აწ სამუხრანოზედ ითვლება. რ(ომე)-ლნიმე ეკლესიის მამულნი და არაგვისა და ქსნისა და თვით მუხრანიანთ ბატონებისა საკუთარი ადგილნი არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ახალციხე	ქ. ქანდა, მოსახლე
ქ. ქინძარა	ქ. ციხისძირი
ქ. საფურცლე	ქ. ნასპარსევი
ქ. საგულე ³	ქ. ნასტაყისი
ქ. გოროვანი	ქ. ალაიანი, მოსახლენი ⁴
ქ. ნადარბაზევი	ქ. კორხითი
ქ. კიჭინიანი	ქ. ქადაგიანი
ქ. წეროვანი	ქ. ბეგთათავი
ქ. სხალტბა	ქ. ჩანგილარი, მოსახლენი

131v

¹ ბაგინეთი ნსხ. კ. ² მატარები ნსხ. კ. ³ საგულე კ. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეკლესიო“.

ქ. ვარდისუბანი	ქ. გესამანი ⁶
ქ. შიოსუბანი და თვთ მუხ-
რანი, მოსახლენი ¹	ქ. ტვილიანი ⁷
ქ. ოკამი 2 ²	ქ. ყურის უბანი
ქ. ახალდაბა	ქ. გოგელაური ⁸
ქ. ირტო	ქ. ძალისი
ქ. ნოტრევი	ქ. წილკანი, მოსახლენი
ქ. ჭაშა	ქ. ჭაპური
ქ. ხვითი	ქ. ახალუბანი
ქ. ქსოვრისი ³ 2, მოსახლენი	ქ. მისაქციელი, არაგვისა
ქ. დამპალა ⁴ , მოსახლენი	ქ. ხშირი
ქ. ჭიგრაშენი	ქ. ოხერხიდი
ქ. სუმბიანი	ქ. ფრეზეთი, მოსახლენი არა-
გვისა
ქ. კოდის წყარო	ქ. ახალციხე
ქ. მჭადისჭუარი, მოსახლენი	ქ. ციხეზღავეი
ქ. გენეფერი ⁵	
ქ. ჭვარმაგარი	ქ. იქმნა ჭამი ამა სოფლები-
სა

ქ. ამასვე შეუდგების არაგვის საერისთოს
სოფლები ვაკისა, რომელ(ნ)იც თუსეყოდა
მეფის ძეს ვახტანგს:

ქ. ბაზალეთს, რომელიც მიეწერება:

ქ. ნაოტა, მოსახლენი	ქ. იორი ¹⁰ , მოსახლენი
ქ. არჩეთი, მოსახლენი	ქ. მინდორულა, მოსახლენი
ქ. ნაეზა, მოსახლენი ⁹	ქ. ბაზალეთი, მოსახლენი
ქ. ბოდორნა, მოსახლენი	ქ. კობინთკარი, მოსახლენი
ქ. ინიანი, მოსახლენი	ქ. დუშეთი, მოსახლენი, ყა-
საბა ქალაქი
ქ. ხიდა, მოსახლენი	ქ. არღენი, მოსახლენი
ქ. საკარმული, მოსახლენი	ქ. წითლაური, მოსახლენი
ქ. საშაბურო, მოსახლენი	ქ. ფიტავი ¹¹ მოსახლენი
ქ. ვეჟური, მოსახლენი	ქ. ფხუნდა, მოსახლენი
ქ. მლაშე, მოსახლენი	ქ. საფერაშეთი, მოსახლენი
ქ. ლაფაური, მოსახლენი	ქ. ვეძისხევი, მოსახლენი
ქ. ადვალი, მოსახლენი	

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეკკლესიოც არის“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. თუზი მოსახლენი ქსნისა“. ³ ქსორასი V. ⁴ დამპალეთი V. ⁵ ძენეფერი ნსხ. K. ⁶ გენესმანი V. ⁷ ტყვილიანი V. ტვადანი K ⁸ გოგილური V. გოგულაური ნსხ. K. ⁹ მოსახლენი—K. ¹⁰ იჭრი ნსხ. K. ¹¹ ფიტეი ნსხ. K.

- 132v
- ქ. ქასრის ხევი, მოსახლენი
 - ქ. აფხავი, მოსახლენი
 - || ქ. ანანური, ყასაბა ქალაქი
 - ქ. არანისი¹, მოსახლენი
 - ქ. ეთვალისი, მოსახლენი
 - ქ. აშა, მოსახლენი
 - ქ. ყევეილი, მოსახლენი
 - ქ. იორი, მოსახლენი
 - ქ. ურია, მოსახლენი
 - ქ. არაგვისპირი, მოსახლენი

- ქ. უინვანი, მოსახლენი
- ქ. [ა]ვ[ე]ნისი², მოსახლენი
- ქ. ხარხევი, მოსახლენი
- ქ. ვეძისი, მოსახლენი
- ქ. ლოშო, მოსახლენი
- ქ. ციხისპირი³, მოსახლენი
- ქ. ქართალი, მოსახლენი
- ქ. პავლიაური, მოსახლენი
- ქ. მთიულთკარი, მოსახლენი

ქ. ხანდო მცირე ხეობა არის. ამას აქუს სოფელი ცხრა, შენნი⁴.
 ქ. გულამაყარიც ხეობა არის. ამას აქუს სოფელი რვა, შენნი.
 ქ. ისევე არაგვისა მთას კერძო სოფელნი:

- ქ. მთიულეთი
- ქ. ქისტური, მოსახლენი
- ქ. ფევეჩერი⁵, მოსახლენი
- ქ. ამირთ სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ნახიდი, მოსახლენი
- ქ. ჩოხელი, მოსახლენი
- ქ. ხარხეთი, მოსახლენი
- ქ. ცეცხლისჭუარი, მოსახლენი
- ქ. ნაღვარევი, მოსახლენი
- ქ. არაჯვეთი⁶, მოსახლენი
- ქ. ბურდული, მოსახლენი
- ქ. მღეთი⁷, მოსახლენი
- || ქ. ხადა, მოსახლენი

- ქ. სასახლის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ღუდა ოსები, მოსახლენი
- ქ. ცხაოტი, მოსახლენი
- ქ. ვეთხაანი⁸, მოსახლენი
- ქ. ჩოხელი, მოსახლენი
- ქ. ერენდისძე, მოსახლენი
- ქ. ნადიბაიძე⁹, მოსახლენი
- ქ. რორო, მოსახლენი
- ქ. კევეშა¹⁰, მოსახლენი
- ქ. ჩოქური, მოსახლენი
- ქ. ცორიანი¹¹, მოსახლენი
- ქ. კოზმანისძე¹², მოსახლენი
- ქ. მკერვალი, მოსახლენი
- ქ. კაიშ[ა]ურთკარი, მოსახლენი

133r

ქ. კევი არაგვისა ისევე:

- ქ. კობი, მოსახლენი ოსნი
- ქ. თრუსის ხეობა 8 სოფელი მოსახლენი ოსნი
- ქ. აღმასიანი, მოსახლენი

¹ არნისი ნსხ. K. ² ეწისი ნსხ. K. ევენისი V. ³ ციხისპირი ნსხ. K. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახაზულია: „ისევე არაგვს მიეწერება“. ⁵ ფევეჩური V. ⁶ არკვეთი V ნსხ. K. ⁷ მღეთი V, მოღეთი ნსხ. K. ⁸ კეთხაანი ნსხ. K. ⁹ ნადბაიძე V. ¹⁰ კევეშა V. ¹¹ კეშაეა ნსხ. კეშაეა K. ¹² სორიანი V, ხორიანი ნსხ. K. ¹³ კოზანიძე V.

- ქ. კანძა¹, მოსახლენი
- ქ. გორის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. გაიბოტენი, მოსახლენი
- ქ. არაგვისპირის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. არშის² უკან სოფელი მოსახლენი
- ქ. გერგეთი³, მოსახლენი
- ქ. ქვაბთა, მოსახლენი
- ქ. მთიულეთი, მოსახლენი
- ქ. ოსის სოფელი მოსახლენი
- ქ. გველისთავი თუ გველეთი, მოსახლენი
- ქ. სტეფანწმინდა, მოსახლენი

- ქ. სოფელი კიდე, მეორე, მოსახლენი
- || ქ. სიონი, მოსახლენი
- ქ. საფანას სოფელი, მოსახლენი
- ქ. კიდე ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. კობი⁴, მოსახლენი
- ქ. ციკარას სოფელი მოსახლენი
- ქ. ლუღუშაური, მოსახლენი
- ქ. აჩხოტი⁵, მოსახლენი
- ქ. საჯის⁶ სოფელი, მოსახლენი

133v

იქმნა ჭამი სულ ერთობლით არაგვისა სოფლისა.

ქსნის ხეობა რ(ომე)ლიც თვის⁷ ეყოდა მეფის ძეს იოანეს სააზნაუროებით და ეკკლესიის მამულნიც არიან აქა:

- ქ. თეზი, მოსახლენი
- ქ. ლამისყანა, მოსახლენი
- ქ. ოძისი, მოსახლენი⁸
- ქ. კორინთლიანთ სოფელი, რ(ომე)ლსა ილტობა ეწოდება
- ქ. ახალგორი, ყასაბა ქალაქი, მოსახლენი.
- ქ. ახშადი, მოსახლენი
- ქ. იკოთი 2, მოსახლენი
- ქ. ძეგლევი, მოსახლენი
- ქ. წირქვალი 2, მოსახლენი⁹
- ქ. კორინთა, მოსახლენი
- ქ. ალევი 3, მოსახლენი

- ქ. საფაშეთი (ოსები არიან მოსახლე) 2, მოსახლენი
- ქ. მეტეხია¹⁰ მოსახლენი
- ქ. ქურთა, მოსახლენი
- ქ. ნახიდი, მოსახლენი
- ქ. გეზერეთი, მოსახლენი
- ქ. საძეგური 3, მოსახლენი
- ქ. იფნევი, ძველი სასახლე, მოსახლენი
- ქ. ამას ზეით ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ცხაოტი 3, მოსახლენი
- ქ. მონასტერი, მოსახლენი ||
- ქ. ცხრაწყარო, მოსახლენი

134r

¹ კანძა ნსხ. K. ² არშას K. ³ გერგეთი ნსხ K. ⁴ კობი V, კობთა ნსხ. K. ⁵ აჩხოტი V, არხოტი ნსხ. K. ⁶ ხოჯის V. ⁷ თვის K. ⁸ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადაზახულია: „ქ. ილტ, ქ. ახმაჯი, ქ. ბოლი, ამილახვრანთთა მოსახლენა“ ⁹ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადაზახულია: „ქ. ყანჩათი რატიშვილებისა, მოსახლენი. ქ. საძეგური 3“. ¹⁰ მეტეხი K.

- ქ. ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ლოგოშეთი, მოსახლენი
- ქ. მშველიეთი, მოსახლენი
- ქ. ყურულის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ჭურთას ქართველის სოფელი 2, მოსახლენი.
- ქ. ჭურთას ოსის სოფელი, ხეობა, 8. მოსახლენი
- ქ. ძაბოეთი¹ ოსის სოფელი, მოსახლენი.
- ქ. ცხრა ძმა ხეობა არის. სოფელი 7, მოსახლენი
- ქ. ამასვე მიეწერება მუჯუხი ოსები, მოსახლენი

- ქ. ხარბალი მოსახლენი
- ქ. ქარჩოხი ხეობა არს. სოფელი 7, მოსახლენი
- ქ. ამასვე მიეწერება ოსები, მოსახლენი
- ქ. ლომისა, მოსახლენი
- ქ. ოხირი, მოსახლენი
- ქ. ყამური ხეობა არს, ოსები მოსახლეობენ, სოფელი 9 მოსახლენი
- ქ. ამას იქით ქსნის წილი მაღარნ-დოვლეთი, ოსები. მოსახლენი, სოფელი 6².

იქნა ჯამი³.

ქ. ქსნის ნაწილი, რომელიც მეფის ძეს
ბაგრატს თვს ეყოდა, სოფლები

- ქ. ქოლოთი, მოსახლენი
- ქ. ქვიტკირი, მოსახლენი
- ქ. ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ისროლის ხევის სოფლები⁴;
- ქ. ბიყარი, მოსახლენი
- ქ. მერე⁵* მოსახლენი
- ქ. აკანათური, მოსახლენი
- ქ. აშატური, მოსახლენი

- ქ. ტბა, მოსახლენი
- ქ. ნაქალაქევი, მოსახლენი
- ქ. ბენდერი, მოსახლენი
- ქ. ბოდოხი, მოსახლენი
- ქ. ზემო მეჯვრისხევი, მოსახლენი
- ქ. საკორინთლო

იქმნა ჯამი

134v

|| ქ. გვერდის ძი'რზედ, რომელიც ქსნის
საერისთოს მიეწერებოდა და ესე აღ-
გილნი და სოფელი მეფის ძეს იულონს
ეპყრა, არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ქვემო მეჯვრისხევი, მოსახლე

ქ. აქვი, მოსახლე
ქ. ქვეში, მოსახლე

¹ გაბოეთი K. ² ხელნაწერშია: „მაღარნდოვლეთი ოსები მოსახლენი ბენ სოფელი 6“. ³ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია: „ქ. ცხრა წყარო. ქ. კიდევ ერთი სოფელი“. ⁴ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია „მოსახლენი“. ⁵ ბერე K.

* ავტორს აქ ჯერ ბერე დაუწერია, შემდეგ ბანი გადაუკეთებია მანად.

ქ. დუდეთი, მოსახლე	ქ. შაკათ კარი ² , მოსახლე
ქ. ქიწნისი, მოსახლე	ქ. ოტრევი, მოსახლე
ქ. გორანა ¹ მოსახლე	ქ. მერე, მოსახლე
ქ. ფლავი, მოსახლე	ქ. ლაფაჩი, მოსახლე
ქ. ფლავისმანი, მოსახლე	ქ. სათემო, მოსახლე
ქ. არცევი, მოსახლე	ქ. სნეკვი, მოსახლე

ქ. ამასვე მიეწერება პატარა ლიახვის ხეობაზედ მცხოვრებნი ოსნი და შიგ ნახევრად ქართველნიცა:

ქ. საცხენისი, მოსახლე	ქ. ინაური, მოსახლე
ქ. ედემ ქალაქი, მოსახლე	ქ. ჩაბარუხეთი 3 მოსახლე
ქ. ბელოთი, მოსახლე	ქ. წიფორი მოსახლე
ქ. აწერისხევი, მოსახლე	ქ. შამბიანი მოსახლე
ქ. ოსის ზონკარი, მოსახლე	ქ. ქნოლო მოსახლე
ქ. შუაცხვირი, მოსახლე	ქ. მალრანდოლეთში სოფელი 3
ქ. სიათა, მოსახლე	
ქ. გნასური ³ მოსახლე	იქმნა ჯამი*

136r

|| ქ. საარაგო⁴ სოფლები, რომელიც მიეწერება და მეზობელნი არიან ამა ლიახვის ხეობისა არიან ესენი:

ქ. საარაგო შინდისი, მოსახლე	ქ. ინაური მოსახლე
ქ. ტირძნისი ⁵ მოსახლე	ქ. ყლარცვი, მოსახლე
ქ. ვანათი, მოსახლე	ქ. მეფართი ⁷ , მოსახლე
ქ. ოსის სოფელი მარილეთი ⁶ , მოსახლე	ქ. გერი ⁸ , მოსახლე. ესეც იულონს თეს ეყოდა. ახლა ერისთვიანთ უჭირავთ.
ქ. შურიული, მოსახლე	იქმნა ჯამი ⁹

¹ მარანა V, K. ² შატათგორი V. ³ გნასერი K. ⁴ საარაგო|საეახტანგო V. ⁵ ტონისი K. ⁶ მარალეთა V. ⁷ მეფართი ნსხ. K. ⁸ გერი ნსხ. K. ⁹ ქ. გერი მოსახლე... იქნა ჯამი|მერე (მოსახლე). იქნა ჯამი. ესეც იულონს თეს ეყოდა. ახლა ერისთვიანთ უჭირავთ K.

* აქედან იწყება II რვეულა, რომელიც არასწორად აკინძვის გამო მოხვედრილია III რვეულის შემდეგ. ეს ვერ შეუნიშნავს K-ს. იგი ტექსტს აგრძელებს I რვეულიდან III-ზე, დას გამოც არეულია რვეონიც (ქართლიდან გადავდივართ კახეთზე, შემდეგ ისევ ქართლზე და ა. შ.). ჩვენი გამოცემა ასწორებს ამ შეცდომას: ტექსტის 135r-დან გადავდივართ 144r-ზე. 156v-ს შემდეგ ვუბრუნდებით 136r-ს.

ქ. ქართლის სოფლები, რომელიც საამილახვაროს მიეწერება სამეფო ამილახვრიანთი, საამილახვროს აზნაურთი და საეკლესიო და ამოწყვეტილის დაზნელის მამული არიან ესენი:

ქ. კასპი მოსახლე	ქ. ახალდაბა	
ქ. მთავარანგელოზი	ქ. ბოლი მოსახლე	136v
ქ. იგოეთი	ქ. ქალა მოსახლე	
ქ. გერის ხევი ¹	ქ. ახალქალაქი	
ქ. ძეძენარი	ქ. ჭეჭკური	
ქ. კოდის წყარო	ქ. ლეგმაშენი ⁴	
ქ. ორქოშანი ²	ქ. რეხა	
ქ. ყურია 2	ქ. აბრევი	
ქ. უსი(ს)ტყე	ქ. ტბეთი	
ქ. მხურვალეთი, მონასტერი	ქ. ცხინურისი	
ქ. ქვემო მხურვალეთი, მოსახლე	ქ. ლელოვანი	
ქ. სამთავისი, საეფისკოპოსო, მოსახლე	ქ. წირი	
ქ. სხვილოსი ³	ქ. წუბენი	
ქ. ბენისი	ქ. წოლდი	
ქ. ახმაჯი	ქ. ზახორი	
ქ. მძორეთი	ქ. ხანდოეთი	
	ქ. არმაზი	
	ქ. ნადარბაზევი	

ქ. კვერნაკზედ რაც მიეწერება:

ქ. რენე ⁵	ქ. ზეგარდა
ქ. ნადარბაზევი	ქ. საშეები
ქ. აშურიანი	ქ. უფლის ციხე, მოსახლე
ქ. ავაზანი	იქმნა ჯამი

ქ. გორს რომელიც მიეწერება და ირწყვის მეჯვედის წყლით, რ(ომე)ლიც არს სამეფოც, საეკლესიოც, სათავადო და სააზნაუროც სოფლები არიან ესენი და რ(ომე)ლიც იულონსაც ექირა. ვაკის სოფლები:

ქ. გორი ყასამჩა ⁶ ქალაქი	ქ. სვენეთი ⁷ მოსახლე
ქ. ბერბუჯი მოსახლე	ქ. ყვავის საყდარი მოსახლე

¹ შერის ხევი ნსხ. K. ² ორქოშენი ნსხ. K. ³ ცხვილოსი V. ⁴ ლეგმაშენი V. ⁵ რენა ნსხ. K. ⁶ ყარამჩა K. ⁷ სველნეთი V.

- 137r
- ქ. თორტიზა მოსახლე
 - ქ. გარეჯვარი მოსახლე
 - ქ. რეხა 2, მოსახლე
 - ქ. ახრისი მოსახლე
 - ქ. ხელთუბანი მოსახლე
 - ქ. ახალსოფელი მოსახლე
 - ქ. დათესწყარო¹
 - ქ. კვარხითი² მოსახლე
 - ქ. ზღუდღეთი მოსახლე
 - ქ. სობისი 2, მოსახლე
 - ქ. კირბალი მოსახლე
 - ქ. ბეშოეთი, მოსახლე
 - ქ. წინაგარა მოსახლე

- ქ. ჩმართა³ მოსახლე
- ქ. ზერტი, მოსახლე
- ქ. ტყიურეთი, მოსახლე⁴
- ქ. წინუბანი, მოსახლე
- ქ. ღრომი, მოსახლე
- ქ. კოლონკეთი
- ქ. ბოეთი ²⁵
- ქ. ანდ(ო)რეთი
- ქ. ივრეთი
- ქ. გორეთი
- ქ. მოხისი
- ქ. ოსის სოფელი 5 მოსახლე

ქ. რომელიც პატარა ღიახვით ირწყვის და ისევ გორს მიეწერება:

- 137v
ქ. ძევერა, მოსახლე	ქ. ქვაბთა, მოსახლე	} ესე სოფლები გვერდისძირს მიეწერებოდნენ, იულონ ბატონი-შვილს ეკირა, ახლა ქსნის ერისთავთა აქუთ.
ქ. შერთული, მოსახლე	ქ. სარაბუკი, მოსახლე	
ქ. ტყვიავი, მოსახლე	ქ. ვანათი, მოსახლე	
ქ. კარბი ⁶ , მოსახლე	ქ. სათიხარი, მოსახლე	
ქ. ქორდი	ქ. დიციევი, მოსახლე	
ქ. არბო, მოსახლე	ქ. კულბითი, მოსახლე	
ქ. დიცი, მოსახლე	ქ. მერე ⁸ 2, მოსახლე	
ქ. არგვიცი ⁷ , მოსახლე	ქ. ოსის სოფელი	
ქ. ერედვი, მოსახლე	იქნა ჯამი	

ქ. ქრცხინვალის ხეობასა და სამაჩაბლოს ხეობას რაც სოფლები⁹ სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო და დიდის ღიახვით ირწყვის სოფლები, არიან ესენი:

ქ. ტინისხიდი, მოსახლე	ახლა ერისთვიანთ მიეცა
ქ. კარალეთი, მოსახლე, ქსნისა იყო გვერდისძირზედ მითვლილი ქეთევან ბატონის შვილს ჰქონდა ეს,	და ამ სოფლის მაგიერი დილომი მიეცა ბატონის შვილს ქეთევანს

¹ თათოსწყარო V. ² კვარხეთი ნსხ. K. ³ ჩამართა V. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულა: „ქ. ჭარიაშენი მოსახლე, ქ. შაკათგორი მოსახლე, ქ. მეჭელა მოსახლე, ქ. უჯულმასოფელი მოსახლე“ ⁵ ბოეთი 2|ბოეთი K. ⁶ კარამი K. ⁷ არგვისი ნსხ. K. ⁸ ქერე ნსხ. ვერე K. ⁹ სოფლებია K.

40

- ქ. თედოწმინდა, მოსახლე
 ქ. ახალდაბა, მოსახლე
 ქ. არაშენდა, მოსახლე
 ქ. ურბნისი, მოსახლე, ძვე-
 ლი ნაქალაქევი¹
 ქ. ბებნისი, მოსახლე
 ქ. რუისი, მოსახლე
 ქ. სასირეთი, მოსახლე
 ქ. საქაშეთი, მოსახლე
 ქ. ძლევისჯვარი², მოსახლე
 ქ. თვალათუბანი, მოსახლე
 ქ. ყელქეუელი, მოსახლე
 ქ. ვარიანი, მოსახლე
 ქ. ლელისთავი³
 ქ. ფხვენისი, მოსახლე
 ქ. ხვითი 2
 ქ. სალთუსი, მოსახლე
 ქ. თერგვისი, მოსახლე
 ქ. მეღვრეკისი⁴, მოსახლე
 ქ. ერგნეთი, მოსახლე
 ქ. ფრისი, მოსახლე
 ქ. ნიქოზი 2, მოსახლე
 138r || ქ. თიხრევი⁵, მოსახლე
 ქ. ბოციჯვარი, მოსახლე
 ქ. წნური, მოსახლე
 ქ. ძარი⁶, მოსახლე
 ქ. ტბეთი, მოსახლე.
 ქ. კუსირეთი⁷, მოსახლე
 ქ. ქრცხინვალი, ყასაბა ქა-
 ლაქი
 ქ. ფიჩხის ქალაქი, მოსახლე
 ქ. ზღუდერი, მოსახლე
 ქ. დგვრისი, მოსახლე
 ქ. ლელის უბანი, მოსახლე
 ქ. თამარაშენი, მოსახლე
 ქ. აჩაბეთი, მოსახლე
 ქ. აბოწმინდა, მოსახლე
 ქ. დამპალეთი, მოსახლე
 ქ. თირის მონასტერი
 ქ. ქურთა, მოსახლე
 ქ. კეხვი⁸, მოსახლე
 ქ. ზაწევი
 ქ. საბაწმინდა, მაჩაბლები სა-
 ხლობენ
 ქ. სასახლე
 ქ. ხვითი 2
 ქ. ზემოთხვისი⁹ 2, მოსახლე
 ქ. ძარწემი¹⁰, მოსახლე
 ქ. ქემერტი, მოსახლე
 ქ. სვერი, მოსახლე
 ქ. გუფთა, ოსები სახლობენ.

ქ. სვერს რაც უკან სოფლები მოებმის და
 მოეწერება ესეცა ლიახვის ხეობას, რ(ომე)ლ ში
 ოსნი სახლობენ არიან ესენი:

- ქ. ხოსო, მოსახლენი
 ქ. პატარა ჯავა, მოსახლენი
 ქ. ქეშელთა 2
 ქ. სხლები, მოსახლენი

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეპისკოპოსო“. ² ძლევისჯვარი K. ³ ლელის-
 თავი K. ⁴ მეღვრეკისი V. ⁵ თიხრევი ნსხ., K. ⁶ ბარი V, გარი K. ⁷ კუხეთი ნსხ. K.
⁸ ხეხვი ნსხ. K. ⁹ ზემოთხვისი V. ¹⁰ გარწემი K.

||ქ. ჯავა

ქ. ხწვე

ქ. მუგუთი¹

ქ. კიმასი

ქ. კოშკა

ქ. როკა } *სამეფო

ქ. ამას უკან რომელიც სამე-
ფო არს ოსის სოფლები

კიდევ

ქ. ზახა

ქ. ნარას ხეობა³

იქნა ჯამი

მოსახლენი**

ქ. დვანი⁴ს წყალზედ და მის ხეობაზედ⁵
სოფლები სამეფო, საეკლესიო, სათავადო
და სააზნაურო, არიან ესენი:

ქ. სალოლაშენი, მოსახლე

ქ. არადეთი, მოსახლე

ქ. წვერი, მოსახლე

ქ. ბრეთი, მოსახლე

ქ. დირბი, მოსახლე

ქ. დვანი, მოსახლე

ქ. ტოლიბერი⁶, მოსახლე

ქ. აენევი, მოსახლე

ქ. არკნეთი⁶, მოსახლე

ქ. წუნარი, მოსახლე

ქ. ერკნეთი⁷, მოსახლე

ქ. თორმანეული, მოსახლე

ქ. ბეყმარი, მოსახლე

ქ. დვედრეთი, მოსახლე

ქ. ნული, მოსახლე

ქ. მავდა, მოსახლე

ქ. წორბისი მოსახლე

ქ. ურია⁸, მოსახლე

ქ. ყორნისი, მოსახლე

ქ. რუსთავი, მოსახლე

იქნა ჯამი

¹ გეგუთი ნს. გუგუთი K. ² ება V, ფეზა ნს., ფეზა K. ³ წარას ხეობა K.
⁴ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „მოსახლე“. ⁵ ტოლიბური V. ⁶ არკნებო
ნს. K. ⁷ ერკენეთი ნს., ესკენეთი K. ⁸ აპურია ნს. K.

* ამ ტექნიკური ნიშნის დაუცველობის გამო K-სთან „სამეფო“ ეკუთვნის მხოლოდ
სბას (K-სთან ფეზას). ** აქაც ამ ტექნიკური ნიშნის დაუცველობის გამო K-სთან „მოსახლენი“ ეკუთვნის მხოლოდ ნარას ხეობას (K-სთან წარას ხეობას).

||ქ. ფცის წყალზედ და იმ ხეობაზედ
სოფლები სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო და საეკლესიო არიან
შემდგომნი ესე:

ქ. ქვენა ტოცი
ქ. მოხისი, მოსახლე
ქ. ბერძენაული
ქ. ფცა, მოსახლე
ქ. ფლევი
ქ. ტოცა
ქ. ღოღეთი
ქ. ქვათეთრისი
ქ. მძვილეთი¹
ქ. სხლითი
ქ. მულრისი
ქ. ფრინევი²
ქ. თამარაშენი
ქ. ცერონისი, მოსახლე
ქ. საციხური
ქ. წაღვლი
ქ. აბისი, მოსახლე
ქ. აბანო
ქ. წყლულეთი
ქ. ჭვრინისი³
ქ. ბალთა
ქ. ქალეთი
ქ. ბათქინეთი
ქ. მეტეხი

ქ. ავლევი, მოსახლე
ქ. წირეთი
ქ. ბრეძა⁴, მოსახლე
ქ. ატოცი, მოსახლე
ქ. ურმის ხელი
||ქ. მწიფლისი
ქ. ღარისთავი
ქ. შინდარა
ქ. სურნისი⁵
ქ. თიღვა, მოსახლე
ქ. ძალინა, მოსახლე
ქ. მუხაური
ქ. ოქონა
ქ. ოუორა
ქ. ხტონა⁶
ქ. თერეგვანი
ქ. ახალშენი
ქ. არამგამა
ქ. ხუნდის უბანი
ქ. მთვარეული
ქ. ტუსუბანი⁷
ქ. კნოლევი⁸

ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. აღის წყალზედ და იმის ხეობაზედ სოფლები
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან ესენი:

ქ. სომენეთი⁹
ქ. სატივე, მოსახლე

ქ. ვაყა, მოსახლე
ქ. აძვი

¹ შვილეთი ნსხ. K. ² ფინევი ნსხ. K. ³ ჭვრინისი ნსხ. K. ⁴ ბეზა ნსხ. K. ⁵ სერ-
ნისი ნსხ. K. ⁶ ხტანა V. ⁷ ტუსუბანი V. ⁸ კნოლევი ნსხ. K. კნოლევი V. ⁹ სომანეთი V.

ქ. ნაბახტევი, მოსახლე
 ქ. ბრილი
 ქ. ღუმაცხო
 ქ. ქინძათი
 ქ. ბროლოსანი¹

ქ. ალი, მოსახლე
 ქ. უწლევი
 ქ. ულუმბა, მუნვე მონას-
 ტერი.
 ქ. იქმნა ჯამი ამა სოფლები-
 სა

140r || ქ. სურამის წყალზედ და მის ხეობაზედ
 სოფლები სამეფო, სათავადო სააზნაურო და
 საეკლესიო არიან ესენი:

ქ. ახალსოფელი
 ქ. ოსიაური, მოსახლე
 ქ. გორათი, მოსახლე
 ქ. ხაშური, მოსახლე
 ქ. კლდის წყარო
 ქ. ლუბრმა
 ქ. კაკალა ხევი
 ქ. ქემერტი
 ქ. წაბლოვანი
 ქ. ოძისი

ქ. ცვდანი²
 ქ. შინდისი
 ქ. სურამი, ყასაბა ქალაქი
 ქ. ბეკამი, მოსახლე
 ქ. ბიჯნისი
 ქ. ჯაფნიაური
 ქ. უთხვა
 ქ. ჩუმათელეთი
 ქ. იტრია, მოსახლე
 ქ. წიფა

ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა

ქ. ხეფინის ხევის სოფლები, რომელიც თვის ეყოლა მირიან
 ბატონისშვილს სააზნაუროთი და საეკლესიოთი.

ქ. ფონა, მოსახლე
 ქ. ნადაბური 2, მოსახლე
 ქ. ჯევიჯვარი, მოსახლე
 ქ. გრიგალათი, მოსახლე
 ქ. ციციური, მოსახლე

ქ. მლაშე, მოსახლე
 ქ. ვერტყვილა³ მოსახლე
 ქ. ხუნევი, მოსახლე
 ქ. გესამანია, მოსახლე
 ქ. ბეინევი⁴, მოსახლე

ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა

¹ ბოლოსანი ნსხ. K. ² ცვდანი V, ცვდანი K. ³ ვერტვილა ნსხ., ვერტვი-
 ლაო K. ⁴ ბეინევი ნსხ. K.

|| ქ. სააბაშიო სოფლები სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ტეძერი, მოსახლე	ქ. ციხისძირი
ქ. გუდეთი	ქ. შოლისპირი
ქ. ბელეთი	ქ. ქვიშხეთი
ქ. მონასტერი 2	ქ. ტაშისკარი

ქ. მთის იქით სოფლები სააბაშიოსავე:

ქ. წიფა მოსახლე	ქ. ნუნისი, მოსახლე
ქ. გოგალათი, მოსახლე	ქ. მეზობირი*, მოსახლე
ქ. ზვარე მოსახლე	ქ. აბაშიძიანთ სა(სა)ხლე ვა-
ქ. ჩრდილი მოსახლე	ხანი ¹ , მოსახლე
	ქ. იქმნა ჯამი ამა სააბაშიოსი

ქ. ჯეობას რაძცა სოფლები მიეწერება
სამეფო, საავალიშვილო², სათავადო, სააზნაურო
და ეკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. სარმანისშვილი	ქ. თორი	
ქ. ახალდაბა	ქ. ციხისჯუარი	
ქ. ნეძვი	ქ. კარნიგომი ⁴	141r
ქ. ქიმერთი ³	ქ. შუა უბანი	
ქ. კორტანეთი	ქ. ციხისჯუარი**	
ქ. ზანავი	ქ. ვარდის სოფელი	
ქ. რვილი	ქ. ფაფა 2	
ქ. ყვიბისი	ქ. ჭალა მოსახლე	
ქ. სავანის ხევი	ქ. ლიკანი	
ქ. ეშმაკთუბანი	ქ. ყვერბილი ⁵	
ქ. წუა ანუ ნუა	ქ. ჭობის ხევი ⁶	
ქ. ნადაბური	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სო-	
	ფლებიისა	

¹ სა(სა)ხლე ვახანი | სახლევახანი K. ² საავალიშვილო | სათავადიშვილო K. ³ ქიმე-
რეთი V. ⁴ კარნიგომი ნსხ. K. ⁵ ყვერბილი ნსხ. K. ⁶ ჭობის ხევი ნსხ. K.

* დედანშა ავტორს დაუწერია: „მეზობირი“. შემდეგ მ-ანი გადაუხაზავს და დაუ-
წერია ნ-არი (ნეზობირი).

** ამ სატყვის შემდეგ დედანში ავტორის ხელით გადახაზულა: „პეტრეს ციხედ
ხმობილი აწ“.

ქ. სადგერის ხეობაში სამეფო სოფლები,
სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო არიან
ესენი:

ქ. დაბა 2	ქ. ეკლობანი
ქ. თედიანთ უბანი	ქ. ყურძენი ⁴
ქ. წაღვი ¹	ქ. კეცხოელი
ქ. შულლათ უბანი	ქ. ზემია 3 ⁵
ქ. უზნარაინი	ქ. ბაკულიანი ⁶
ქ. კიმოთისმანი ²	ქ. ცემაი
ქ. გოგას უბანი ³	ქ. იქმნა ჯამიამ ხეობისა

141v

ქ. ტფილისსა სამხრეთის მხარეს სომ-
ხითი და დასავლეთის მხარეს, რომელიც
სოფლები მიეწერება არიან ესენი, რომ-
ელიც იწყების ფარვანიშაორეს ხეო-
ბიდამ, რ(ომე)ლსა უწოდებენ აწ თავფა-
რავანად და შეუდგების ალგეთის ხეო-
ბა. არიან შემდგომნი ესე სოფლები: სა-
მეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკ-
კლესიო:

ქ. განძა	ქ. ნაზარას სოფელი
ქ. ნარაინი	ქ. თოფრაყალა ⁹
ქ. წითელსაყდარი	ქ. მარნეული, მოსახლე
ქ. ამას შეუდგების ალგე-
თის ხეობა	ქ. ტაბახმელა, მოსახლე
ქ. თათრის სოფელი ანუ
ობა*	ქ. გუდელისი, კუდელისი
ქ. საყალთუმანი 2 ⁷	ქ. კოჯორი, სამეფო აგარა
ანუ დაჩა
ქ. ბაგრატის ლილოები 2	ქ. წავკისი, მოსახლე
ქ. ღვინჭრობის ობა 2	ქ. უძო
ქ. ყურყუთის ობა	ქ. შინდისი, მოსახლე
ქ. გულთაფა, მოსახლე	ქ. კრწანისი 2, მოსახლე
ქ. ბაშინჯალი ⁸	ქ. სოღალუდი, მოსახლე
	ქ. თელეთი 2, მოსახლე

¹ წაღველი V. ² კიმოთის [უ]მანი K. ³ გოგოს უბანი V. ⁴ ყურძენი K. ⁵ ზემა-
ზია V. ⁶ ბაკლიანი ნსხ. K. ⁷ საყალთუმანი ნსხ. K. ⁸ ბაშინჯალი ნსხ. K. ⁹ თოფსია-
ყალა ნსხ. K.

* თათრის სოფელი ანუ ობა K-ს არ მიაჩნია. ტომონიმად ამიტომ იგი არც გადა-
ხაზულია და არც საძიებელშია გატანილი.

ქ. წალასყური, მოსახლე
 ქ. კუმისი 2, მოსახლე
 ქ. ვაშლოვანი, მოსახლე
 ქ. ღოუბანი, მოსახლე
 ქ. ტაგნაგეთი
 ქ. ნახიდური
 ქ. ღურნუკი

||ქ. წინწყარო
 ქ. სამაჩვეთი
 ქ. ბულამი, მოსახლე
 ქ. ბორბალა, მოსახლე
 ქ. მუხათი, მოსახლე
 ქ. კოდა, მოსახლე

ქ. ამას შეუდგების ბოგვის ხევი:

ქ. მარაბდა, მოსახლე
 ქ. არდასუბანი
 ქ. ბოგვი
 ქ. ციხია
 ქ. წინვენახი

ქ. ამას შეუდგების ზრბითის¹ ხევი და
 საღირაშენი:

ქ. ზრბითი ²	ქ. აგვანეთი
ქ. აწუფისი	ქ. ხორბუკი ⁶
ქ. გარყლუპი ³	ქ. ამას შეუდგების ზის ხეობა პატო- ვანი ⁷
ქ. წრისი	ქ. კობალა ⁸
ქ. თაკვი	ქ. ახვრისი
ქ. ოშეთი	ქ. საბუზარი
ქ. ამლივი	ქ. ახალშენი
ქ. აბრამეთი	ქ. ზა
ქ. ღორისთავი	ქ. ლაკვა
ქ. ცხორეთი	ქ. მარიაში
ქ. გუდარეხი	ქ. ფუტრევი
ქ. ხეკორდი	ქ. ერწო
ქ. მოლავე	ქ. კველთა
ქ. დვალთა	ქ. ხოზეთი ⁹
ქ. სათავენეთი ⁵	ქ. მოხისი
ქ. ბოღრანეთი	ქ. ბოციჭვარი
ქ. ღოლოვანა	ქ. მანგლისი და მისი ხევი
ქ. მამის დაბა	ქ. ოძისი 2
ქ. ფჩხისი	
ქ. მოქრისი	

¹ ზირბითის K. ² ზ[ი]რბითი K. ³ ღარღლუპი V. ⁴ ამლოვი ნსხ. K. ⁵ სათავენეთი V,
⁶ ხორბუკი ნსხ. K. ⁷ პატენი ნსხ. K. ⁸ კობალა ნსხ. K. ⁹ ხოზათი ნსხ. K.

ქ. ედოეთი ¹	ქ. მაწვნარა
ქ. საქრისი	ქ. კოზმანაშენი ⁴
ქ. აზიკი	ქ. შარაბეთი ⁵
ქ. მუავისი	ქ. საყავრე 2
ქ. თხილვანა 2 ²	ქ. უგულეთი ⁶
ქ. ცხენიკალა	ქ. ახოთი
ქ. არმენეთი ³	ქ. იქნა ჯამი

ქ. თრიალეთის სოფლები სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო აჩიან ესენი:

ქ. გვირგვინეთი	ქ. ქედის სოფელი
ქ. თალა	ქ. გოგადგვერდი
ქ. ქუჩათუბანი	ქ. ახალშენი
ქ. კარუკულმართი 2	ქ. კირკიტა
ქ. უზნარიანი ⁷	ქ. ლურჯი საყდარი
ქ. ნადვალეთი ⁸	ქ. ბარეთი 2
143r ოქ. კოია	ქ. შუასოფელი
ქ. ბაბია 2 ⁹	ქ. საბოზკურო
ქ. აბანო 2	ქ. მეთრევანი
ქ. ჩრდილის უბანი	ქ. საბროწლე
ქ. სარკინეთი	ქ. საქათმე 2
ქ. ახალქალაქი	ქ. ჩამძვრალა
ქ. მარიაში	ქ. ნალიბი
ქ. კოხტა	ქ. ახოტა
ქ. ეძანი ¹⁰	ქ. მოხისი
ქ. ტამალია 2	ქ. ახალდაბა
ქ. საბატე 2	ქ. ვარდისუბანი
ქ. ხუცის სოფელი	ქ. ჭიტები
ქ. გარყლუბი	ქ. ერანი
ქ. ბეშენაშენი 2	ქ. თურანი
ქ. სამადლო	ქ. კუკია
ქ. საბეჭდავი	ქ. სამეხრეო 2
ქ. კნოლევი ¹¹	ქ. ფარეხა
ქ. ლიპი 3	ქ. გუშლფარეხა
ქ. ხატის სოფელი	ქ. უწყლო 2

¹ ედოთა V. ² თხილვანა V. ³ არმანეთა V. ⁴ კაზაბაშენი ნსხ. K. ⁵ შარამეთი ნსხ., შარბეთა K. ⁶ უგულეთა K. ⁷ უზნარიანი ნსხ. ⁸ ნადვალეთა ნსხ. K. ⁹ ბაბა ნსხ. K. ¹⁰ ეძამი ნსხ. K. ¹¹ კნოლე V, კოლე ნსხ. K.

ქ. არწივანი
 ქ. კოხაჯი
 ქ. ცრიცი¹
 ქ. საპონაური
 ქ. ცხვარეთი
 ქ. რეხა 2
 ქ. თეზი
 ქ. საპიტიალჩო²
 ქ. ბოჟანო

ქ. ლოშო
 ქ. ავლადი
 ქ. მაჩეთა
 ქ. ჰევლრმა 2
 ქ. თეთრი წყარო
 ქ. ოლთისი 2
 ქ. ანდრაპი 2
 ქ. მერეკანი 2³
 ქ. წალკა

ქ. იქმნა ჯამი თრიალეთისა
 სოფლებისა.

ქ. გომარ(ე)თისა⁴ და ზერტაკეტის ხეობა
 სოფლები სამეფო, სათავადო, სააზნაურო
 და საეკკლესიო არიან ესენი:

143v

ქ. ძველი გომარეთი
 ქ. ნიაწარი
 || ქ. საკურისი
 ქ. ნაქალაქევი
 ქ. რევაშენი
 ქ. სხალნარი
 ქ. ქვათეთრისი⁵
 ქ. დიდი გომარეთი⁶
 ქ. ურცევანი 2
 ქ. ზაულისტანი
 ქ. თოფრაყალა
 ქ. ჩამძვრალა
 ქ. უსეინას სოფელი
 ქ. წითელსაყდარი
 ქ. საფიქლე⁷
 ქ. გვარჯილა
 ქ. შესაყარი 3
 ქ. ვარდის უბანი 2
 ქ. ციხე ქვაბი
 ქ. ეგრი 2

ქ. მაჩქათელა
 ქ. საკე
 ქ. იფნარი
 ქ. ნაპალატევი
 ქ. წარბათ უბანი⁸
 ქ. ხახალა ჭუარი
 ქ. ბოსტლარი
 ქ. ბაღჩალარი
 ქ. ორმოშენი
 ქ. ლიპი
 ქ. შულავერი
 ქ. კატავეთი
 ქ. მუხრანი
 ქ. სარკინეთი
 ქ. სარეხველა
 ქ. ყარაბულახი 2
 ქ. ვართევანის სოფელი
 ქ. დემურას სოფელი
 ქ. გვარჯილა
 ქ. საფიქლე

ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

¹ კარიცი ნსხ. K. ² საპიტიალჩა ნსხ. K. ³ მერეკანი V. ⁴ გომართი ნსხ. K. ⁵ ქვა-
 თეთრისა ნსხ. V. ⁶ დიდი გომართი ნსხ. K. ⁷ სათიქლე ნსხ., K. ⁸ წარბათუბანი ნსხ. K.

ქ. ნადარბაზევის არგისის ხეობას რამცა სოფელი მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. ახალუბანი	ქ. საღირაშენი	
ქ. კრეფა	ქ. გვიანა	
ქ. კუშტის უბანი	ქ. ლიბი	
ქ. ლიბი	ქ. კამარეთი	
ქ. ავაზანი	ქ. რაფაქეთი	
ქ. ზვარეთი ¹	ქ. ბოცეთი	
ქ. კარაქა 3	ქ. ლიყურეთი	
ქ. ჭიგრაშენი	ქ. კიპრუჭი	
ქ. წობა	ქ. ფოცხვერიანი 2	
ქ. მენქალისი	ქ. აბანო	
ქ. ავაზანი	ქ. მთაწმინდა	144r
ქ. ბურვილი	ქ. ფიტარეთი	
ქ. ჭვარა	ქ. ცხნარი	
ქ. ღრანეთი	ქ. ყურისკევი ²	
ქ. ირაგა	ქ. ატამეთი	
ქ. ახალშენი	ქ. ქუჩაეთი	
ქ. მონასტერი	ქ. კლდისა	
ქ. მთაში მონასტერი	ქ. ვორხები	
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებსა.	

ქ. კივქ(ა)ვის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო:

ქ. სამშვილდე	ქ. ორთაშუა
ქ. კრწანისი	ქ. მძორეთი ⁴
ქ. დაღეთი	ქ. აბელია ⁵
ქ. უკანდაღეთი ³	ქ. ეცო
ქ. ვანათი	ქ. ტყემლარა
ქ. გარისი	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებსა

¹ ძვარეთი ნსხ. K. ² ყურის ყევი V. ³ უკანდაღეთი ნსხ. K. ⁴ მძორელი ნსხ. K.

⁵ აბელა ნსხ. K.

ქ. ქციის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება:
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა
არიან ესენი:

ქ. ჩალბლუ	ქ. ანდრია
ქ. ნაჯუბადინი ²	ქ. კორა
ქ. ბაიდარი	ქ. თხვინთბა ⁸
ქ. ქურთი	ქ. წინანაური
ქ. ბეგლარი 2	ქ. წრაუთი
ქ. გაურარხი ³	ქ. მუგუთი
ქ. პატარა მულანლო ⁴	ქ. თაფანი
ქ. ქოლაგირი	ქ. ბალახაური
144v ქ. შეითანლუ ⁵	ქ. მირტაშენი
ქ. ეივაზალუ, შენობა	ქ. ირდას უბანი
ქ. წრაუთი	ქ. იფნობი
ქ. ფახრალუ	ქ. სენები
ქ. ყოჩაქილისია	ქ. ბერიქალი
ქ. ალავარი	ქ. დია
ქ. ყიზყალა ⁶	ქ. შოშილეთი
ქ. ეკლესია	ქ. ჯაბარყელა
ქ. ფარიზა	ქ. საკეცე
ქ. ნახიდური 2	ქ. ქცია
ქ. თავმგრგვალა ⁷	ქ. ლიპარტის უბანი
ქ. ქცილა	ქ. ვარდის ქალა

ქ. იქნა ჯამი სოფლისა ქრის-
ტიანისა და თათრისა

ქ. ლოქშის ხეობა აწ ლოქად წოდებული.
ამას რაც სოფელი მიეწერება სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა არიან
ესენი:

ქ. ქედის ეკლესია	ქ. ხანძორი
ქ. მისხანა	ქ. გდლაშენი
ქ. იაღლუზი	ქ. მერეტი ¹¹
ქ. ოპანდლუში ⁹	ქ. ურუტი
ქ. ელისი ¹⁰ სოფელი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

¹ სააზნაურო, სათავადო K. ² ნაჯუბადინი V. ³ გაურარხი ნსხ. K. ⁴ მულანლო
ნსხ. ⁵ შეითანლუ ნსხ. K. ⁶ ყიზყალა V. ⁷ თავმგრგვალა V. ⁸ თხვინთბა ნსხ. K.
⁹ ოპანდლუში V. ¹⁰ ელისი V, ელი K. ¹¹ მურეტი V.

ქ. ფინეზაურის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო არიან ესენი:

ქ. გორინჯუკი	ქ. გუგეთი ⁶
ქ. ჩინჩხური	ქ. ლორაშენი ⁷
ქ. სიქიშხანი	ქ. აცუტი
ქ. ლაკლაკაშენი ¹	ქ. დარბაზი
ქ. ანგრევანი	ქ. ჯანდარიქი
ქ. ვარძაგარა ²	ქ. ხული
ქ. მოლამსხმუტი ³	ქ. აღუმბრუ ⁸
ქ. თაგუ(ე)თი ⁴ 2	ქ. გელდიგილანი
ქ. ფარანჯუკი	ქ. სოფელი ⁹
ქ. მუტავისი	ქ. ღამიში 2
ქ. სუგეჩანი	ქ. კოტრალაგელცი ¹⁰ 2
გ. თარაკაშენი	
ქ. შუნბუნი ⁵	ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა

145r

ქ. ბალიჭის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო

ქ. ბალიჭი	ქ. ერგენტალა
ქ. თავდიდიანი	ქ. დამპლუტი ¹³
ქ. ქადაგიანი	ქ. მონასტერი ¹⁴
ქ. უკანგორი	
ქ. ვანი	ქ. ამას შეუდგების
ქ. შავგომი	კ(უალა)დ კიანეთის
ქ. კაკონი	ხეობაცა:
ქ. ანდიკი	ქ. კიანეთი
ქ. შუშელი	ქ. ჯალდამი ¹⁵
ქ. აღუმბრუ ¹¹	ქ. ახალშენი
ქ. შამირანი	ქ. აბულმაგი ¹⁶
ქ. ბოლოკევანცი ¹²	ქ. ვარდისუბანი
ქ. შიბიშველი	ქ. კალდოვი
ქ. კიპრუჭი	ქ. ტნუსი
ქ. ტანძია	ქ. ყალამშინი 2

¹ ლაკლაკაშენი ნსხ. კ. ² ვარძაგარა კ. ³ მოლა მსხმუტი ნსხ. კ. ⁴ თაგუთი V. ნსხ. კ. ⁵ შუნბუნი ნსხ. კ. ⁶ გუგუთი V. ⁷ ლორაშენი სხ. კ. ⁸ აღუმბრე ნსხ. კ. ⁹ სოფელი ნსხ. კ. ¹⁰ კოტრალაშე ქ. დცი 2. ¹¹ აღუმბრე ნსხ. კ. ¹² ბოლოკევანტი V. ¹³ დამპლუტი V. ¹⁴ მონასტერა —კ. ¹⁵ ჯალდამი ნსხ. კ. ¹⁶ აბულმაკი ნსხ. კ.

ქ. ტაშალი ¹	ქ. კალდოვი
ქ. მანაკერტი ²	ქ. დბანისი
ქ. ყაჯილუხი ³	ქ. ლუკუნში ⁵
ქ. ავანჯუკი	ქ. ქარატაკი
ქ. საკარისი ⁴ 2	ქ. ბოსლები
ქ. ორმოზანი 2	ქ. ქვაბევანი ⁶
ქ. ალუმბრუ	ქ. ჯანდიდი
ქ. სევაგედცი	ქ. ტანძია
ქ. ლადრიყული 2	ქ. წითელეკლესია
ქ. მიჯა 2	ქ. სამაგარა
ქ. თეკანანი	ქ. შინდლარა 2
ქ. თევრე	ქ. იქმნა ჯამი ამ ორისავე
ქ. დილამაშენი	ხეობისა

145v

||ქ. ქვეშის ხეობას რაც სოფლები
მიეწერება სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო, საეკლესიო

ქ. ქვეში	ქ. დარბაზი
ქ. ჯავანიანი	ქ. სავანეთი
ქ. ძველქვეში	ქ. დამლალო
ქ. მუსეფრანი	ქ. ბაქრანი
ქ. ჯანაზიანი	ქ. ხახალაჯვარი ⁷
ქ. ძეძენარიანი	ქ. წიფორი
ქ. თოფრაყალა	ქ. სოფელა
ქ. იწრია	ქ. გეტა ⁸
ქ. ტანძია	ქ. ჭრეშა
ქ. გულეული	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. კაზრეთის ხეობა, ისპიანად წოდებულნი.
ამას რაც სამეფო, სათავადო და სააზნაურო
და საეკლესიო მიეწერება არიან ესენი:

ქ. ისპიანი	ქ. კვირაცხოელი
ქ. კაზრეთი	ქ. ბაბილაშენი
ქ. მონასტერი	ქ. ბულუქნი ⁹
	ქ. იქნა ჯამი

¹ ტაშალი ნსხ., ტაშარი K. ² მანაკერტი ნსხ. K. ³ ყაჯილუხი ნსხ. K. ⁴ საკარისი
K. ⁵ ლუკუნში ნსხ. K. ⁶ ქვაბები ნსხ. K. ⁷ სახალაჯვარი ნსხ. K. ⁸ ძეტა ანუ გეტა
ნსხ. K. ⁹ ბულუქუნი V.

ქ. შაშავერის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები
მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. ნასიბლუ ობა	ქ. დისველი
ქ. აღბაბლუ ობა, შენი ¹	ქ. აკაურთა ³
ქ. მუხრან ²	ქ. რატევანი
ქ. წყნეთი	ქ. თაყამარა
ქ. სატრედო	ქ. ყიზლარა ⁴
ქ. ვერკეთილი.	ქ. უშევანი
ქ. ყორანთა	ქ. ღორისთავი
- ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. ყაიყულის ხეობას, რაც სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები
მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. ფენჯარკუტი	ქ. სოფელი კიდე
ქ. დინარზი	ქ. ოქსუზი ⁷ 2
ქ. მირის სოფელი ⁵	ქ. ყორყორი 2
ქ. შანაზარას სოფელი	ქ. გოლი 2
ქ. ხატის სოფელი	ქ. იელდალი ⁸
ქ. ფანოსას სოფელი	ქ. თიქმატაში
146r ქ. ხოსის სოფელი	ქ. თერზიოღლის ⁹ სოფელი
ქ. ნასოფლარი	ქ. სატანას სოფელი
ქ. ალიხანას სოფელი	ქ. ბეგის სოფელი
ქ. სააკას სოფელი	ქ. ჭალის სოფელი
ქ. ფარემუზას სოფელი	ქ. მერაბას ¹⁰ სოფელი
ქ. მელიქბეგის სოფელი	ქ. მოლა აბდულას სოფელი
ქ. ორთლუ ⁶ 2	ქ. ტაშქარაფი ¹¹
ქ. ყაზანჩი	ქ. აშულას სოფელი
ქ. კირაკოზას სოფელი	ქ. კირაკოზას სოფელი
ქ. წყაროს სოფელი	ქ. ხურუტის ¹² სოფელი
ქ. დევაგოზი	ქ. ნასოფლარი 2
ქ. რევაზას სოფელი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა

¹ შენი—K. აღბაბაღლუ ობა V. ² მუხრანი K. ³ აკურთა ნსხ K. ⁴ ყიზლარი V.
⁵ მირის სოფელი ნსხ. K. ⁶ ყორთულე ნსხ. K. ⁷ ოქსუზი ნსხ. K. ⁸ იელდოლი V.
⁹ დერზი ოღლას V. ¹⁰ მერაბაღლას V. ¹¹ ტაშქორფა V. ¹² სერტის ნსხ. K.

ქ. ტაშირის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო საეკლესიო სოფელი მიეწერება
არიან ესე:

ქ. ბოცხორი	ქ. ზანბახჩი	
ქ. ყიზილზიარათი	ქ. აზატქალაქი	
ქ. აიდარბეგი	ქ. წითელსაყდარი	146v
ქ. უცუტი	ქ. აკრავაშენი	
ქ. ყათირლუ ¹	ქ. აკოფას სოფელი	
ქ. იჩი ²	ქ. დელი ყულიჯანი 2	
ქ. ნასოფლარი 3	ქ. ჭალის სოფელი 2	
ქ. ყარაყალა	ქ. ყოჩქილისია	
ქ. ყურთყალა	ქ. აღზიბეუქი	
ქ. ოსკიპარა ³	ქ. შავი საყდარი	
ქ. აღტაში	ქ. სირჩაპეტი	
ქ. ველათი	ქ. ჩარდახლუ	
ქ. მისხანა	ქ. შიშტეფა ⁷	
ქ. ნასოფლარი 3	ქ. მწყენეთი	
ქ. ორთულბულახი ⁴	ქ. მდივანბეგის სოფელი	
ქ. ყირხბულახი	ქ. ახბულალი ⁸	
ქ. ფათალას სოფელი	ქ. ფარჩუხლუ	
ქ. დოლბანდლუ ⁵	ქ. თაზიბათმანი	
ქ. ქელუ	ქ. ვალავერსი	
ქ. პალუა	ქ. ჯანბალჩა	
ქ. ყამიში 2	ქ. გატეხილი საყდარი	
ქ. ხანზადა სოფელი	ქ. ყარაქილისია	
ქ. ჭუკა	ქ. ხუცის სოფელი	
ქ. იენგიჩაბი	ქ. ყარა მიქარი ⁹	
ქ. სულეიმანას სოფელი	ქ. წარუქა	
ქ. წითელეკლესია	ქ. ყარაბულახი	
ქ. მოლაყასუმ ⁶	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა	

ქ. ბოლნისის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები
მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. წულრულაშენი 2	ქ. დარბაზი
ქ. ბოლნისები 3	ქ. სახუნდარი 2

¹ ყათირლუ ნსხ. K. ² იეჩი V. ³ ოსკიპარი ნსხ. K. ⁴ ორთულბულახი V. ⁵ დოლბანდლუ ნსხ., დალბანდლუ K. ⁶ მოლაყასუბა K. ⁷ შიშტეფი ნსხ. K. ⁸ ახბულახი V, ახბულალი K. ⁹ ყარმიქარი V.

ქ. შაორი ¹	ქ. მავნელას ⁴ სოფელი
ქ. თალა	ქ. ჩიტალახი ⁵
ქ. ახოტი	ქ. ფირფიჯანი
ქ. ბოვადორი ²	ქ. აკოფას სოფელი
ქ. სამწვერისი	ქ. სამსონია 2
ქ. ბერდიკი	ქ. აცუტი ⁶
ქ. ლურჯი ვანჭი	ქ. ბარის ⁷ სოფელი
ქ. კირაკოზას სოფელი	ქ. დარბაზის სოფელი
ქ. შერმაზანას სოფელი	ქ. საბა
ქ. ჰუნდუში	ქ. ურუტი
ქ. წყლამი	ქ. დედცნუტი ⁸
ქ. ზაქარიას სოფელი	ქ. ორთაშუა
ქ. შანთის სოფელი ³	ქ. დამბლუტი
ქ. მათიში	ქ. წყლის ორმო
ქ. ხანძუტი	ქ. ჩორთანი
ქ. უჯაბი	ქ. ნადვალეთი 2 ⁹
ქ. ჯარმეჩი 2	ქ. ზურტაქეტი ¹⁰
ქ. საბა	
ქ. ურუტი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფ- ლებისა

147r || ქ. შულავერის ხეობაში რაც სოფლები არს
სამეფო, სათავეადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან ესენი:

ქ. ყულარი თავისის ობაებით ანუ სოფ- ლით	ქ. შატაკის სოფელი
ქ. მოლის ობა	ქ. თეთრი სოფელი
ქ. ნაქალაქევი	ქ. მახრალაჯი 2
ქ. დიდი შულავერი	ქ. ხუცის სოფელი
ქ. პატარა შულავერი	ქ. ჯანხოში 2
} ესე თეს ეყოდა ალ- ქსანდრეს, მეფის ძეს, და დროსა მე- ფის გიორგისასა ლე- კის ჯარში რომ აღე- რია და მოყვანდა ტფილისზედ, მეფის ძის იოანეს წინა-	ქ. დადარი
	ქ. კარმიქარი
	ქ. წერაქვი 2
	ქ. ალგეი
	ქ. ველეთი
	ქ. ბესთის სოფელი
	ქ. ჩაყლაპონი ¹¹
	ქ. ციხის სოფელი

¹ შორი V. ² ბოვადორი K. ³ შანის სოფელი V. ⁴ მავნელას ნსხ. K. ⁵ ჩიტალახი ნსხ. K. ⁶ აცუტი V. ⁷ ბარის V. ⁸ დედცენტი K. ⁹ ნადვალეთი ნსხ. K. ¹⁰ ზურტაქეტი V. ¹¹ კელაპუნი ნსხ. K.

ძლომითა. რუსთა
მხედრობათ რომ გა-
იმარჯვეს ალექსან-
დრეც გაიქცა და
არღა შეურიგდა მე-
ფე გიორგის. ეს ორი
შულავერი ჭილდოდ
უბოძა თვისსა შვილ-
სა მეფის ძეს იოა-
ნეს.

- ქ. დარბაზი
- ქ. ყულარო³
- ქ. გორული
- ქ. კირაკოზას სოფელი
- ქ. ვასაკას⁴ სოფელი
- ქ. სამება
- ქ. ვასაკასი⁵
- ქ. ჩოხჩობანი⁶
- ქ. აკანათერი⁷
- ქ. ჭაპალა
- ქ. ტალავერი
- ქ. გილაქდავი⁸
- ქ. ხოვარას⁹ სოფელი
- ქ. ხანძორკუტი
- ქ. ისაკის სოფელი
- ქ. არქევანი 2
- ქ. ვანათი
- ქ. ხატის სოფელი
- ქ. სარკინეთი 2
- ქ. მირასანდურლია¹⁰
სოფელი ანუ ობა 2
- ქ. იქნა ჭამი ამის სოფ-
ლებისა.

- ქ. ჩანახჩი
- ქ. ოფრეთი
- ქ. ჭილიზი¹
- ქ. ასანას სოფელი
- ქ. ხანძორისი
- ქ. კერატის სოფელი
- ქ. პარათისი²
- ქ. ხვარაყეტი
- ქ. გოლის სოფელი
- ქ. წაქარი
- ქ. კატავეთი
- ქ. ნუგზარის სოფელი
- ქ. მამხუტი

ქ. ჭაჭკანის ხეობა აწ ჭოჭკანად წოდებული
სამეფო, სათავადო სააზნაურო და საეკლესიო.

- ქ. ჭაჭკანი¹¹
- ქ. ბადეჭი
- ქ. ჩორთანი
- ქ. აცუტი
- ქ. მთაში ბარნაკარი
- ქ. უჩქილისია
- ქ. უანგირი
- ქ. მისხანა*
- ქ. იქნა ჭამი

147v || ქ. ალაღაჯი აწ ხოჯორნის ხეობად
წოდებული:

- ქ. ხოჯორნა
- ქ. მელიქაშენი¹²
- ქ. ტეფური
- ქ. წოფა

¹ ჭილიზი K. ² პარადსი V, K. ³ ყულდო V, ყულარი K. ⁴ ვასაკას ნსხ. K. ⁵ ვას-
აკასი ნსხ. ⁶ ჩოჩხაბაძე, ნსხ., ჩოჩხაბანი K. ⁷ აკანათერი ნსხ. K. ⁸ გილაქდავი V-
⁹ სოვარა ნსხ. K. ¹⁰ მირასანდურლია ნსხ. K. ¹¹ ჭოჭკანი V. ¹² ბელიქაშენი ნსხ. K.
* ეს სიტყვა ჩაწერილია გადაშლილ სიტყვებს „სანანი“-ს ადგილას.

ქ. აბტალა
ქ. ყაზანჩი 2

ქ. ნასოფლარი 3

ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობის სოფ-
ლებისა

ქ. შორაგალი, რომელიც არ ფაჩაის ხეობაზე დ
დას. ყარსის მემიჯნავე სამეფო:

ქ. სოფელი ანუ ობა 7

ქ. გუმრი

ქ. ყარაქილისია

ქ. არტიგი

ქ. ყიფჩალი

ქ. სონავერდი

ქ. გორუმი

ქ. ბაშქანთი

ქ. ლორქეჩანი

ქ. ჯილოვხანი

ქ. ყაფლი

ქ. ანისი ძველად დიდი ქა-
ლაქი

ქ. ესენი¹ ჩვენ დროს შენად
იყო²

ქ. ფამბაკის* ხეობა, რომელიც³ თვს ეყოდა
მეფის ძეთ მიხაილს, ილიას, ჯიბრაელს,
ოჭროპირს და გრაქლის, არიან ესენი:

ქ. იალუფლუ

ქ. ოვხალუ

ქ. ყიშლალქანდი

ქ. ყარაქილისია

ქ. დარბაზი

ქ. აჯიყარა

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია „ძველად“. ² ხელნაწერში ტექსტი: „ქ. გუმ-
რი, ქ. ყარაქილისია... ჩვენ დროს შენად იყო“, იოანეს მთავ გვერდის დაწერის შემ-
დეგ ჩანს მარცხენა კიდეზე ჩამატებული. ³ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია:
„ჩიჩინა წყალზედ გაღმა-გამოღმა მოსახლობენ, რომელიც მიეწერებიენ.“

* ამ სოფლებს დაზუსტებისათვის იოანე ბატონიშვილს ბევრი უმეშაეია, რაზე-
დაც მიგვანიშნებს მასივე ხელით ნასწორები დედანი (იხ. ხელნაწერის 147V ფამბა-
კის სოფლები სუფთად და სრულად გავრცობით 156r-ზე გადაუწერია: „ფამბაკისა.
ქ. იალუფლუ ქ. ყარაქილისია. ქ. ოვხალუ. ქ. ყიშლალქანდი ქ. დარბაზი ქ. აჯიყარა
ქ. სოლოთლუ ქ. სარალა ქ. ყურსალუ ქ. არჯეთა ქ. აჰამლუ ქ. სიბიტაკი ქ. ჩოთერი
ქ. ორთოვი ქ. ბეკქანდი ქ. ნალბანდლუ ქ. ყალთაღი ქ. აღბჯალი ჟომულუ, ყა-
ჩალანი, არტიგა. ქ. შიხილა ქ. სალალი ქ. ყაზახბეგლი ქ. ყიზილაჭლა ქ. ფირილუ
ქ. ფოილო ქ. ყირხქესამანი ქ. სალაფლუ ქ. სილინა ქ. ნარაასანი ქ. დალქესამანი
ქ. ფახრალუ ქ. აღქონაქი ქ. უსეინბეგლა ქ. სანუზლარი ქ. ჯაფარლუ ქ. ჯამილუ
ქ. აირუმი ქ. ზაჩასუს სოფელი ქ. აღდანი ქ. ყარანუხდარა ქარეასლა ქ. ყარატაში
ქ. გუნეი ქ. პიპაზი ქ. სარათქანდა ქ. ყარაყონი ქ. ურქმაზლი ქ. დემურჩილარ
ქ. ტაშალალი ქ. ყალაჩა ქ. ბარანა ქ. ქამარლი, ინჯა ეწოდება. ქ. ასლან ბეგი, ქალ-
ბალიბეგლუ (ალბალიბეგლუ K) ქ. აქსიფარა ქ. უზუმთალა“.

[ქ]. სოღუთლუ	ქ. არტიგი	ქ. ყურსალუ
ქ. ჯომეშლუ	ქ. ამამლუ	ქ. არჯეთი
ქ. სარალი ¹	ქ. აიდარბეგი	[ქ]. ჩიქარმა.
ქ. ორთნავი ²	ქ. აღბულადი	ქ. ყალთაღჩი ³
ქ. ნალბანდლუ	ქ. ყარაბულადი	ქ. ყაიდარლუ
ქ. ბეგქანთი	[ქ.] სოღუთლუ	ქ. არჯუდი
ქ. ჩოთერი	ქ. ყაჩალანი	ქ. სხვა ნასოფლარები 5.

ამასვე მიეწერება⁴ ლორის ხეობა (სადაცა მომდინარეობს⁵ დებედეს⁶ მდინარე), რომელიც არსსამეფო დასათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა.

ქ. ძველი ლორე	ქ. ჩანახჩის მთის სოფლები 5 ⁸
ქ. ყირხბულადი	ქ. სირჩაპეტი
ქ. ჭილის სოფელი	ქ. პალუხჩაის სოფელი
ქ. ჯალალოღლის სოფელი	ქ. ღისიყი
ქ. ლორის ციხე	ქ. უზუმლარი
ქ. ამრაყისი	ქ. უზუმლარგადმა სოფელი აქორისი ⁹
ქ. თეიმურაზას სოფელი	ქ. სანაინი
ქ. შაალიაღას სოფელი, რომელშიც იდგა ყაიყოჯალის ელი ⁷ . ესე მიეწერებოდა მეფის ჰსძალს ქეთევანს, მეფის ძის იოანეს მეულეს.	ქ. ახპატი
ქ. კეტევანი.	ქ. შინიხი

ქ. ამა მდინარეზედ მოსახლენი თათარნი, რომელსა ეწოდების ბორჩალო.

- ქ. სადახლუ
- ქ. ყაზანგუნბათი

¹ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. რაიმას სოფელი ქ. სეიდ ას სოფელი ქ. მამაღაღას სოფელი“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. აბდულას სოფელი“. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. სოღუთლუ“. ⁴ ავტორს პირველად დაუწერია „მიეწერებოდა“ შემდეგ გადაუხაზავს დროის აღმნიშვნელი ოდა. ⁵ მამღანარეობს K. ⁶ ლებედეს K. ⁷ ყაიყოჯალისეული K. ⁸ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. კეტევანი“ ⁹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ღისიყი“

ქ. ეს ლორე და ეს ბორჩალო მიხეილს და მათ ძმათ თვს ეყოდა.

ქ. თუმცა მეფემ გიორგიმ მისცა მელიქ ჯიშმის ამ პირით¹: თუ იქ დასახლდებოდა მოიხმარებდა იმ ადგილს, თუ არა და ისევ სამეფო იყო, არა ქონდა კელმწიფება გაყიდვისა.

ქ. გოგთათა	} ბაგრატს თვს ეყოდა	ენდრონიკიანთ ელი ⁵ თუ-
ქ. ყირუხლუ		ლარად წოდებული.
ქ. მამაი		ქ. თარქევეანი
ქ. ბაიაზეთი		ქ. ჯანამათლი
ქ. დემურჩი		ქ. უღუროლლი
ქ. სარალი 2		ქ. ულაშლუ
ქ. არაფლუ		ქ. ციხისძირი
ქ. ახილმამული ^{2*}		ქ. ბეთარაფჩი
148r ქ. ბეითალი ^{3**}		ქ. ყურჩები
ქ. დემურჩები ⁴		ქ. ყაჩაღანი
ქ. შამალი	ქ. ბარახლუ	
ქ. ყაიყოჯალის ყიშლადი, რომელიც თვს ეყოდა მეფის ჰსძალს ქეთევანს, მეფის ძის იოანეს მეუღლეს. ამა ადგილში აწ სახლობენ	ქ. ხანჯულაზი	
	ქ. თაქალო	
	ქ. ქურარქუში ⁶	

¹ პირ[ობ]ით K. ² ახელ მამულ ბეი K. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ყაიყოჯალი“. ⁴ დეგურჩები K. ⁵ ენდრონიკიანთ ელი ენდრონიკიანთელი K. ⁶ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია:

ქ. ყ ა ზ ა ხ ის ს ო ფ ლ ე ბ ი, თ ა თ რ ე ბ ი და ს ო მ ხ ე ბ ი. სამეფო:

ქ. შიხილი	ქ. ვერდიშანი*
ქ. გემიყარას ქალაში სოფელი	ქ. აღსტაფი
ქ. ინჯა 2	ქ. ჭოლაზი
ქ. ტაშსალალი	ქ. აღდანი
ქ. სალალი	ქ. აქსიფარა*
ქ. ფოილო 2	ქ. ყულფი* (* აღნიშნული ადგილები ავტორის მიერ არ არის გადახაზული).
ქ. ქესამანი	

ქ. სომხის სოფლები ქ. აქედამ ოთხასი კომლი მირიანისა თვს იყო დანიშნეს (sic).

ქ. უზუმთალა	ქ. ჯირზანი
ქ. ყალაჩა	ქ. იქნა მ[ათ] ქამი შენი და უშენი 47.
ქ. ყალინჯა	
ქ. ხილხილა	ქ. მთის სოფლებით უშენნი იქმნებთან ოცამონ ⁴ .
ქ. უჩქილისთა	

* აქედან K-სთან არეულია ტექსტის თანმიმდევრობა.

** აქედან იწეება შესამე (3გ) რვეული.

*[ს ა მ ე ფ ო :

ქ. შამშადილი სრულიად თავისი ობით შენით 13. უშენიც არიან¹ 17 სოფელი მთაში.

**ქ. პირველი ადგილი შამშადილისი.

ქ. ზაგამი

ქ. გირზანი

ქ. ასანსუ

ქ. შამშადილისა შენი და

ქ. თოუზი²

უშენი სოფელი³

ს ა მ ე ფ ო :

ქ. შანქორი ზემო

ქ. ამ ხეობაშიც სოფელი

ქ. შანქორი ქვემო

მტკვრის მხარეს მთის მხარეს 25-უშენი

ს ა მ ე ფ ო

ქ. კახეთის ელი³

და მეფის ძეს დავითს

ქ. სარვანი 2

ქ. ყამარლუ⁴

ქ. ყარაჯალალი — ეს თვს ეყოდა თეიმურაზს⁴

ქ. თაქლა 2. ეს თვს ეყოდა მეფის ძეს იოანეს

ქ. ყიზილ აჯლი — ეს თვს ეყოდა ბაგრატს⁵

ქ. არუხლუ

ქ. მულანო — ეს თვს ეყო-

ქ. ქაფანაქჩი⁶

დემურჩასანი თვს ეყოდა ფარნაოზს სოფლები ესე: ქოსალუ, ქე-შელი*, ქაფანაქჩი*, ყარაქეშელი*, ნაზარლი*, ილმაზლი*.

1 ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულა: „თუთხმეტამდის“. 2 თუზი K. 3 კახეთისელი K. 4 ამ სიტყვის ადგილას ავტორს დაუწერია ჭერ „თეიმურაზს“ იგი გადაუხაზეს და მის ნაცვლად დაუწერია „ბაგრატს“, რომელიც კვლავ გადაუხაზეს და ისევ „თეიმურაზს“ აღუდგენია. 5 ამ სიტყვის ადგილას ავტორს დაუწერია ჭერ „ბაგრატს“, ხოლო შემდეგ თეიმურაზს, ბოლოს ისევ გადაუშლ. ა და კვლავ ბაგრატა აღუდგენია. 6 ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახაზულა: ქ. დემურჩასანი 6 სოფელი. ეს თვს ეყოდა ფარნაოზ მეფის ძეს

ქ. იქმნა ჩამი მოლად ქართლისა და სომხითისა სოფლებისა შენი და უშენი*.

* [] კვადრ. ფრჩხილებში ნაწერი ტექსტი K-სთან ასეა: „პირველი ადგილი შამშადილისი: ზაგამი, თუზი, გირზანი, შამშადილისა შენი და უშენი 30 სოფელი. შამშადილი სამეფო სრულიად თავისი ობით შენით 13, უშენიც არიან 17 სოფელი მთაში. ქ. შანქორი ზემო სამეფო, შანქორი ქვემო. ამ ხეობაშიაც სოფელი 25 უშენი—მტკვრის მხარეს და მთის მხარეს კახეთისელთა სამეფო. ** ტუზილ კაცებში ჩასმული ტექსტი ხელნაწერში ტექსტის მარცხენა მხარეს არას სიკრძავე ნაწერია.

* ვარსკვლავებით აღნიშნული სოფლები ტექსტში ავტორის მიერ შემდეგაა შეტანილი. მათი დასაწყისი პირველი ასო ასომთავრულითაა ნაწერი.

148v || ქ. ყაზახი, რ(ომელი)ც მოებმის ბორჩალოს.
სამეფო სომხისა და თათრის სოფლები არიან
ესენი. მთლად შენი:

ქ. შიხილი	ქ. აღდანი
ქ. გემიყა(რ)ისქალის ობა	ქ. ყარა ნუხდარა
ქ. სალალი	ქ. ქარვასლა
ქ. ყაზახბეგლი	ქ. ყარატაში
ქ. ყიზილაჯლი	ქ. გუნეი
ქ. ფირილუ	ქ. ფიფიზი ანუ პიპიზი
ქ. ფოილო 2	ქ. სარათქანდი
ქ. ყირხქესამანი ¹	ქ. ყარაყოინი
ქ. ხალფალუ	ქ. ურქმავლი
ქ. ვერდიშანი	ქ. დემურჩლარი
ქ. აქსიფარა ²	ქ. ტაშსალალი
ქ. ყულფი	ქ. ყალაჩა
ქ. აღსტაფი	ქ. ბარანა
ქ. ხილხინა	ქ. ქამარლი ³ } ინჯად წოდებული
ქ. ყარაასანი	ქ. უზუმთალა
ქ. დაღქესამანი	ქ. უჩქილისია
ქ. ფახრალუ	ქ. ჯოღაზი
ქ. აღქოინაქი	ქ. ყალინჯა
ქ. უსეინ ბეგლი	ქ. ასლანბეგი
ქ. ხანუხლარი	ქ. ქალბალიბეგი ⁴
ქ. ჯაფარლუ	ქ. ხოლო უშენი ადგილნი
ქ. ჯამილუ	მთის კერძოდ არიან ვიდ-
ქ. აირუმეი	რე 25-მდის
ქ. ზაჩასუს სოფელი	

ქ. შამშადილის სოფლები თათრისა და
სომეხთა: ასანსუს ხეობაზედ:

ქ. ქოჩაჩკარი	ქ. ბაირამლის ობა
ქ. ბაიაზეთი	ქ. ანაფლის ობა
ქ. გოგჯალი	ქ. ყარახანლის ობა
ქ. თოუზის ხეობისა ⁵	ქ. ოქსუზლის ობა

¹ ყირახქესამანი K. ² ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახაზულია: „ქ. აღდანი“. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადამლილია: „ქ. ყულფი“. ⁴ ტექსტს ქ. ასლანბეგი ქ. ქალბალიბეგი“ აქვს ერთობის ნიშანი. მინაწერით „ინჯად წოდებული“, რომელიც ავტორის მიერ გადახაზულია. ⁵ ხეობასა K.

ქ. თათილი	ქ. მამადასანას ობა
ქ. სომხის თათილი	ქ. აქავ სომხის სოფლები:
ქ. გუნაშქანდი	ქ. თაზაქანდი
ქ. ალიგარდანლის ობა	ქ. გოსესლი
ქ. ლაქის ობა	ქ. ყიზილბულაღი
ქ. ათამაღლის ობა	ქ. თოუზყალა
ქ. ჯირდახანი	ქ. თოუზქანდი
ქ. ხათუნოღლის ობა	ქ. გირზანი
ქ. ალიბეგლი	

ქ. ახინჯის ანუ ალინჯის ხეობაზედ სოფლები:

- ქ. ყირიხლი
- ქ. ჩორთანი სომხისა¹
- ქ. ყულაღი²

ქ. ზაგმის ხეობაზედ სოფლები:

ქ. დუგარლის ობა	ქ. ხილხინის ობა
ქ. ჩუღუღლის ობა	ქ. მორუღის ობა
ქ. თომახლის ობა	ქ. ქვემოაიფლის ობა
ქ. თათრალის ობა	ქ. იბრაიმაჯალის (ობა) ³
ქ. ზემოაიფლის ობა ³	ქ. ხასაღარის ⁴ ობა
ქ. ყოილასარლის ობა	

ქ. სომხის სოფელი

ქ. ბადაქანდი	ქ. ყარამურადს მდგომარენი
ქ. კიდე ზაგმის [ხეობაზედ
მთაში სოფელი აირუგლე-
ბი	აირუგლები. ესე არს შამ-
შადილსა შენი, რაც უშე-
ნია იმას გარდა სოფლე-
ბი]*
ქ. ყიზილთოფრახს მდგომარენი	

¹ სომხისა—K. ² ყულაღი სომხისა K. ³ ზემო აიფის ობა K. ⁴ ხასაღარის K.

* [] კვად. კაეებში ჩასმული ტექსტი მოთავსებულია 149r-ს მარცხენა კიდეზე სივრცით.

149r || ქ. კახეთს რაც სოფლები მიეწერება ჩრდილოეთის კერძო, რომელიც მდებარეობს გრდანი-სა და საგურამოს ხეობისა, არიან შემდგომნი ესე, სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები და ადგილნი:

ქ. გრდანი 2	ქ. გორის უბანი
ქ. ავქალა 2	ქ. ბაღნიანთ კარი
ქ. ტუენი	ქ. მანკავერი ³
ქ. ღუმეგრდანი 2	ქ. ავაზი ⁴
ქ. მანკოდა	ქ. თეზი ⁵
ქ. ლელეუბანი ¹	ქ. ჩრდილი
ქ. ტუტალა	ქ. ზუარეთი
ქ. ჭაჭვი	ქ. ოდიშელიძე ⁶
ქ. ფოსო ²	ქ. ლაფი ⁷
ქ. ჭვარი	ქ. ახატანი
ქ. საგურამოს ციხე	ქ. ბოკოწინი ⁸
ქ. წიწამური	ქ. ზაქარა
ქ. ჯანშიაური	ქ. იპისი
ქ. აჩხოტი	ქ. არჯაკელა
ქ. ღურო 2	ქ. ჭილაური
ქ. ძველღურო	ქ. ბიწმენი
ქ. მარავი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფლებისა

ქ. თიანეთის ხეობას რაც სოფლები და ადგილნი მიეწერებიან სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო, არიან ესენი:

ქ. თიანეთი	მამაჩვენს გიორგის მეფობამდინ და მერე ჩემს ძმას დავითს. გარდა თავადთა და აზნაურთა ადგილთ და საეკლესიოთა.
*ქ. თიანეთი და ამაში სახასო ადგილნი, რომელიც პირმშო ძე იქნებოდა მეფისა, იმისი იყო ვიდრე გამეფებამდე და მერე მის ნასლედნიკს მიეცემოდა.	ქ. ჩარგალი
ვ(ითარც)ა პირველ ეპყრა	ქ. ბაჩალი
	ქ. იორი

¹ ღელეუბანი ნსხ. K. ² ფოსო K. ³ მაწკარფერი ნსხ. K. ⁴ ავაზი V, ავაზი K. ⁵ თეზამი V. ⁶ ედიშელიძე ნსხ. K. ⁷ ლაფი V. ⁸ ბაკოწინი ნსხ. K.

ქ. კოპარტი ¹	ქ. ვეჟანანთკარი ⁶
ქ. ბალიანი	ქ. თორიულთკარი
ქ. ნაცვლიანი	ქ. ცხენჭეთი
ქ. კავთელა	ქ. სულხანა(ა)ნთ კარი
ქ. ლაფანი	ქ. იქურნა
ქ. ნოკორნა ²	ქ. ალისი
ქ. ძაგნაკორა	ქ. გონჯილანთ კარი ⁷
ქ. ვერხუნა	ქ. ჯანგირანთ კარი ⁸
ქ. ტუტალა	ქ. თანგირაანთ კარი
ქ. ბირიანი	ქ. ბალიანთ კარი
ქ. კახიანი	ქ. აჯაგვი ⁹
ქ. ბოტა ³	ქ. კაკვეთი
ქ. ბულაჩაური ⁴	ქ. ლოშო
ქ. წირდალი	ქ. გომიზვარე
ქ. საცხატო ⁵	ქ. ახრალი
ქ. ზარიძე	ქ. ქაშო
ქ. ჩინთი	ქ. ჩაბანო
ქ. ბოდავი	ქ. მალარული
ქ. ყინვანი	ქ. სახასო
149v ქ. ხარჭაშო	ქ. ყებოტა
ქ. საშიში	ქ. აჩხოტი
ქ. თვალივი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის
ქ. ტუშური	სოფლებიისა

ქ. რომელიც მოეხმის ამ თიანეთს, ხეობა იორის* მდინარეზედ, რომელსა ეწოდები(ს) ერწოს ხეობა, რაც სოფლები არიან აქა სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ერწო	ქ. მკერვალიანი
ქ. ყალეთი	ქ. ბოჭორმა
ქ. ახალკალო	ქ. წიაბეთი
ქ. ბუშატი ²¹⁰	ქ. ვაგრანეთი
ქ. ორხევი	ქ. თილთუბანი

¹ კოპატი ნსხ. კ. ² ნოგორნა ნსხ. კ. ³ ბოტა V. ⁴ ბულაჩაური ანუ ბელჩაური ნსხ., ბელჩაური კ. ⁵ საცხატო ნსხ. კ. ⁶ ვეჟანანთკარი ნსხ. კ. ⁷ განჯილანთ კარი ნსხ. კ. ⁸ ჯგარანთ კარი ნსხ., ჯგარაანთ კარი კ. ⁹ აჯაგვი კ. ¹⁰ ბუშატი კ.
* ავტორს პირველად დაუწერია: „იორის“. შემდეგ ამ სიტყვიდან გადაუხაზავს „ე“-ინი და დაუწერია „იორის“.

ქ. ამატანი	ქ. მერეკანი ²
ქ. კვერნიული	ქ. ნადირანი
ქ. იმერლიანთკარი	ქ. ქინქლაძე
ქ. მონასტერი	ქ. ბორტაძე
ქ. ნოკორნა ¹	ქ. ჯანგირაობა ³
ქ. ჩეკური	ქ. ყორაეთი ⁴
ქ. გორანა ²	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის
ქ. არჩევანთ კარი	სოფლებსა.

ქ. გარეთ კახეთი, რომელიც აღმოსავლეთის მხარეს არის: სამეფო, სათავეადო, სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები და ადგილი არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ლილო, სამეფო დაჩა ამ-
კარეთად წოდებული	ქ. სამება
ქ. ლუთაება	ქ. ყარაბულახი
ქ. შავპირი	ქ. პატარძელი
ქ. ნორიო	ქ. ბერთუბანი
ქ. მარტყოფი	ქ. ნინოწმინდა
ქ. კოტორი	ქ. მარიამ ჯუარი
ქ. საცხენისი	ქ. თვალი ანუ საგარეჯო ³
ქ. მულაღო	ქ. გიორგიწმინდა
150r ქ. სათისჭალა	ქ. ათოკი
ქ. ხორაუგი	ქ. არჩილ მეფის (სა)სახლე
ქ. მუხრანი	იორზედ
ქ. შუა უბანი	ქ. ნიახურა
ქ. საჩალე	ქ. თოხლიაური ⁶
ქ. ლამიანი ⁵	ქ. მანავი ²
ქ. ფეიქრიანი	ქ. ჩაილური
ქ. უჯარმა, ნაქალაქევი	ქ. კაკაბეთი
ქ. უჯარმა	ქ. ალაკანი ანუ გელსანგო-
რასანი ⁷
ქ. ველისციხე	ქ. ყანდაურა — მირიანს თვს
ქ. ხაშმი	ეყოდა.
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა

¹ ნიკორნა K. ² მარეკანი ნსხ. K. ³ ჯანგირანი V, ჯანგირაობი ნსხ. K. ⁴ ყორათი ნსხ. K. ⁵ ლამიანი V. ⁶ თოხლიაური V. ⁷ ანუ გელსანგორასანი—V.

ქ. ამას შეუდგების საენდრონიკო ადგილნი
სამეფო, სათავადო და საეკლესიო ადგილნი
და სოფელნი.

ქ. იორზედ კახეთის ელის ¹	ქ. ნანიანი
ნასადგურაენი სოფლები	ქ. ზიარი
ქ. ბალბიანი	ქ. ფხოველი
ქ. შიბლიანი ანუ ჩიბლიანი ²	ქ. ქოდალა
ქ. ბეჟანბალი	ქ. არაშენდა
ქ. ახალსოფელი	ქ. იონიანი ⁴
ქ. კაჭრეთი	ქ. იაკობის უბანი
ქ. ჯიმიტი ³	ქ. მელაანი
ქ. დარჩიეთი	ქ. ძეძვის უბანი
ქ. ჯინჭარა	ქ. ჩალაუბანი

ქ. შერეთსა⁵ და ხორანთას რაც მიეწერებოდა
ქისიყი და მისი ხეობა. სამეფო, საეკლესიო
და სააზნაურო ადგილი და სოფლები
წინამხარი და უკანმხარი, არიან ესენი⁶,
ელები მდგარა

ქ. ასანაური	ქ. არბოშიკი
ქ. ჯუგანი ⁷	ქ. მირზაანი ანუ მირტაზანი
ქ. ტიბაანი	ქ. ჩობანდალი
ქ. პრასაანი	ქ. ყაჯირდალი
ქ. ბედიყურა ⁸	ქ. ჯალათა ¹¹
ქ. ხირსა	ქ. ბეზირგანბულაღი
ქ. ძველი ანაგა	ქ. ყუშები
ქ. ქუნბათი	ქ. ხირსისხევი
ქ. ყოლანთო	ქ. ნაზარლები
ქ. ნიკორწ(მიღ)ა, ნიკორციხე	ქ. ჩანკაანთ საყდარი
ქ. ხორნაბუჯი ⁹ ანუ ჭოეთი,	ქ. ბურდომთა
ძველი ნაქალაქევი	ქ. სიჩახინი
ქ. ყარაღაჯი, სამეფო სასახ-	ქ. ბუზაურის ¹² კევი
ლე ზამთრის	ქ. ყოყუას მარანი
ქ. ცულუკიანი ¹⁰	ქ. ზილიჩა

150v

¹ კახეთის ელის|კახეთისელის K. ² ჩიბლიანი V. ³ ჩიმიტი V. ⁴ იონიანი ნსხ. K. ⁵ შერეთსა K. ⁶ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია: „რომელიც ძველად იწოდებოდა“ ⁷ ჯუღუგანი ნსხ. K. ⁸ ბედი ყარი V, ბედიყურა K. ⁹ ხონაბუჯი ნსხ. K. ¹⁰ ცულუკიანი V. ¹¹ ჯალათი K. ¹² ბუზაურის K.

ქ. აბტაში	ქ. ჰოტორი
ქ. მაჩხაანი ¹ 2	ქ. სიღნაღი ქალაქი
ქ. ბოდბისხევი	ქ. ბაიღარაანი ³
(ქ). ქედელი	ქ. ანაგა
ქ. ბოდბე	ქ. როქიკიანთ ყურე
ქ. წმ(ილ)ა ნინო ² ბოდბლის	ქ. ვაჭირი
სა(სა)ხლე <და> სადაც	ქ. ურღო
არს ეკკლესია წმ(ილ)ა ნი-	ქ. მაშრაანი
ნოსი და მუნ ასვენია.	ქ. ჭიმაანთ ოლე
ქ. ფანიანი	ქ. საქობო 2
ქ. მალარო	
ქ. ნუკრიანი	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებიას

ქ. ამავე ქიზიყს მოებმის საეაჩნაძო და
საენდრონიკო სოფლები და ადგილნი
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო

ქ. კარდენახი ⁴	ქ. ძირკოკი	} რომელიც ეკუთვნის მე-
ფის ჰსძალს დავითის მე-
ულეს ელენე სვიმო-
ნუნას.
ქ. ბაკურციხე	ქ. ძალისუბანი	
ქ. კოლაქი	ქ. კახისუბანი	
ქ. კეჭა	ქ. გურჯანი	
ქ. აბტალა	ქ. კიდე გურჯანი	
ქ. ვეჯინი	ქ. ახთალან ⁵ *	

ქ. იქმნა ჯამი ამა სოფლებიას

ქ. შუამთას რაც მიეწერება სოფლები ანუ
ადგილნი სამეფო, სათავადო, სააზნაურო
და საეკკლესიო არიან ესენი:

ქ. შუამთა მონასტერი	ქ. კისისხევი
ქ. თელავი ქალაქი	ქ. ვარდისუბანი
ქ. კურდღელაური	ქ. კონდოლი
ქ. ძველი გალავანი	ქ. წინანდალი
ქ. შალვაური ანუ შალაური	ქ. ბალთის სადგომი ⁶
მირიანს თეს ეყოდა	ქ. ქვემო ხოდაშენი
ქ. ნასომხარი	ქ. ეანათი

¹ მაჩხანი V (ლაფსუსკალამი). ² ქედელი. ქ. ბოდბე. ქ. წმინდა ნინო|ბოდბე-ქედელი წა ნინო K. ³ ბაღარანი V. ⁴ კარდენახი V. ⁵ ახთალა V. ⁶ ბალთისადგომი V.
* ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „ქ. ჩუმლაყი, ქ. ახალშენი ანუ ახაშენი, ქ. მუკუზანი, ქ. კერეში“.

ქ. აკური ¹	ქ. ველისციხე
ქ. კალაური	ქ. ზეგანი
ქ. ტონიანი იულონს თს	ქ. ჭერამი
ეყოლა	ქ. ახაშენი ²
ქ. შანშიანი	ქ. ჩუმლაყი
ქ. მუქუზანი	ქ. იქნა ჭამი ამ სოფლები
ქ. ურიათუბანი	

ქ. ცხრაკარის ადგილს რაც სოფლები მიეწერება დასავლეთის მხარეს არიან ესენი სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო:

ქ. უტო	ქ. ალავერდი
ქ. ახმეტა	ქ. იყალთო
სახასო ყმა თს ეყოლა	ქ. ოეიო
დავით, მეფის ძეს და ერთი ვენახი. მეორე ვენახი — ბაგრატს	ქ. ბაიხო
ქ. ჯოხარი	ქ. ჟალანი ⁵
ქ. მთიული	ქ. ყოლანთო
ქ. მუქოელი	ქ. ჯანაანი
ქ. ახაშენი	ქ. ახატელი
151r ქ. არაშენდა	ქ. რუისპირი
ქ. ახალუბანი ³	
ქ. ქისტაური	ქ. გულგულა
ქ. ხოდაშენი	ქ. არტოზანი ⁶
ქ. აწყვერი	ქ. მერე
ქ. ობოლიძე	ქ. იქმნა ჭამი ამ სოფლები
ქ. ჯორხელი	

} აქ მოსახლე თათრები თს ეყოლა თეიმურაზს მეფის ძეს.

} ამ ადგილს ბოქორმელები⁴ რაც სახლობენ მირიანს თს ეყვის.

ქ. შიგნი თ კახეთი, რ(ომე)ლსა ძველად ეწოდა თუშთ სოფელი. ქ. სამეფო, სათავადო და საეკკლესიო სოფლები და ადგილი.

ქ. მარილისი	ქ. ქორდი
ქ. ქაჩალაური	ქ. წ(მიდ)ა მარინა
ქ. მატანი	ქ. იქნა ჭამი

¹ აკურა V. ² ახაშანი V. ³ ახალდაბა V. ⁴ ბოქორაძეები K. ⁵ ჟალანი V. ⁶ არტაზანი V.

ქ. პანკისის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და
ეკკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. პანკისი	ქ. ყოდალაური ³
ქ. ომალო	ქ. ჟაბური
ქ. ქისტნელი	ქ. ბაწარა 2
ქ. ღუმასტური ¹	ქ. კოწახტა
ქ. ხალაწანი ²	ქ. საფართული ⁴
ქ. ნაპანკისევი	ქ. ყორწყალი
ქ. მღვიმე	ქ. ბალთაგორი
ქ. წინუბანი	ქ. დედიფერული
ქ. ქორეთი	ქ. ქისტაძე
ქ. კურტანაძე	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. გაღმამხარი რაც სამეფოა, სათავადო,
სააზნაურო, საეკკლესიო, სოფლები და
ადგილნი, არიან ესენი:

ქ. ბახტრიონი, თუს ეყოდა მირიანს	ქ. ახადელი	151v
ქ. ოთხთვალი	ქ. ლალისყური	
ქ. ფიჩხოვანი	ქ. ნაფარეული ⁷	
ქ. მალრანი ⁵ . ქ. აქაცა აქუნ- და ნაწილი მირიანს	ქ. სანიორე	
ქ. ლაფანები ⁶	ქ. სამგლე	
ქ. არგოხი	ქ. ალვანი	
	ქ. ხუხუნეთი	
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა	

ქ. თორღვას⁸ ანუ ლოპოტის ხეობას რაც
მიეწერება სოფლები და ადგილი სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო,
არიან ესენი:

ქ. თორღვა ⁹	სანდრე ¹⁰ მეფემ გიორგიმ ბაგრატს მისცა.
ქ. ფშაველი.	ქ. ნაქერალი
ესე თუს ეყოდა ალექსანდ- რეს და ოდეს გაიქცა ალექ-	ქ. იულთა ¹¹
	ქ. არნათა ანუ ართანა

¹ ღუმასტური V ნსხ. K. ² ხალაწანი V, ხალაწანი ნსხ. K. ³ ყოდალაური K.
⁴ საფართული V. ⁵ მალრანი ნსხ. K. ⁶ ნუსხაში ამ სიტყვის წინ გადახაზულია: „ქ. ღა-
ფნები“ ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ართანა“. ⁸ თორღოს ნსხ. K. ⁹ თან-
ლა V თორღო ნსხ. ¹⁰ და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე—K. ¹¹ იულთა K.

ქ. შაქრიანი*	ქ. ფაშაანი
ქ. გრემი**	ქ. შილდა
ნაწილი იულონ ბატონის-
შვილსა	ქ. ჭინჭრიანი
ქ. გვერდის ძირი	ქ. ყვარელე
ქ. საბუე	ქ. ტურისციხე
ქ. ალმატი	ქ. ლომისციხე
ქ. ვეძისხევი	ქ. ბურსა
	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა.

ქ. ნეკრესის ადგილს რაც მიეწერება სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო ადგილნი, არიან ესენი:

ქ. ნეკრესი	ქ. ჭიკიანი 2
ქ. კურტანაძე	ქ. ჭუკატანი
ქ. სანავარდო	ქ. არბუხი
ქ. გავაზი	ქ. ნაუტარი
ქ. გრძელმინდორი	ქ. ბედიყარა
ქ. წ(მიღ)ა სტეფანე	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. ამას შეუდგების ეს სოფლები, ალაზანგაღმა სამეფო, სათავადო, სააზნაურო, საეკლესიო ადგილნი და სოფელი:

ქ. გორწითელი ¹	ქ. ჭიაური
ქ. ლაგოდეხი ძველად მეფეთ
სასახლე***	ქ. კართუბანი
ქ. ქუაშლოვანი	ქ. იქნა ჯამი

¹ გორიწყალი V.

* გამოძეველმა არ გაითვალისწინა ავტორისეული მითითება (წყვეტილი ხაზი), რომელიც მიგვანიშნებდა, რომ კომენტარი: „ესე თვს ეყოდა ალექსანდრეს და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე, მეფემ გიორგიმ ბაგრატს მისცა“, „ფშაველს“ ეკუთვნოდა. იგი შეცდომით „შაქრიანის“ შემდეგ მოათავსა. ** K-მ ასევე, გრემთან ავტორისეული მითითებულა წყვეტილი ხაზები „ქ. აქა აქუნდა ნაწილი იულონ ბატონისშვილსა“ გვერდისძირს მიაკუთვნა. *** გამოძეველმა არ გაითვალისწინა ავტორისეული მითითება (წყვეტილი ხაზით) და ლაგოდეხის შესახები კომენტარი—„ძველი მეფეთა სასახლე“ ჭიაურს მიაკუთვნა.

152r. ||ქ. ენისელს რაც მიეწერება სოფლები
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო,
არიან ესენი:

ქ. ბელაქანი	ქ. წინუბანი ³
ქ. მაკაბელი	ქ. თალა
ქ. კატეხი	ქ. ჩარდახი
ქ. ბოთანი ¹	ქ. მუხრახი ⁴
ქ. ლანუხი	ქ. კოსორო
ქ. მაწეხი ²	ქ. ჯინიხი
ქ. ვარდიანი	ქ. ბაზარი
ქ. ფიფინეთი ანუ ქარი	ქ. მოსაბრუნნი
ქ. ზაქათალა	ქ. ფადარი ⁵
ქ. პატარა ქარი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. კახეთს რაც მთის ხეობები მიეწერება,
არიან ესენი:

ქ. ქვემო ხევსურეთი სოფელი 6.

ქ. დიდი ხევსურეთი არხოტით, რიცხვი მცხოვრებთა ამა ორსა ხეობასა შინა ითვლებოდა კომლი 2000.

ქ. ქისტეთი ერთი ხეობა თავისის სოფლებით ითვლებოდა კომლი 950*.

ქ. ფშავის ხეობა:

- ქ. წინა ფშავი
- ქ. უკანა ფშავი

ქ. თავისის წვრილის სოფლებით ითვლებოდა კომლი 1500⁶.

ქ. თუშეთის ხეობა

ქ. ჩალმა	ქ. გომეწარი
ქ. პირიქითი	ქ. ამას რაც წვრილი სოფლები მიეწერება, ითვლებოდა კომლი 1200.
ქ. წოცვა	

¹ ბოთანი V, ბოთაწი K. ² ბაწეხი K. ³ წილუბანი V. ⁴ მუხრახი K. ⁵ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში ავტორის ხელით გადახაზულია: „ოზა. ძველად ბედელი (sic) საეფისკოპოსო ადგილი“. * 2500 K.

* ამას შემდეგ იოანე შენიშნავს: „ქ. ფშავი აქ უნდა მიეწეროს, მერე თუშეთი“. გამომცემელს ეს მინაწერი ვერ შეუნიშნავს.

ქ. დიდოსა ხეობის სოფლები, რ(ომე)ლნიც
 აწ ლეკად არიან და მიეწერებიან ლოპოტის
 ხეობას, არიან ესენი:

ქ. იაგოეთი	ქ. ქალაქა
ქ. ტარაწანალი ²	ქ. ენძებელი
ქ. თორღა	ქ. ბეეიტა. კომლი მოსახლე
ქ. სათემო	ითვლებოდნენ 1671 ³ .

152v ქ. რომელნიც ლეკნი მცხოვრებნი კავკასიის მთასა შინა ძველად
 მორჩილობდენ და ემსახურებოდენ მეფეთა, ესე ხეობანი და მის
 მთაში მცხოვრებნი ხალხნი მეკომურნი, რ(ომე)ლნიც აღეწერენ||დრო-
 სა მეფისა გიორგისასა წელსა 1798⁴, რომელნიც რომ მის მთის ხალხთ
 ბელადები იყუნენ და მოლები, მათის კითხვით და გამოძიებით, რო-
 მელთაც დამაწერინეს: ყურბანამ, ნურმამადმან, მუსამ, მოლამ, აღიმ
 და სხვათა წვრილთა ბელადთა, არიან ესენი:

ქ. ქუდალისი ამაში მცხოვრები კომლი 700

ქ. კოიდა მცხოვრებნი 300

ქ. კოპაერი ამათში მცხოვრებნი 210

ქ. ჭოხი თუ ჭუხი, ამათში მცხოვრებნი 905

ქ. სულარათი ამაში მცხოვრებნი 712

ქ. რულვაჟა ამაში მცხოვრებნი 620

ქ. ყორღა ამაში მცხოვრებნი 411

ქ. ამათ რაც წვრილი სოფლები მიეწერებათ, ერთობლივ ანდალა
 ეწოდებათ ამაში⁵ მცხოვრებნი 407.

ქ. ჯამი ამ ხეობისა არს ამდენი მცხოვრებნი კომლი⁶.

ქ. ყარახი ერთი თემია, ერთიან რაც ამას მიეწერება, არის კომ-
 ლი 3025.

ქ. ამას ზეით მოებმის სხვა ხეობა და
 სოფლები, რომ[ე]ლნიც⁷ არიან ესენი⁸

ქ. ტესერუხი

ქ. კაპუჭი ანუ ანტარა

ქ. ტომარდო

ქ. ესენი არიან მთლად კო-

ქ. ანწუხი

მლნი 2510.

ქ. ბონოლო⁹

¹ ამ სიტყვის შემდეგ ავტორის ხელით გადახაზულია: „სოფლები“. ² გარაწანალი
 K. ³ 1621 K. ⁴ ავტორს მექანიკურად „1898“ დაუწერია. ⁵ ამათში K. ⁶ კომლი K.
⁷ რომლებიც K. ⁸ ესე K. ⁹ ბონოლო K.

ქ. ამათ ზემო კიდე ადგილნი:

ქ. ილოეთი ერთი ჯამათია, არის კომლი მცხოვრები მუნ 1504.

153r || ქ. ამათ შეუდგების კვალად სხვა
ხეობა ყაისელთა, რომელ არიან
ესენი:

ქ. ყაისელნი

ქ. ოპარელნი

ქ. ქინდალელნი ანუ ქინდახელნი, ესენიც ერთი თემნი არიან,
ამათ შინა მცხოვრებნი კომლნი 809.

ქ. ამას ზეით აყუსის ხეობა ეწოდება:

ქ. აყუსელნი

ქ. აკიდისელნი

ქ. აღდამელნი.

ქ. ესენიც ერთი თემნი არიან, კომლი 503.

ქ. ტინილი¹ ერთი თემია, ამაში კომლი 1010.

ქ. ბოგოზი თუ ბაგვაზი, ერთი თემია. ამაში კომლი არის 806.

ქ. ჰამალელები თუ ჰურმეტელები ერთი ხეობა. რაც წურილი²
სოფლები მიეწერება, არის მცხოვრებნი კომლი 1207.

ქ. ტელეტინი ერთი ჯამათია. ამაში მცხოვრებნი კომლნი³ 415.

ქ. კალალელნი ანუ კარატელნი ერთი ხეობა თავისის სოფლებით
არის მცხოვრებნი კომლი 1265.

ქ. ამას კიდე მიეწერება სხვა ხეობა,
რომელიც არის ესე:

ქ. ბოდინელნი

ქ. შოდორდელნი

ქ. ანსადელნი ანუ ანდა-
ლელნი

ქ. ტანდოელნი: ესენი არიან
კომლნი 921.

153v || ქ. ტუხატელნიც ერთი ჯამათია ამ
სოფლებით:

ქ. ტუხუტელნი

ქ. ინგავადუხელნი

ქ. წოლოდელნი თუ წადა-
არელნი⁴

ქ. ზეით ინხელნი არის კომ-
ლი 935.

¹ ტინილი K. ² წერილი K. ³ კომლი K. ⁴ შოდოდელნი თუ წადარელნი K.

- ქ. მუნისელნი ერთი თემია. კომლი მცხოვრებნი ამაში 712.
 ქ. ანდისელნი ერთი¹თემნი არიან თავისის სოფლებით, კომლი 1209.

ქ. ნახბაკელთ ხეობა² არს, რაც სოფლები
 მიეწერება, ერთობლივ არიან ესენი:

ქ. ნახბაკელნი	ქ. ლათელნი
ქ. ჭიკატელნი	ესენი არიან კომლნი 1406.
ქ. ჭიკაელნი კომლი 1210 ³ ,	
ერთი თემია.	

ქ. გენოელნი, რომელიც რომ ოსოქოლოდ
 არის ის ხეობა წოდებული და რომელნიც⁴
 არიან სოფლები ესე:

ქ. გენოელნი ანუ ქოფაჩები	ქ. იაპლელნი ⁵
ქ. არაკუნელნი	ქ. ბალაქანელნი და ამათი
ქ. აშიტელნი	წერილი სოფლები, კომ-
ქ. ოსოქოლოელნი	ლი 2520.

154r ||ქ. ერთი⁶ თემნი არიან ესენი:

- ქ. ტლოხელები
 ქ. ინხოელები, კომლი 811.

ქ. ავარიისა ანუ ხუნძახის ნაწილი არიან
 ესენი:

ქ. დიდი ყუისუ	ქ. ავარი ⁷
ქ. პატარა ყუისუ	ქ. ხუნჯახი
ქ. იღათი	ქ. ყარათაულე, არიან კომ-
	ლი 1351

ქ. ანწუხს რაც მოაბიან⁸, არიან ესენი:

ქ. თარაში	ქ. დონსოტა
ქ. ყულე ⁹	ქ. მაჭარა
ქ. კორსიოდატი	ქ. ტუხი
ქ. რაჟო ¹⁰	ესენი კომლი 1695.
ქ. არლუნა	

¹ ერთ კ. ² ხეობას კ. ³ ერთი თემია, კომლი 1210 კ. ⁴ რომლებიც კ. ⁵ იაპლედ-
 ნი კ. ⁶ ერთ კ. ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ანუ ხუნჯახი“ ⁸ მოაბიან]აბიან
 კ. ⁹ ყელე კ. ¹⁰ საჟო კ.

ქ. მესელთა, ერთი თემნი არიან. კომლი ამათში¹ მცხოვრებნი 430.

ქ. თებელის ხეობაში რაც სოფელია²

ქ. თებელები	ქ. როჩისი
ქ. უანდალა	ქ. ხილისი
ქ. ორჩოტა	ქ. მთლად კომლი 4500

ქ. დაღისტანის მხარეს³:

ქ. შამხალის ადგილი	ქ. იახსი
ქ. თარქი	ქ. სოლალი
ქ. უცმის ადგილი	ქ. მიჩხიზები
ქ. ჯონგათის ადგილი	ქ. დიდი ჩაჩანი ⁶
ქ. ხამბუთა	ქ. ანგუშტი ⁷
ქ. თაბასარანი	ქ. პატარა ჩაჩანი.
ქ. ალი სულთნის ⁴ ადგილი	ესენი ვერ გვაცნობეს, თუ
ქ. ახოშის ყადის ადგილი ⁵	რაოდენი ხალხია და ამის-
ქ. ყაზიყუმუხი	თვის ვერ აღვწერთ ⁸ .
ქ. ანდრია	

ქ. კავკასიის მთასა, თერგს გაღმით დასავლეთს⁹
მხარეს მცხოვრებნი ხალხნი:

ქ. თავაური	ქ. დიდი ყაბართო
ქ. ქურთაული ¹⁰	ქ. ყუბანი.
ქ. პატარა ყაბართო	

ვერც ეს გვაცნობეს რიგიან და არ აღგვიწერია, თუ რაოდენი კომლი არიან ანუ სოფელნი.

ქ. შავი ზღვიდგან ვიდრე კასპიის ზღვადმდე მთაში მოსახლე მთის კაცნი და რაც მთის კალთები მიეწერება კავკასიის მთას, პირაქეთ და პირიქით ძველის წერილებითი და მოთხრობითაც რაცხდენ 300.000 კომლსა კაცსა.

¹ ამაში K. ² სოფლებია K. ³ დაღესტანის მხარე K. ⁴ ალისელთნის K. ⁵ ადგილი K. ⁶ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ანგუშტი. ქ. სოლალი“ ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ესენი რაოდენნი ხალხია სწორედ ვერ გვაცნობეს და არ აღგვიწერია ამა ადგილთა თუ რაოდენნი კომლი კაცნი არიან“. ⁸ აღვწერთ K. ⁹ დასავლეთის K. ¹⁰ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ანგუშტი“.

154v || ქ. სამთავროები ანუ სახანოები, რომელიც მსახურებდენ ძველად მეფეთა:

ქ. განჯა (იყო ქვეშევრდომი მეფეთა ჩვენთა ირაკლისა და გიორგისა.)

ქ. ერევანი, ამათ ეღვათ სამეფო თეთრი.

ქ. ნახჩევანი

ქ. ბაქუ

ქ. ყარაბაღი

ქ. სალიანი

ქ. ნუხი

ქ. ყუბა

ქ. შამახია

ქ. დარუბანდი¹

თუმცა ძველად ემსახურებოდნენ ვ(ითარ)ცა ქვეშევრდომნი მეფეთა საქართველოსათა, გარნა უკანასკნელ მორჩილებდენ ბძანებასა მეფისასა და მოსართმევს მოათრმევდენ ვის როგორ ნებავდა.

ქ. იმერეთის სამეფოს რაც კავკასიის მხარე მიეწერება და რომელიც იწყებია²,

დიდი ლიახვის შემოიჭნავენი ოსნი და სხვანი მთის კაცნი, რ(ომე)ლნიც რაჭის საერისთოს მიეწერებიან <არიან ესენი> სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო, არიან ესენი:³

ქ. მალა დვალეთი

ქ. ჯღერე

ქ. ლესრე

ქ. თებე

ქ. ლეთა

ქ. კასარა და სხვანი წვრილნი სოფლები.

} მოსახლე

ქ. დიგორის ხეობა, რომელიც მიეწერება ისევ რაჭას:

ქ. დიგორი

ქ. ნარაშვილი⁴

ქ. სტურდიგორი

ქ. შ(ა)ვიშვილი⁵

ქ. ფეშნარა

ქ. თულუნისშვილი

ქ. ოზდანო

ქ. და სხვა წვრილი<ს> სო-

ქ. ყარაბულაშვილი

ფლები, რ(ომე)ლიც ამას-

ქ. აბისალაშვილი

ვე მიეწერებიან.

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „თუმცა არა იყენენ“; ² იწყება K. ³ არიან ესენი—K. ⁴ წარაშვილი K. ⁵ შვაშვილი K.

155r || ქ. წედისის მხარეს ოსები, რომელიც მიეწერება რაჭასავე. ოსის სოფლები:

ქ. კუდარო

ქ. გულიანთა

ქ. წონა

ქ. ტურიშვილები

ქ. ბოეა

ქ. ნადარბაზევი.

ქ. ზელა ბოეა

155v || ქ. ამავე რაჭას მოჰბია ლეჩხუმის ხეობა, რომელიც თვის ეყვის დადიანს აქ არს¹ სადადიანო, სათავადო და სა-აზნაურო და საეკლესიო სოფლები.

ქ. ამა ლეჩხუმს მოებმის სვანეთის სამთავრო, ხეობანი, რომელნიცა არიან ესენი:

ქ. ეცერის ხეობა თავისის სოფლებით: ესე თვს ეყვის დარიშკელიანს და ესე ადგილი უდიდეს არს² სხვათა ზ(ედ)ა, რ(ომე)ლშიც ითვლება კომლი კაცი 2652.

ქ. მეორე ხეობა არის ქ. ბეჩო და ესე უბყრია დარიშკელიანის სახლისკაცს და ამ ხეობას რაც სოფლები მიეწერება, არის კომლი 1571.

ქ. ქვემო სვანეთი რ(ომე)ლსა ეწოდების³ მეღესი და ლაშხეთი და ამ ხეობას რაც სოფლები მიეწერება ესე არს: საგელოვანო საერის-თო. ამაში მცხოვრები კომლი კაცი 545.

ქ. ლენტეხი არს⁴ სადადიანო სვანეთი. ესე თავისის სოფლებით არის კომლი 361.

ქ. მუშკული არს⁴ რაჭის საერისთოზედ მიწერილი თავისის წვრილის სოფლებით აქა მცხოვრებნი კომლი 122.

ქ. ჩოლური არს⁴ მუშკულის მხარეს საგელოვანოს სვანეთის მემი-ჯნავე. ესე პირველ თვს ეყოდა ყიფიანთა და აწ გელოვანს უბყრია. არის აქა კომლი 58.

ქ. სუტია არს⁴ საჯაფარიძო ადგილი და მუნ ჰსცხოვრებს ჯაფარიძე და ამ ადგილში თავისის სოფლებით არის კომლი მცხოვრები 221.

ქ. კალნათა არს⁴ საყიფიანო ადგილი, მუნ მცხოვრებნი არიან კომ-ლი 110.

ქ. იქნა ჯამი

¹ არის K. ² არსქამას K. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია „სვანეთი“. ⁴ არის K.

ქ. შავი ზღვისა ნაპირს¹ და კავკასიის მთაში
მსახლობნი კ(უალა)დ² არიან ესენი:

ქ. პატარა აფხაზეთი	ქ. ჯიქეთი
ქ. დიდი აფხაზეთი	ქ. ზუხუა
ქ. ალანეთი	

ქ. ყარაჯი ესე პირველ იყო სამეფო და მერეთ იქმნა სამთავრო. ამაში მცხოვრებნი არიან თავადნი³, აზნაურნი და საეკლესიო სოფლებიცა არს.

156r ||ქ. საძოვარნი ადგილნი და სათიბნი
მინდორნი და მთებნი და სანადირონი
ადგილნი სამეფო. ქ. აღმოსავლეთის
მხარეს:

ქ. გაიპარამინდორი ლოკი-
ნამდინ	ქ. მოხატული კლდე	
ქ. სამგორი, მინდორი	ქ. ყაჯირდალი	
ქ. ჩადივარა	ქ. დანლისი	
ქ. სარენის ჭალა და ნათ-
ლულისა	ქ. დედოფლის წყარო	156v
ქ. სოღალულის ჭალა	ქ. ყარაღაჯის მინდორი, ვიდ-
რე სამუხიამდე ⁵	
ქ. ყარაიის მინდორი და ჭა-
ლა.	ქ. ალაზანგალმა ჭიაურას მინ-
დორი	
ქ. თეთრაძის გორა	ქ. ლაგოდების მინდორი	
ქ. ივრის ჭალა და იორგალმა
და გამოღმა მინდორი, ვი-
დრე მტკვრის შესართა-
ვამდე.	ქ. გორწითელი	
ქ. დემურდალი	ქ. კართუბანი	
ქ. ორი ტაირი	ქ. ნაუტარას მინდორი	
ქ. ლელვწყალი	ქ. ალვანის მინდორი	
ქ. მრავალწყარო	ქ. ბელაქნის მთა, საზაფხუ-
ლო	
ქ. აზანბური	ქ. კახეთის მთებნი:	
ქ. სუყულიანი ⁴	ქ. საყორნე	
ქ. ნაომარი	ქ. გომბორი	
ქ. დაყუდებული	ქ. ცივი	
	ქ. იალნო	
	ქ. ლილო ⁶	
	ქ. ერწოს მინდორი	
	ქ. საცხენისი ⁷	

¹ ნაპირას K. ² კ(უალა)დ|ქ³ K. ³ თავადნი|+და K. ⁴ სუყულინი K. ⁵ დედან-
ში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „გალმა“. ⁶ ლილო—K. ⁷ საცხენისი+იალნო,
ლილო K.

ქ. ს ო მ ხ ი თ ი ს ა :

ქ. შორაგალის მთა	ქ. მოდათაფა
ქ. შამშადილის მთა	ქ. ალლაღანი
ქ. ყაზახის მთა გოგჩით	ქ. ყარაყალას დაყოლება
მთები ლორემდის
ქ. ბორჩალოს მთა	ქ. უზუმლარის მინდორი
ქ. ლალვარი	ქ. ფამბაკის მთა
ქ. ლორეს ჭილდის მინდორი	ქ. შორაგლის მინდორი
ქ. ამასვე მოჰბია ¹ :	ქ. შორაგლის მთა
ქ. ყარაღაჯის მთა	ქ. პირაქეთ ალაგეზი ²

ქ. თ რ ი ა ლ ე თ ი ს მ ხ ა რ ე ს მ თ ე ბ ი დ ა მ ი ნ დ ო რ ნ ი
ს ა ძ ო ვ ა რ ნ ი :

ქ. დიდგორი	ქ. საცხენისის მთის მხარეს
მთები
ქ. ლიპები	ქ. გუჯარეთის მხარეს ³ მთები
და მინდვრები ⁴ .

ქ. ქ ა რ თ ლ ი ს ა :

ქ. დოდლაურის ჭალა	ქ. სიათის მთა [ესენი იულონს
ქ. და სურამის ⁵ მინდორი
გუგულის მთით	ქ. ფოხალას მთა ⁶ თეს ეყოდა.
ქ. კორტოხტი მთა	ქ. ტბაშის მთა, ნაწილი აქუს
ამაში იულონს, სხვა ბაგ-
რატისა იყო. აწ ერისთვი-
ანთ უჭირავს.
ქ. პერანგა	ქ. უღელტეხილი
157r ქ. ნაჭარმაგევის ჭალა	ქ. ალაიანის ⁶ მინდორი და
წლევის ტყე საეკლესი-
აო ⁷ და საამილახროც არის
ქ. გორის ჭალა	ქ. ოკმის მინდორი. საეკლე-
სიაო ⁷ და მუხრანისაც არის.
ქ. რუისის მთა	
ქ. კვერნაკის მთა	
ქ. ტირიფონას მინდორი, რ(ო-
მე)ლში წილი ამილახვრი-
ანთაცა აქუს.	
ქ. პატარა ლიახვის მთა	

¹ მოაბი K. ² ალაგეზი|ალაგევი K. ³ მზრის K. ⁴ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ
გადახაზულია: „თბლისის მახლობელ კოჭორის მთა“ ⁵ სურამის K. ⁶ ალაიანის K. ⁷ საეკ-
ლესიო K.

ქ. ქსნისა მთები:

ქ. ლორწომანი	ქ. მთავარანგელოსი
ქ. ზებეყური — ესე თჳს ეყოდა მეფის ძეს იოანეს, აწ უპყრიათ ერისთავთ ¹ .	ქ. ბილუნეთი
ქ. მთაწმინდა	ქ. შემოლობილი ² . ესე სანადირო ადგილი ³ თჳს ეყოდა მეფის ძეს იოანეს, აწ უპყრიათ ერისთავთ.
ქ. შხამოანა	

ქ. არაგვისა:

ქ. ნავაზის მინდორი	} ესე აღმასხანს თჳს ეყოდნენ.
ქ. მთა კაიშაურთკარის	

ქ. ტფილისის მხარეს:

ქ. კოჯორის მთა	ქ. ლილოს ტბის მინდვრები
ქ. უძოს მთა	ავჭალის საზღვრამდის
ქ. იაღლუჯა	ქ. ნორიოსა და ავჭალა(ს)
ქ. საბურთალო	შუა მომთო ადგილი, სათიბი
ქ. დიღმის მინდორი და ჭალა	ქ. მარტყოფის მინდორში
ქ. თეთრაანი(ს) მთა	დიდი ხოდაბუნი, სამეფო.
ქ. არმაზის მთა ⁴	
ქ. დიდუბე	

ქ. სამეფო მადნები:

- ქ. ნავთი ნათლულის ჭალაში, მადანი
- ქ. კუბრები უდაბნოების მხარეს
- ქ. ახტალას ვერცხლის მადანი
- ქ. მისხანას სპილენძისა⁵
- ქ. პალუხჩაის მხარეს ყიზყალას ძველი მადანი ვერცხლისა
- ქ. მშვილდაურზედ საფალავანდისშვილოში მადანი

157v

ქ. ისროლის ხეეს:

- ქ. ნაქალაქეეს მადანი ძველად⁶.

¹ ესე თჳს ეყოდა... ერისთავთ]—K. ² შემოლობილი]—K. ³ სანადირო ადგილი]—K. ⁴ ლედანში ამ სიტყვის წინ გადახაზულია: „ძვედეს მთა“. ⁵ ლედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ყიზ ყალას“ ⁶ ქ. ნავთი ნათლულის ჭალაში. ...ძველად]ახტალას—ვერცხლის“ მადანი, მისხანას—სპილენძისა, პალუხჩაის მხარეს, ყიზყალას—ძველი მადანი, ვერცხლისა, მშვილდაურზედ, საფალავანდისშვილოში მადანი. ძველად. ისროლის ხეეს, ნაქალაქეეს—მადანი. ნავთი ნათლულის ჭალაში, მადანი. კუბრები უდაბნოების მხარეს K.

ქ. ახალქალაქი ჯავახეთით	ქ. ბათუმი
ქ. ხერთვისი	ქ. ირიზა, ესე არს შავი ზღვი-
დამ სამზღლუარი ³ საქართვე-
ლოსი სამხრეთის მხარეს.
ქ. ჭაჭარქისი	
{ქ}. ჟაჟაროკი*	
ქ. ასპინძა	ქ. ფოთი ⁴
ქ. აწყვერი	ქ. ოცხეთი
ქ. ახალციხე, ქალაქი	ქ. ართვანისი
ქ. არტაანი	ქ. ლივანა
ქ. ფოცხ(ო)ვი ²	ქ. მესხეთი
ქ. ჩირდილი	ქ. შავშეთი
ქ. ქვაბლიანი	ქ. აჭარა
ქ. გოლაფაშა	ქ. ჩაქვი
ქ. ფანაგისი, პანეხი ანუ პა-
ნასკენტი*	ქ. საკოჭავა
ქ. ოლთისი	ქ. კოდიანა
ქ. ნარიმანი	ქ. ცაცხორი
ქ. კორხისი, კისკინი	ქ. ვარძია
	ქ. ყველის ციხე
	ქ. ⁵

ქ. მღუღელმთავარნი რაოდენიც ყოფილან და
იყვნენ ს(რუ)ლიად საქართველოსანი და
რ(ო)მლისა ადგილისა მოსაყდრენი იყვნენ,
არიან ესენი:

ქ. იმერეთისა:

ქ. კათალიკოზი აფხაზთა და
იმერთა	ქ. გელათელი
ქ. ქუთათელი	ქ. მთავარეპისკოპოსი ⁶
	ქ. ნიკორწმინდელი

ქ. ოდიშისა ანუ მეგრელიისა:

ქ. ჭყონდელი	ქ. ჭელენჯიხელი
ქ. ჩაიშელი	

¹ ახალციხის ის K. ² ფოცხვი ნსხ., K. ³ ზღვიდან სამზღლუარი K. ⁴ ამ სიტყვს შემდეგ გადაშლა „ქენჭოყარა“. ⁵ დედანში ტექსტი ასე წყდება. ⁶ მთავარეპისკოპოსი K.

* ეს სიტყვები: ჟაჟაროკი და პანეხი ანუ პანასკენტი ავტორის მიერ მიწერილი⁶ მოგვიანებთ, სხვა ფერის მელნით.

ქ. კუმურდ(ო)ელი
 ქ. იშხნელი
 ქ. ვალაშკერტელი
 ქ. ბანელი

ქ. მტბეველი
 ქ. წურწყაბელი
 ქ. კლარჯელი.

159r

|| ახალციხის მაზრა და სანჯახი:

1. ახალციხე ქალაქი.	12. გოლა
ს ა ფ ა შ ო ს ა ბ ე გ ო ე ბ ი:	13. ჩილდირი
2. აწყური	14. ახალქალაქი
3. ოცხე ანუ აბაზტურმა	15. ხერთვისი
4. კობლიანი ანუ ქობლიანი	16. ასპინძა
5. ზემო აჭარა	17. უაუაროკი, კაჭარქისი
6. ქვემო აჭარა	18. ტოცხო
7. ლივანა	19. არტაანი
8. კისკინი, კორახისი	20. მაჩახელი
9. ნარიანი	21. თავისკერი
10. ოლთა	22. მიერხევი, მესხეთი
11. პანეხი, პანასკენტი, ფა-
ნაგისი	23. შავშეთი
	24. არტანუჯი, ართავანისი.

ახალციხის კერძო მოსახლე არს კომლი კაცი... 4500.

სხვათა ამა სანჯახთა თუ საბეგოთა ადგილთა შინა არს სოფლები, დიდიდგან მცირენი (20) ოციდგან ვიდრე (60) სამოცამდე. ამა ახალციხის საბძანებელში ს(რულია)დ არის კომლი მოსახლე 34283 (ოცდა-თოთხმეტი ათას ორას ოთხმეოცდა სამი). თვითეულს მოსახლეზედ რომ ჩაევაგდოთ ოთხ-ოთხი სული მამაკაცი, იქნება ჯამი 137132 (ას ოცდა ჩვიდმეტი ათას ას ოცდა თორმეტი). ესეოდენიც მდედრნი რომ ჩაევაგდოთ, ორნივე იქმნებიან ჯამით მამრნი და მდედრნი 274264 (ორას სამოცდათოთხმეტი ათას ორას სამოცდაოთხი) სული.

РЕЗЮМЕ

Работа видного грузинского просветителя и общественного деятеля второй половины XVIII столетия Иоанна Багратиони «Описание Картли и Кахети» (точнее, «Описание селений Картли и Кахети») была написана, по словам самого же автора, согласно повелению царя Грузии Ираклия II и его преемника — царя Георгия XII в 1794—1799 годах.

Рукопись текста находится в фондах Института рукописей АН Грузинской ССР им. акад. К. Кекелидзе (фонд S за № 3729). Русский перевод этой работы (переведена неизвестным автором в первой половине XIX в.) в данное время находится в Ленинграде в материалах Архива географического общества (ЛГО, разряд 52, опис. 1, № 5).

Кроме материалов Картли и Кахети в работе Иоанна Багратиони довольно большое место отводится описанию территории горных регионов Грузии (Хевсурети, Сванети, Рача-Лечхуми...), а также прилегающих к Грузии южных земель Чечено-Ингушети, Дагестана и др.

«Описание Картли и Кахети» содержит также ценный ономастический материал (названия различных пахотных угодий, пастбищ, горных и лесных массивов, мест природных залежей и ценных ископаемых, минеральных (целебных) источников...), изучение которого, безусловно, актуально с точки зрения истории и грамматической структуры грузинского языка.

Селения в работе Иоанна Багратиони описаны строго по региональному принципу. Населенные пункты даются по ущельям. Отдельные топонимы снабжены ценными во многих отношениях комментариями автора, в которых мы находим важные сведения о национальном составе жителей того или иного селения, о старых названиях городов, селений Грузии и т. д.

Выясняется, что при написании своей работы Иоанн Багратиони пользовался как письменными источниками, так и устной информацией. Но основным источником для работы Иоанна безусловно следует считать автограф работы Вахуштия Багратиони* (1696—1757) «Описание селений», приложенный

* Вахуштия, Описание Царства Грузинского (География Грузии), под редакцией Т. Ломоури и Н. Бердзенишвили, Тбилиси, 1941.

к его знаменитой книге «Описание Царства Грузинского», рукопись которой в настоящее время хранится в древних фондах Центрального архива Грузии под № 103.

При описании регионов Северо-Западной части Грузии, частично Рача-Лечхуми, Сванети и т. д., Иоанн Багратиони пользовался в основном письменными источниками, но незначительная часть топонимического материала в данной книге записана у местных информаторов методом устного опроса.

Работа Иоанна Багратиони бесспорно является одним из важных источников для изучения вопросов грузинской исторической географии, а также социально-экономических проблем Грузии второй половины XVIII — начала XIX веков. Она интересна и с точки зрения истории становления и развития грузинского литературного языка.

საძიებლები

ა. გეოგრაფიულ სახელთა:

ა

- აბაზტურმა 84
აბანო 43, 48, 50
აბელია 50
აბისალაშვილი 77
აბისი 43
აბოწმინდა 41
აბრამეთი 47
აბრევი 39
აბულმაგი 52
აგარა 31, 32, 46
აგვანეთი 47
ადვალი 34
აეაზანი 39, 50
აეაზი 64
აენჯუკი 53
აეარი 75
აეარია ანუ ხუნძახი 75
აენისი 35
აელაბარი 29
აელადი 49
აელევი 43
აენევი 42
აეჰალა 64, 81
აზანბური 79
აზატქალაქი 55
აზაფლის ობა 62
აზიკი 48
ათამაღლის ობა 63
ათოკი 66
- აიღარბეგი 55, 59
აირუგლები 63
აირუმი 58, 62
აკანათური 37
აკანათერი 57
აკეთი 31
აკიდისი: აკიდისელნი 74
აკოფას სოფელი 55, 56
აკრავაშენი 55
აკურთა (აკაურთა?) 54
აკური 69
აკურისი 29
ალაგეზი, პირაქეთი ა-ი 80
ალაგარი 51
ალავერდი 69
ალაზანი ალაზან გაღმა სოფლე-
ბი 71
ალაკანი ანუ გელსანგორასანი 66
ალანეთი 79
ალაღაჯი ა-ი, ხოყორნის ხეო-
ბად წოდებული 57
ალბალიბეგლუ 58
ალგეთის ხეობა 46
ალდამი: ალდამელნი 74
ალევი 36
ალვანი 70, 79
ალი 44
ალიბეგლი 63
ალიგარდანლის ობა 63
ალინჯი ახინჯის ანუ ალინჯის ხე-
ობა 63

- ალისი 65
 ალი სულთნის ადგილი 76
 ალის წყალი ა-ს წ-ლი და მისი ხეობა 43
 ალიხანას სოფელი 54
 ალმასიანი 35
 ალმატი 71
 ამამლუ 58, 59
 ამატანი 66
 ამლოვი 47
 ამირთ სოფელი 35
 ამრაკისი 59
 ანაგა 68: ძველი ანაგა 67
 ანანური, ყასაბა ქალაქი 35
 ანგრევანი 52
 ანგუშტი 76
 ანდალა 73
 ანდიკი 52
 ანდისი: ანდისელნი ერთი თემნი არიან 75
 ანდორეთი 40
 ანდრია 51. 76
 ანდრაპი 49
 ანისი 58
 ანტარა იხ. კაპრუქი ანუ ანტარა ანწუხი 73, 75
 არაგვი 33, 34, 36, 81,
 არაგვის მთა, ა-ის მთები 81;
 მისაქციელი ა-სა 34; არაგვის პირი 35, 36; ა-ს საერისთაო 34: ა-ს კევი 35
 არადეთი 42
 არაკუნნი: არაკუნელნი 75
 არამგამა 43
 არანისი 35
 არაფლუ 60
 არაშენდა 41, 67, 69
 არაკვეთი 35
 არბო 40
 არბოშიკი 67
 არბუხი 71
 არგვიცი 40
 არგისის ხეობა 50
 არგოხი 70
 არდასუბანი 47
 ართვანისი 82, 84
 ართანა იხ. არნათა ანუ ართანა
 არკნეთი 42
 არმაზი 30, 39, 81
 არმენეთი 48
 არნათა ანუ ართანა 70
 არტაანი 82, 84
 არტანუჯი || არტანუჯი 84
 არტივი 58, 59
 არტოზიანი 69
 არუხლუ 61
 არფაჩაის ხეობა 58
 არქევანი 57
 არღუნა 75
 არღუნი 34
 არშა 36
 არჩევანთ კარი 66
 არჩვეითი 34
 არცევი 38
 არწივანი 49
 არხოტი 72
 არჯაკელა 64
 არჯეთი 58, 59
 არჯულდი 59, 62
 ასლანბეგი 58
 ასანას სოფელი 57
 ასანაური 67
 ასანსუ 61
 ასპინძა 82, 84
 ატამეთი 50
 ატენი, ა-ის ხეობა 31
 ატოცი 43
 აფხავი 35

აფხაზეთი 83, დიდი ა-ი 79, პატარა ა-ი 79
აქორისი, უზუმლარგალმა სოფელი 59
აქსიფარა 58, 62
ალაიანი, ა-ის მინდორი 33, 80
ალბაბლუ ობა 54
ალბულაღი 58, 59
ალდანი 58, 62
ალეგი 56
ალზიბეუქი 55
ალღაღანი 80
ალსტაფი 62
ალტაში 55
ალუმბრუ 52, 53
ალქოინაქი 58, 62
აყუსი: აყუსელნი 74
აყუსის ხეობა 74
აშა 35
აშატური 37
აშიტი: აშიტელნი 75
ამკარეთი იხ. ლილო
აშურანი 39
აშულას სოფელი 54
აჩაბეთი 41
აჩხოტი 36, 64, 65
აცუტი 52, 56, 57
აძვი 37, 43
აწერის ხევი 38
აწუფისი 47
აწყვერი 69, 82
აწყური 84
აქარა 82, ზემო აქარა 84, ქვემო ა-ა 84
ახადი: ახადელი 70
ახალგორი, ყასაბა ქალაქი 36
ახალდაბა 30, 34, 39, 41, 45
ახალკალო 65
ახალსოფელი 29, 30, 40, 44, 67
ახალუბანი 34, 50, 69

ახალქალაქი 30, 39, 48, 82, 84
ახალშენი 30, 43, 47, 48, 50, 52
ახალციხე 33, 34, 82, 83 ა-ის მახრა 84; ა-ე ქალაქი 82—84
ახატანი 64
ახატელი 69
ახაშენი 69
ახბულაღი 55
ახერისი 47
ახთალა 68
ახთუბანი 30
ახილმამუღი 60
ახინჯის ანუ ალინჯის ხეობა 63
ახმაჯი 39
ახმეტა 69
ახოთი 48
ახოტა 48
ახოტი 56
ახოშის ყადის ადგილი 76
ახპატი 59
ახრალი 65
ახრისი 40
ახტალა 68
ახტაში 68
ახშადი 36
აჯაგვი 65
აჯიყარა 58

ბ

ბაბია 48
ბაბილაშენი 53
ბაგვაზი იხ. ბოგოზი თუ ბაგვაზი
ბაგინეთი 33
ბაგრანეთი 31
ბაგრატიის ლილოები 46
ბადაქანდი 63
ბადექი 57
ბაზალეთი 34
ბაზარი 72

- ბათუმი 82
 ბათქინეთი 43
 ბაიაზეთი 60, 62
 ბაიდარაანი 68
 ბაიდარი 51
 ბაირამღოს ობა (ბაირამ ალის ობა?) 62
 ბაიხო 69
 ბაკულანი 46
 ბაკურციხე 68
 ბალაქანი: ბალაქანელნი 75
 ბალახური 51
 ბალბიანი 67
 ბალთა 43
 ბალთაგორი 70
 ბალთის სადგომი 68
 ბალიჭი, ბ-ს ხეობა 52
 ბარანა 58, 62
 ბარახლუ 60
 ბარეთი 48
 ბარის სოფელი 56
 ბაქრანი 53
 ბაქუ 77
 ბალიანთ კარი 65
 ბალიანი 65
 ბალიანთ კარი 64
 ბალიალარი 49
 ბაშინჯალი 46
 ბაშქანთი 58
 ბაჩალი 64
 ბაწარა 70
 ბახტრიონი 70
 ბებნისი 41
 ბეგთათავი 33
 ბეგრს სოფელი 54
 ბეგლარი 51
 ბეგქანთი 58, 59
 ბედიყარა 71
 ბედიყურა 67
 ბედიაური იხ. ბულაჩაური
 ბევრეთი 30
 ბეზირგანბულალი 67
 ბეკამი 44
 ბეთანია 29, 30
 ბეთარაფჩი 60
 ბეითალი 60
 ბელაქანი 72, 79, 83; ბელაქნის მთა 79
 ბელაჩაური იხ. ბულაჩაური
 ბელოთი 38
 ბენდერი 37
 ბენისი (შდრ. დღევ. ებნისი) 39
 ბეჟანბალი 67
 ბეჟიტა, ლეკების სოფელი ლოპოტის ხეობაში 73
 ბერბუკი 39
 ბერდიკი 56
 ბერების სოფელი 31
 ბერიქალი 51
 ბერძენაული 43
 ბესთის სოფელი 56
 ბელღეთი 45
 ბეჟმარი 42
 ბეშქენაშენი 48
 ბეშოეთი (ბერშოეთი?) 40
 ბეჩო, ხეობა 78
 ბიეთი 32
 ბილუნეთი 81
 ბირიანი 65
 ბიყარი 37
 ბიწმენი 64
 ბიჯნისი 44
 ბნაეისი 31
 ბობნავი 31
 ბოგვი 47
 ბოგვის ხევი 47
 ბოგოზი თუ ბაგვაზი „თემია“ 74
 ბოღავი 65
 ბოღბე 68; ბოღბის ხევი 68

ბოდორნა 34

ბოდოხი 37

ბოეთი 40

ბოვაძორი 56

ბოთანნი 72

ბოლი 39

ბოლნისები 55

ბოლნისის ხეობა 55

ბოლოკვანცი 52

ბონოდო 73

ბოჟა 78; ზედა ბოჟა 78 ბოჟანო 49

ბორბალა 47

ბორტაძე 66

ბორჩალო 59, 60, 62, 80

ბოსლები 53

ბოსტლარი 49

ბოტა 65

ბოტ[ი]სი 30

ბოლრანეთი 47

ბოცეთი 50

ბოციჯვარი 41

ბოცხორი 55

ბოჭორმა 65

ბუინევი 44

ბრბონა 33

ბრეძა 43

ბრეთი 42

ბრილი 44

ბროლოსანი 44

ბუზაურის ხევი 67

ბულაჩაური 65

ბულუქნი 53

ბურდომთა 67

ბურდული 35

ბურვილი 50

ბურსა 71

ბულამი 47

ბუშატი 65

3

გაეაზი 71

გაიბოტენი 36

გაიპარა მინდორი 79

განძა 46

განჯა 77

გარეთუბანი 29

გარეჯვარი 40

გარისი 50

გარყლუპი 47, 48

გატეხილი საყდარი 55

გალმა მხარი 70

გალაშენი 51

გეზერეთი 36

გელდი გილანი 52

გელსანგორასანი იხ. ალაკანი

გემიყა[რ]ისკალის ობა 62

გენეფერი 34

გენოელნი ანუ ქოფაჩები 75

გერგეტი 36

გერისხევი 39

გესამანი 34

გესამანია 44

გეტა 53

გვარჯილა 49

გველეთი „გველისთავი თუ გვე-
ლეთი“ 36

გვერდისძირი 32, 37, 40, 71

გვეძინეთი 32

გვიანა 50

გვირგვინეთი 48

გ[ი]აურარხი 51

გილაქდავი 57

გიორგიწმინდა 66

გირზანი 61, 63

გნასური 38

გოგადგვერდი 48

გოგალათი 45

- გოგას უბანი 46
 გოგელაური 34
 გოგთაფა 60
 გოგჩა 80
 გოგჯალი 62
 გოლა 84
 გოლაფაშა 82
 გოლი 54
 გოლის სოფელი 57
 გომბორი 79
 გომარეთი 33, დიდი გ-ი 49, ძვე-
 ლი გ-ი 49; გ-ს ხეობა 49
 გომიზვარე 65
 გომეწარი (თუშეთის ხეობა) 72
 გომი 30, 32
 გომიჯვარი 30
 გონჯ[ი]ლანთ კარი 65
 გორათი 44
 გორანა 38, 68
 გორეთი 40
 გორი 39, 40
 გორისა 31
 გორის სოფელი 36
 გორის უბანი 64
 გორის ჭალა 80
 გორინჯუკი 52
 გოროვანი 33
 გორუმი 58
 გორწითელი 71, 79
 გოსესლი ანუ მოსესლი 63
 გოსტიბე 31
 გრაკალი 31
 გრდანი 64
 გრდანის ხეობა 64
 გრემი 71
 გრიგალათი 44
 გრძელმინდორი 71
 გუგეთი 52
 გუგულის მთა 80
 გუდამაყრის ხეობა 35
 გუდარეხი 30, 47
 გუდეთი 45
 გუდელისი, კუდელისი 46
 გუელფარეხა 48
 გულგულა 69
 გულეული 53
 გულთაფა 46
 გულიანთა 78
 გულსუნდა 33
 გუმრი 58
 გუნაშქანდი 63
 გუნეი 58, 62
 გურია 83
 გუფთა 41
 გუჯარეთი 33, 80; გ-ს ხეობა 33
- დ
- დაბა 46
 დათვსწყარო 40
 დამბლუტი || დამპლუტი 56
 დამბალა 34
 დამღალო 53
 დამბალეთი 41
 დამჩხერალო 33
 დანდისი 79
 დარბაზი 52, 53, 55, 57, 58
 დარუბანდი 77
 დარჩიეთი 67
 დაღარი 56
 დაღეთი 50; უკანდაღეთი 50
 დალისტანი 76
 დაღქესამანი 58, 62
 დაყუდებული 79
 დბანისი 53
 დგერისი 41
 დებედე მღ. 59
 დედიფერული 70
 დედოფლის წყარო 79
 დევაგოზი 54
 დელიყულიჯანი 55

დემურას სოფელი 49
დემურდადი 79
დემურჩი 60
დემურჩასანი 61
დემურჩები 60
დემურჩლარი 62
დელცნუტი 56
დვალთა 47
დვანი, დ-ს წყალი 42
ღია 51
დიგორი 77
დიგორის ხეობა „რაჰას მიეწერე-
ბა“ 77
დიდგორი 77, 80
დიდი აფხაზეთი იხ. აფხაზეთი
დიდი გომარეთი იხ. გომარეთი
დიდი ლიახვი იხ. ლიახვი
დიდი ყაბართო იხ. ყაბართო
დიდი ყუისუ იხ. ყუისუ
დიდი შულავერი იხ. შულავერი
დიდი ჩაჩანი იხ. ჩაჩანი
დიდოს ხეობა 73
დიდუბე 29, 81
დიღამაშენი 53
დინარზი 54
დირზი 42
დისველი 54
დისიყი 59
დიდომი 40, 81; დ-ი და მისი ხე-
ვი 30
დიცევი 40
დიცი 40
დოესი 31
დოლბანდლუ 55
დონსოტა 75
დოღლაურის ჰალა 80
დრანეთი 50
დრე 30, 31
დრისი 32, ზენა დრისი 31; ქვენა
დრისი 31

დუგარლის ობა 63
დუღეთი 38
დუმაგრდანი 64
დუმაცხო 44
დურნუკი 47
დუშეთი 34

9

ეგრი 49
ელემქალაქი 38
ელოეთი 48
ელოთი 33
ეზატი 30
ეთეალისი 35
ეივაზალუ 51
ეკლესია (სოფ.) 51
ეკლობანი 46
ელის სოფელი 51
ენისელი 83
ენძებელი (ლოპოტის ხეობაში) 73
ერანი 48
ერგენტალა 52
ერგნეთი 41
ერედვი 40
ერევანი 77
ერენდისძე 35
ერთაწმინდა 31
ერკნეთი 42
ერწო 47. ე-ს ხეობა 65
ერწოს მინდორი 79
ეშმაკთუბანი 45
ეცერის ხეობა 78
ეცო 50
ეჰანი 48

3

ევგრანეთი 65
ეღლავეტისი 55

ვანათი 30, 32, 38, 40, 50, 57, 68
ვანი 52
ვარდის სოფელი 45
ვარდისუბანი 34, 48, 49, 52, 68
ვარდის ქალა 51
ვართევანის სოფელი 49
ვარიანი 41
ვარძაგარა 52
ვარძია 82
ვასაკას სოფელი 57
ვაჭირი 68
ვაშლოვანი 47
ვაყა 43
ვახანი 45
ვეთხაანი 35
ველათი 55
ველეთი 56
ველეს ციხე 66, 69
ვეჟანანთკარი 65
ვეჟური 34
ვერდიშანი 62
ვერე „გინა კერე“ 31
ვერეს ხეობა 29
ვერკეთილი 54
ვერტყვილა 44
ვერხუნა 65
ვეძისი 35
ვეძის ხევი 34, 71
ვეჯინი 68

ზ

ზა 47
ზაგამი 61, ზ-ის ხეობა 63
ზაკვი 31
ზანავი 45
ზანბახჩი 55
ზარიძე 65
ზაულისტანი 49
ზაქათალა 72
ზაქარა 64

ზაქარიას სოფელი 56
ზაჩასუს სოფელი 58, 62
ზაწვევი (ზაწვემი || ზარწვემი?) 41
ზახა 42
ზახორი 39
ზებეყური 81
ზეგარდა 39
ზედა ბოჟა იხ. ბოჟა
ზემია 46
ზემოაიფლოს ობა 63
ზემო აქარა იხ. აქარა
ზემო თხვისი (ითხვისი?) იხ. თხვისი
ზემო მეჯვრისხევი იხ. მეჯვრის-
ხევი
ზენადრისი იხ. დრისი
ზემო შანქორი იხ. შანქორი
ზერტაკეტის ხეობა (ზურტაკეტი?)
49
ზერტი 40
ზესი 31
ზვარე 45
ზვარეთი 50
ზიარი 67
ზილიჩა 67
ზის ხეობა 47
ზონკარი, ოსის ზ-ი 38
ზრბითი 47
ზრბითის ხევი 47
ზუარეთი 64
ზურტაკეტი 56
ზუხუა 79
ზლუდერი 41
ზლუდლეთი 40

თ

თაბასარანი 76
თაგაური 76
თაგოეთი || თაგუეთი 33, 52
თავდილიანი 52

- თავისკერი 84
 თავმრგულა 51
 თავფარავანი 46
 თაზაქანდი 63
 თაზიბათმანი 55
 თათილი 63
 თათრალის ობა 63
 თათრის სოფელი ანუ ობა 46
 თაკვი 47
 თალა 48, 56, 72
 თამარაშენი 41, 43
 თანგირაანთ კარი 65
 თარაკაშენი 52
 თარაში 75
 თარქევანი 60
 თარქი 76
 თაფანი 51
 თაქლა 61
 თაქალო 60
 თაყამარა 54
 თებე 77
 თებელის ხეობა 76
 თედინანთ უბანი 46
 თედოწმინდა 41
 თევრე 53
 თეზი 36, 49, 64
 თეთრაანი 30
 თეთრაანთ მთა 81
 თეთრაძის გორა 29, 79
 თეთრი სოფელი 56
 თეთრი წყარო 49
 თეიმურაზას სოფელი 59
 თეკანანი 53
 თელადგორი 30
 თელავი ქალაქი 68
 თელეთი 46
 თელოვანი 30
 თემლარი 31
 თერგი 76
 თერგვისი 41
 თერეგვანი 43
 თერზი ოღლის სოფელი 54
 თეძამი 30
 თეძმის ხეობა 30
 თვალათუბანი 41
 თვალი 30
 თვალი ანუ საგარეჯო 66
 თვალივი 65
 თიანეთი 64, 65
 თიანეთის ხეობა 64
 თილთუბანი 65
 თირის მონასტერი 41
 თიქმატაში 54
 თიღვა 43
 თიხრევი 41
 თომახლის ობა 63
 თორი 45
 თორიულთ კარი 65
 თორმანეული 42
 თორტიზა 40
 თორლა 73
 თორღვას ანუ ლოპოტის ხეობა 70
 თოუზი 61
 თოუზის ხეობა 62
 თოუზქანდი 63
 თოუზყალა 63
 თოხლიაური 66
 თოფრაცყალა 46, 49, 53
 თრეხვი 32
 თრალეთი 48, 49, 80
 თრუსოს ხეობა 35
 თურანი 48
 თუშეთის ხეობა 72
 თულუნისშვილი 77
 თხვინთბა 51
 თხილვანა 30, 33, 48
 თხილნარი 32

იაპი: იაპლელნი 75
 იაგეთი 73
 იაკობის უბანი 67
 იალნო 79
 იალლუზი 51
 იალლუჯა 81
 იალუფლუ 58
 იბრაიმაჯალის ობა 63
 იახსი 76
 იგოეთი 39
 იდათი 75
 იდლეთი 30
 იდოეთი „ერთი ჯამაათია“ 74
 იელდადი 54
 იენგიჩაბი 55
 იერეთი 40
 იერის ქალა 79
 იის ციხე 31
 იევი 2
 იკოთი 36
 იკუნევი 31
 ილმაზლი 61
 ილტოზა 36
 იმერეთი 82; ი-ს სამეფო 77
 იმერლიანთ კარი 66
 იმერხევი 32
 ინაფრი 38
 ინიანსი 34
 ინხოი: ინხოელები 75
 იონიანი 67
 იორი 34, 35, 64, 65, 67
 იპისი 64
 ირაგა 50
 ირდას უბანი 51
 ირიზა 82
 ირტო 34
 ისაკის სოფელი 57
 ისპანი (კაზრეთის ხეობა) 53

ისროლისხევი 37, 81
 იტრია 44
 იულთა 70
 იუნარი 49
 იუნევი 36
 იუნისი 32
 იუნობი 51
 იქურნა 65
 იყალთო 69
 იჩი 55
 იწრია 53

კ

კაბერი 31
 კავთელა 65
 კავთოს ხევი 30
 კავკასიის შთა 73, 76, 79
 კავკასიის მხარე 77
 კაზრეთი 53; კ-ს ხეობა 53
 კაიშ[ა]ურთ კარი 35, 81
 კაკაბეთი 66
 კაკალა ხევი 44
 კაკეეთი 65
 კალა: „კალალელნი ანუ კარა-
 ტელნი ერთი ხეობაა“ 74
 კალაური 69
 კალდოვი 52, 53
 კალნათა (საყიფიანო ადგილი) 78
 კამარეთი 50
 კანძა 36
 კაპუქი ანუ ანტარა 73
 კარალეთი 40
 კარსანი 30
 კარატა: კარატელნი იხ. კალალელ-
 ნი
 კარაქა 50
 კარბი 40
 კარდენახი 68
 კარტუბანი 71, 79

კარმიქარი 56
კარნიგომი 45
კარუკულმართი 48
კასარა 77
კასპი 39
კასპის ზღვა 76
კატავეთი 49, 57
კატეხი 72
კაქრეთი 67
კახეთი 29, 61, 64, 66, 67, 69,
72, 79, 83
კახიანი 65
კახის უბანი 68
კერე იხ. ვერე
კეტევანი 59
კეცხოელი 46
კეჭა 68
კეხვი 31, 41
კვარხითი 40
კველთა 47
კვერნაკი 39
კვერნაკის მთა 80
კვერნიული 66
კვირაცხოელი 53
კიანეთი 52
კიანეთის ხეობა 52
კილიკიის ჯვარი 31
კიშასი 42
კიმოთისმანი 46
კიპრუჭი 50, 52
კირაკოზას სოფელი 54, 56, 57
კირბალი 40
კირკიტა 48
კისისხევი 68
კისკინი 82, 84
კიჯინიანი 33
კლდე 32
კლდელისა 50
კლდის წყარო 44
კნოლევი 43, 48

კობალა 47
კობი 35, 36
კობიანთკარი 34
კობლიანი ანუ ქობლიანი 84
კოდა 47
კოდინა 82
კოდისწყარო 34, 39
კოდმანი 30
კოზმანაშენი 48
კოზმანისძე 35
კოია 48
კოილა 73
კოლაქი 68
კოლონკეთი 40
კონდოლი 68
კორა 51
კორახისი 84
კორინთა 36
კორინთლიანთ სოფელი 36
კორსიოდატი 75
კორტანეთი 45
კორტობტი (მთა) 80
კორხითი 33
კორხისი 82
კოსორი 72
კოტრაღაგელცხ 52
კოშკა 42
კოწახტა 70
კოხაჯი 49
კოჯორი 46, 81
კოხტა 48
კოჰაერი 73
კრეფა 50
კრისის ხევი 33
კრკონი 31, 32, 52
კრწანისი 46, 50
კუდარო 78
კუკია 29, 48
კულბითი 40
კუმისი 47

კურდღელაური 68
კურტანაძე 70, 71
კუსირეთი 41
კუშტის უბანი 50
კუწათუბანი 33

ლ

ლაგოდეხი 71, 79
ლაგრა 30
ლაკვა 47
ლაკლაკაშენი 52
ლალისყური 70
ლამიანი 66
ლამისყანა 36
ლაფანები || ლაფნები 70
ლაფანი 65
ლაფაური 34
ლაფაჩი 38
ლაფი 64
ლაქის ობა 63
ლაშხეთი 78
ლეგმაშენი 39
ლეთა 77
ლეთეთი 32
ლეღეუბანი 64
ლეღი 31
ლელისთავი 41
ლელოვანი 39
ლენტეხი 78
ლესრე 77
ლედვეწყალი 79
ლეჩხუმი 83
ლეჩხუმის ხეობა 78
ლიახვი, დიდი ლ-ი 40, 77; პატარა ლ-ი, 40, 80; პატარა ლ-ს ხეობა 38, 41; ლიახვის ხეობა 38, 41
ლივანა 82, 84

ლიკანი 45
ლილო „სამეფო დანა აშკარეთად წოდებული“ 66
ლილოს ტბა 81
ლიპი 48, 49, 50
ლიპარიტის უბანი 51
ლიპები 80
ლისი 30
ლიყურეთი 50
ლოგოშეთი 37
ლომისა 37
ლომის ციხე 71
ლოპოტის ხეობა 73
ლორაშენი 52
ლორე 80; ძველი ლ-ე 59
ლორეს ციხე 59
ლორის ხეობა 59
ლორქეჩიანი 58
ლორწომანი 81
ლოქი 51
ლოქში (ხეობა) 51
ლოშო 35, 49, 65
ლოქინი 29, 79
ლუბრმა 44
ლუკუნში 53
ლურჯი ვანჭი 56
ლურჯი საყდარი 48

ა

მავნელას სოფელი 56
მავდა 42
მათიში 56
მაკაბელი 72
მამადასანას ობა 63
მამაი 60
მამის დაბა 47
მამხუტი 57
მანავი 66
მანგლისი: მანგლისი და მისი ხე-
ვი 47

- მანაკერტი 53
 მანკავერი 64
 მანკოლა (ზღრ. ღღევ. მამკოლა) 64
 მარაბდა 47
 მარავეი 64
 მარიაში 47, 48
 მარიაშქუარი 66
 მარილეთი 38
 მარილისი 69
 მარნეული 46
 მარტყოფის მიწდორი 66, 81
 მატანი 69
 მაღარული 65
 მაღრანდოლეთი 38
 მაღლაღვალეთი 77
 მაღრანი 70
 მაშვეერის ხეობა 54
 მაშრაანი (ღღევ. მაშნაარი?) 68
 მაჩახელი (ზღრ. ღღევ. მაჭახელი)
 84
 მაჩვთა 49
 მაჩქათელა 49
 მაჩხაანი 30, 68
 მაწეხი 72
 მაწვნარა იხ; მომწუთარა
 მაჭარა 75
 მახრაღაჯი 56
 მდივანბეგის სოფელი 55
 მდულრის ხევი 31
 მებოძირი 45
 მეგრელია 82
 მეთრევეანი 48
 მეკოყური 33
 მელაანი 67
 მელეთი 31
 მელესი 78
 მეღიქაშენი 57
 მეღიქბეგის სოფელი 54
 მენქალისი 50
 მერაბას სოფელი 54
 მერე 37, 38, 40, 69
 მერეკანი 46, 66
 მერეტი 51
 მესხეთი 82, 84
 მეტეხი 30, 43
 მეტეხია 36
 მეფარეთი 38
 მეღვრეკისი 41
 მეჭვედის წყალი (ზღრ. ღღევ. მე-
 ჭუდა) 39
 მეჭვრისხევი ზემო მ-ი 37; ქვემო
 მ-ი 37
 მთავარანგელოსი 39, 81
 მთაწმინდა 50, 81
 მთვარეული 43
 მთიულეთი 35, 36
 მთიულთკარი 35
 მიერხევი 84
 მიწდორულა 34
 მირანსანდურღაია (სოფელი ანუ
 ობა 57
 მირის სოფელი 54
 მირზაანი ანუ მირტაზანი 67
 მირტაშენი 51
 მისაქციელი (არაგვისა) 34
 მისხანა 51, 55, 57, 81
 მიტარები (ღღევ. მიტარბი?) 33
 მიჩხიზები 76
 მიწობი 33
 მიჯა 53
 მკერვალი 35
 მკერვალიანი 65
 მლაშე 34, 44
 მლეთი 35
 მოღათათა 80
 მოლააბდულას სოფელი 54
 მოლავეი 47
 მოლამსხმუტი 52
 მოლაყასუმა 55
 მლეთი 35

მოლის ობა 56
 მომწვარა ანუ მაწვნარა 33
 მონასტერი 52
 მორულის ობა 63
 მოსაბრუნე 72
 მოქრისი 47
 მოხატული კლდე 79
 მოხისი 40, 43, 47, 48
 მეაეისი 48
 მრავალწყარო 79
 მტკვარი 61, 79
 მუგუთი 42, 51
 მუნისი: „მუნისელნი ერთი თემია“
 75
 მუსეფრ[ი]ანი 53
 მუტავისი 52
 მუქოელი 69
 მულანო 61, 66
 მულრისი 43
 მუშკული 78
 მუხათგვერდი 30
 მუხათი 47
 მუხალეთი 32
 მუხაური 43
 მუხრანა 54
 მუხრანი 34, 49, 66, 80
 მუხრახი 72
 მუჯუხი 37
 მღებრის უბანი 30
 მღვიმე 70
 შშველიეთი 37
 შშვილდაური 81
 შშვილისყური 33
 მცხეთა 30
 მძვივლეთი 43
 მძორეთი 32, 39, 50
 მწიფლისი 43
 მწყნეთი 30, 55

მხურვალეთი (მონასტერი) 39;
 ქვემო მ-ი 39
 მჭადისჯვარი 34

6

ნაბახტევი 44
 ნადაბური 44, 45
 ნადარბაზევი 31, 33, 39, 50, 78
 ნადვალეთი 48, 56
 ნადიბაიძე 35
 ნადირანი 66
 ნაევზა (ზღრ. დღევ. ნაოზა) 34
 ნაზარას სოფელი 46
 ნაზარლები 67
 ნაზარლი 61
 ნათლული 29, 79, 81
 ნათლულის ჭალა 81
 ნალბანდლუ 58, 59
 ნალიბი 48
 ნანიანი 67
 ნაომარი 79
 ნაოტა 34
 ნაპალატევი 49
 ნაპანკისევი 70
 ნარას ხეობა 42
 ნარაშვილი 77
 ნარიანი 46, 84
 ნარიმანი 82
 ნასიბლუ ობა 54
 ნასომხარი 68
 ნასპარსევი 33
 ნასტაკისი 33
 ნაუტარი 71, 79
 ნაუტარას მინდორი 79
 ნაფარეული 70
 ნაქალაქევი 56, 37, 81
 ნაქერალი 70
 ნაქულბაქევი 30
 ნაღვარევი 35

ნაცელიანი 65
ნაციხარი 32
ნაქარმაგვეის ქალა 80
ნახბაკი: ნახბაკელნი „ნახბაკელთ
ხეობა“ 75; „ნახბაკელნი, ლათელ-
ნი, ჰიყატელნი“ 75;

ნახილი 35, 36
ნახიდური 47, 51
ნახშირგორი 29
ნახჩევანი 77
ნაჯუბადინი 51
ნეკრესი 71
ნეძვი 45
ნიაბი 30
ნიაწარი 49
ნიახურა 66
ნიკორციხე 67
ნიკორწმიდა 67
ნინოწმიდა 66
ნიქოზი 41
ნიჩბისი 30
ნოგორნა || ნოკორნა 65, 66
ნორიო 66, 81
ნოსტე 30
ნოტრევი 34
ნუა იხ. წუა
ნუგზარის სოფელი 57
ნუკრიანი 68
ნული 42
ნუნისი 45
ნუხი 77

ო

ობოლიძე 69
ოღისი 31
ოღიშელიძე 64
ოღიში 82
ოვხალუ 58
ოზდანო 77

ოთხთვალი 70
ოკამი 34, 80
ოკამის მინდორი 80
ოლთა 84
ოლთისი 49, 82
ომალო 70
ოჟიო 69
ოჟორა 43
ორთაშუა 50, 56
ორთნავი 58, 59
ორთულბულახი 55
ორთულუ 54
ორმოზანი 53
ორმოთი 32
ორმოშენი (ორომაშენი?) 49
ორჩოტა 76
ორკოშანი 39
ორხევი 65
ოსკიპარა 55
ოსიაური 44
ოსის ზონკარი 38
ოსის სოფელი 36, 37
ოსოქოლო: ოსოქოლოელნი ოსო-
ქოლოს ხეობა 75
ოტრევი 38
ოფრეთი 57
ოქონა 43
ოქსუზი 54
ოქსუზლის ობა 62
ოშეთი 47
ოცხე 84
ოცხეთი 82
ოცხე ანუ აბაზტურმა 84
ოძისი 36, 44, 47
ოხერა 30
ოხერხიდი 34
ოხირი 37
ოპანდუში 51
ოპარი: ოპარელნი 74

პავლიაური 35
 პალუა 55
 პალუხჩაის სოფელი 59, 81
 პალუხჩაის მხარე 81
 პანასკენტი „პ-ი ანუ პანეხი“ 82, 84
 პანეხი 82, 84
 პანკისის ხეობა 70
 პარათისი 57
 პატარა აფხაზეთი იხ. აფხაზეთი
 პატარა ლიახვის მთა იხ. ლიახვი
 პატარა ლიახვის ხეობა 38, 41
 პატარა მულანლო 51
 პატარა ყაბართო იხ. ყაბართო
 პატარა ყუისუ იხ. ყუისუ
 პატარა შულავერი იხ. შულავერი
 პატარა ჩაჩანი 76
 პატარა ჭარი იხ. ჭარი
 პატარძეული 66
 პატივანი, ზის ხეობა პ-ი 47
 პერანგა 80
 პიპიზი „ფიფიზი ანუ პ-ი“ 62
 პირიქითი თუშეთი 72
 პარსაანი 67

შ

შაბური 70
 შალანი 69
 შალეთი 65
 შამური (ხეობა) 37
 შანგირი 57
 შაქაროკი 82, 84
 შებოტა 65
 შინვანი 35, 65
 შოჟუჟას მარანი 67
 შურულის სოფელი 37

რატევეანი 54
 რაფაქეთი 50
 რაჭა 78
 რაჭის საერისთაო 77, 78
 რაჭო 75
 რევაზას სოფელი 54
 რევაშენი 49
 რენე 39
 რეხა 39, 40, 49
 რვილი 45
 რიეთი 32
 როკა 42
 რორო 35
 როჩისი 76
 როჭიკაანთ ყურე 68
 რუისი 33, 41
 რუისის მთა 80
 რუისპირი 69
 რუსთავეი 42
 რულვაჟა 73

ს

სააბაშიო სოფლები 45
 სააველიშვილო სოფლები 45
 საათაბაგო 83
 საამილახვრო 38, 80
 სააკას სოფელი 54
 საარაგო სოფლები 38
 საბა 56
 საბატე 48
 საბაწმინდა 41
 საბეჭდავი 48
 საბოზკურო 48
 საბროწლე 48
 საბუე 71
 საბუზარი 47
 საბურთალო 81
 საგელოვანო სვანეთი იხ. სვანეთი

- საგარეჯო იხ. თვალი ანუ საგარე-
ჯო
- საგუდე 33
- საგურამოს ციხე 64
- საგურამოს ხეობა 64
- სადადიანო სევანეთი იხ. სევანეთი
- სადახლუ 59
- სადგერის ხეობა 46
- საენდრონიკო ადგილი 67;
- საენდრონიკო სოფლები 68
- საევანეთი 53
- საევანის ხევი 45
- საეაჩნაძო სოფლები 68
- სათაენეთი 47
- სათემო 38, 73
- სათისკალა 66
- სათიხარი 40
- საკარისი 53
- საკარმული 34
- საკეცე 51
- საკორინთლო 37
- საკოჭავა 82
- საკურთხისი 30
- საკურისი 49
- სალალი 62
- სალთვისი 41
- სალიანი 77
- სალაფლუ 58
- სამაგარა 53
- სამადლო 48
- სამაჩაბლოს ხეობა 40
- სამაჩვეთი 47
- სამგლე 70
- სამგორი 79
- სამება 31, 66
- სამეხრეო 48
- სამთავისი (საეპისკოპოსო) 39
- სამთავრო 77
- სამსონია 56
- სამუხია 79
- სამუხრანო 33
- სამშვილდე 50
- სამცხე 83
- სამწვერისი 32, 56
- სანაევარლო 71
- სანაინი 59
- სანებელი 32
- სანიორე 70
- სანუხლარი 58
- საპიტილჩო 49
- საპონაური 49
- სარაბუკი 40
- სარათქანდი 62
- სარალი 58—60
- სარბიელა 33
- სარეხველა 49
- სარვანი 61
- სარვნის ჭალა 79
- სარკინეთი 48, 49, 57
- სარმანისშვილი (სოფ.) 45
- სასახლე 41
- სასახლის სოფელი 35
- სასირეთი 30, 41
- სასხორი 30
- სატანას სოფელი 54
- სატივე 43
- სატრედო 54
- საფალავანდისშვილო 81
- საფანას სოფელი 36
- საფაშეთი 36
- საფართული 70
- საფერშეთი 34
- საფიქლე 49
- საფურცლე 33
- საჭათმე 48
- საჭართველო 77, 82
- საჭაშეთი 41
- საჭობო 68
- საჭრისი 48
- საღირაშენი 47, 50

- სალოლაშენი 42
 საყავრე 31, 48
 საყალთუმანი 46
 საყიფიანო ადგილი 78
 საყორნე 79
 საშაბურო 34
 საშეგები 39
 საშიში 65
 საჩალე 66
 საციციანო 32
 საციხური 43
 საცხაოტო 65
 საცხენისი 38, 66, 79, 80; ს-ის
 მთა 80
 საძეგური 36
 საჰე 49
 სახასო 65
 სახუნდარი 55
 საკორცე 31
 საჯაფარიძო ადგილი 78
 საჯის სოფელი 36
 სბა 42
 სევაგელცი 53
 სენები 51
 სვანეთი „საგელოვანო სვანეთი“
 78; „ლენტეხი არს სადადია-
 ნო ს-ი“ 78; „ქვემო სვანე-
 თი“ 78
 სვენეთი 39
 სვერი 41
 სიათა 38
 სიათის მთა 80
 სილსინა 58
 სიონი 31
 სირჩაპეტი 55, 59
 სიქალეთი 31
 სიქიშხანი 52
 სილნალი 68
 სიჩახინი 67
 სკრა 32
 სკრის ხევი 32
 სნეკვი 38
 სობისი 40
 სოინარი 32
 სოლალი 76
 სოლუთლუ 58, 59
 სომენეთი (სამანეთი ქართლში) 43
 სომხითი 46, 80, 83
 სომხის თათილი 63
 სონავერდი 58
 სოფელა 53
 სოფელი 52
 სოდალული 46, 79
 სოლუთლუ 58
 სტეფანწმინდა 36
 სტურდიგორი 77
 სუგეჩანი 52
 სულიმანას სოფელი 55
 სულხანანთ კარი 65
 სუმბიანი 34
 სურამი, ყასაბა ქალაქი 44
 სურამის მინდორი 80
 სურნისი 43
 სუტია 78
 სულარათი 73
 სუყულიანი 79
 სწე ანუ ხვწე 31
 სხალნარი 33, 49
 სხალტბა 33
 სხვილოსი 39
 სხლები 32, 41
 სხლითი 43
- ბ
- ტაბახმელა 46
 ტაგნაგეთი 47
 ტაირი 79
 ტალავერი 57
 ტამალია 48, 53
 ტანის პირი, „ტანის ხეობა აწ“

ტანძია 52, 53
 ტარაწანალი 73
 ტაშირის ხეობა 55
 ტაშისკარი 45
 ტაშსალალი 58, 62
 ტაშქარაფი 54
 ტბა 37
 ტბაშის მთა 80
 ტბეთი 39, 41
 ტევანი 64
 ტელეტინი „ერთი ჯამათია“ 74
 ტესერუხი 73
 ტეფური 57
 ტეძერი 45
 ტვილიანი 34
 ტვისუბანი 43
 ტიბაანი 67
 ტინის ხიდი 40
 ტირიფონას მინდორი 80
 ტირძნისი 38
 ტკოცა 43
 ტლოხი: ტლოხელები 75
 ტნუსი 52
 ტოლიბერი 42
 ტომარდო 73
 ტონიანი 69
 ტურის ციხე 71
 ტურაშვილები 78
 ტუტალა 64, 65
 ტუშური 65
 ტუხატი: „ტუხატელნი ერთი ჯამათია“ 74
 ტუხი 75
 ტფილისი 29, 46, 56, 81
 ტყემლარა 50
 ტყეურეთი 40
 ტყვიავი 40

უანდალა 76
 უგუდეთი 48
 უდაბნოები 81
 უზუმთალა 58, 62
 უზუმლარი 59, 80
 უზნარიანი 46
 უთხვა 44
 უკანგორი 52
 უკანდალეთი იხ. დალეთი
 ულაშლუ 60
 ულუმბა 44
 ურბნისი „ძველი ნაქალაქევი“ 41
 ურდო 68
 ურია 35, 42
 ურიათ უბანი 69
 ურმისხელი 43
 ურუტი 51, 56
 ურქმავლი 58, 62
 ურცევანი 49
 უსეინას სოფელი 49
 უსეინბეგლი 58, 62
 უსისტყე 39
 უტო 69
 უფლისციხე 39
 უღელტეხილი 80
 უღუროლლი 60
 უშევანი 54
 უცმის ადგილი 76
 უცუტი 55
 უძო 46, 81
 უწლევი 44
 უწყლო 48
 უჯაბი 56
 უჯარმა 66

ფადარი 72
 ფავნისი 30

ფათალას სოფელი 55
ფამბაკის მთა 80
ფამბაკის ხეობა 58
ფანაგისი 82, 84
ფანიანი 68
ფანოსას სოფელი 54
ფარანჯუკი 52
ფარვანიშაორეს ხეობა 46
ფარეშუას სოფელი 54
ფარეხა 48
ფარიზა 51
ფარჩუხლუ 55
ფაფა 45
ფაშაანი 71
ფახრალუ 51, 58, 62
ფეიქრიანი 66
ფეშნარა 77
ფევეჩერი 35
ფენჯარკუტი 54
ფინეზაურის ხეობა 52
ფირულუ 58, 62
ფირფიჯანი 56
ფიტავი 34
ფიტარეთი 50
ფიფიზი ანუ პიპიზი 62
ფიფინეთი იხ. ჭარი 72
ფიჩხის ქალაქი 41
ფიჩხოვანი 70
ფიცესი 31
ფლავი 38
ფლავისმანი 38
ფლევი 43
ფოთი 82
ფოილო 58, 62
ფონა 44
ფოსო 64
ფოცხვერიანი 50
ფოცხო 84
ფოცხოვი 82
ფოხალას მთა 80

ფრეზეთი 34
ფრინევი 43
ფრისი 41
ფუტრევი 47
ფშაველი 70
ფშავის ხეობა „წინა ფ-ი, უკანა ფ-ი“ 72
ფჩხისი 47
ფცის წყალი 43
ფცის ხეობა 43
ფხვენისი 41
ფხოველი 67
ფხუნდა (ზღრ. დღევ. ფხუნდავი) 34

ჟ

ქადაგიანი 33, 52
ქალაქა „ლოპოტის ხეობაში“ 73
ქალბალიბეგი 62
ქალეთი 43
ქამარლი 58, 62
ქანდა 33
ქარატაქი 53
ქარელი 32
ქარესალა 58, 62
ქართლი 29, 39, 80, 83
ქარჩოხი „ხეობა არს“ 37
ქასრის ხევი 35
ქაფანაქჩი 61
ქაშო 65
ქედის ეკლესია 51
ქედის სოფელი 48
ქელუ 55
ქემერტი 41, 44
ქეშელი 61
ქეშელთა 41
ქვაბევენი 53
ქვაბთა 36, 40
ქვაბლიანი 82
ქვათეთრისი 43, 49

ქვემოთაიფლის ობა 63
 ქვემო აჭარა იხ. აჭარა
 ქვემო მეჯვრისხევი იხ. მეჯვრის-
 ხევი
 ქვემო მხურვალეთი იხ. მხურვა-
 ლეთი
 ქვემო სვანეთი იხ. სვანეთი
 ქვემო შანჭორი 61
 ქვემო ხოდაშენი იხ. ხოდაშენი
 ქვენა დრისი 31
 ქვენა ტკოცი 43
 ქვეში 37, 53
 ქ-ის ხეობა 53
 ქვიტყირი 37
 ქვიშხეთი 45
 ქიმერთი 45
 ქინდალა: „ქინდალელნი ანუ ქინ-
 დაზელნი ერთ თემნი არიან“
 74
 ქინქლაძე 66
 ქინძათი 44
 ქინძარა 33
 ქისტაძე 70
 ქისიყი 67
 ქისტეთი „ერთი ხეობაა“ 72
 ქისტური 35, 69
 ქიწნისი 38
 ქნოდო 38
 ქობლიანი იხ. კობლიანი
 ქოდალა 67
 ქოლაგირი 51
 ქოლოთი 37
 ქორაზანი 32
 ქორდი 40, 69
 ქორეთი 70
 ქოსალუ 61
 ქოფაჩები (იხ. გენოელნი ანუ
 ქ-ბი)
 ქოჩაჩკარი 62
 ქრცხინვალი, ყასაბა ქალაქი 41;

ქ-ს ხეობა 40
 ქსანი 33, 36, 37, 40, 81
 ქსოვრისი 34
 ქუათეთრისი 32
 ქუაშლოვანი 71
 ქუახვრელი 31
 ქუდალისი 73
 ქუნბათი 67
 ქურარქუში 60
 ქურთა 36, 41
 ქურთაული 70
 ქურთი 51
 ქუჩათუბანი 48
 ქუჯაეთი 50
 ქცია ქ-ის ხეობა 51
 ქცლა 51

ღ

ღადრიყული 53
 ღამიში 52
 ღანუხი 72
 ღართა 33
 ღარისთავი 43
 ღელევი 32
 ღელისუბანი 33, 41
 ღვარები 31
 ღვედრეთი 31, 42
 ღვევი 30
 ღვინჭრობის ობა 46
 ღინტური 33
 ღოლოვანა 47
 ღომელაური 29
 ღორისთავი 47, 54
 ღოუბანი 47
 ღოღეთი 43
 ღრომი 40
 ღუდა 35
 ღუღუშაური 36
 ღუისხევი 31
 ღურო 64

ყაბართო, დიდი ყ-ო 76; პატარა
 ყ-ო 76
 ყაზანგუნბათი 59
 ყაზანჩი 54, 58
 ყაზახი 62, 80
 ყაზახბეგლი 58, 62
 ყაზიყუმუხი 76
 ყათირლუ 55
 ყაიდაარლუ 59
 ყაიყულის ხეობა 54
 ყაისა: ყაისელნი ყაისელთა ხეო-
 ბა 74
 ყაიყოჯალის ელი 59
 ყალამშინი 52
 ყალაჩა 58, 62
 ყალთაღჩი 58, 59
 ყალინჯა 62
 ყამარლუ 61
 ყამიში 55
 ყანდაურა 66
 ყარაასანი 58, 62
 ყარაბალი 77
 ყარაბულაღი 59
 ყარაბულახი 49, 55, 66
 ყარაბულაშვილი 77
 ყარათაულე 75
 ყარაია 79, ყ-ა ანუ ნაგები ნაქა-
 ლაქევი 29
 ყარამიქარი 55
 ყარამურადი 63
 ყარანუხდარა 58
 ყარატაში 58, 62
 ყარაქეშელი 61
 ყარაქილისია 55, 58
 ყარაღაჯი 30, 67, 79, 80
 ყარაყალა 55, 80
 ყარაყონი 58, 62
 ყარახანლის ობა 62
 ყარახი „ერთი თემია“ 73

ყარაჯი 79
 ყარაჯალაღი 61
 ყარსი 58
 ყაფლი 58
 ყაჩაღანი 58, 59, 60
 ყაჯილუხი 53
 ყაჯირღალი 67, 79
 ყელეთი 32
 ყელქცეული 41
 ყერძენი 46
 ყევეილი 35
 ყევეის საყდარი 39
 ყვარელი 71
 ყველსციხე 82
 ყვერბილი 45
 ყვიბისი 45
 ყიზილაჯლი 58, 61, 62
 ყიზილბულაღი 63
 ყიზილზიარათი 55
 ყიზილთოფრახი 63
 ყიზლარა 54
 ყიზყალა 51, 81
 ყინცვისი 32
 ყირიხლი 63
 ყირუხლუ 60
 ყირხბულახი 59
 ყიფჩალი 58
 ყიშლაღქანდი 58
 ყლარცვი 38
 ყოღალაური 70
 ყოილასარლის ობა 63
 ყორანთა 54
 ყორაეთი 66
 ყორნისი 42
 ყოროღა 73
 ყორყორი 54
 ყოღანთო 67, 69
 ყოჩაქილისია 51
 ყოჩქილისია 55
 ყორწყალი 70

ყუბა 77
ყუბანი 76
ყუდარო 57
ყუსუ: დიდი ყ-უ 75, პატარა
ყ-უ 75
ყულაღი 63
ყულარი „თავისი ობაებით ანუ
სოფლით“ 56
ყულე 75
ყულფი 62
ყურთყალა 55
ყურია 39
ყურისუბანი 34
ყურის ქევი 50
ყურსალუ 58, 59
ყურჩები 60
ყურყუთის ობა 46
ყუშები 67

უ

უავგომი 52
უავთა 30
უავი ზღვა 76, 79, 82
უავი საყდარი 55
უ[ა]ვიშვილი 77
უავპირი 66
უავშეთი 82 84
უაკათყარი 38
უალაური || უალვაური 68
უალიაღას სოფელი 59
უამალი 60
უამახია 77
უამბიანი 38
უამირანი 52
უამშადიღი 61, 62, 63, 86
უამხალის ადგიღი 76
უანაზარას სოფელი 54
უანთის სოფელი 56
უანქორი ზემო უ-ი 61, ქვემო უ-ი
61

უანშიანი 69
უაორი 56
უარაბეთი 48
უატაყას სოფელი 56
უაქრიანი 71
უეითანლუ 51
უმომღობიღი „სანადირო ადგი-
ღი“ 81
უმერთული 40
უმერმაზანას სოფელი 56
უმესაყარი 49
უიბლიანი ანუ ჩიბლიანი 67
უიბიშვეღი 52
უიგნით კახეთი იხ. კახეთი
უიღღა 71
უინღარა 43
უინღისი 44, 46; „საარაგო უ-ი“
38; მცხეთის უინღისი 30
უინღლარა 53
უინიხი 59
უიოს უბანი 34
უიშტეფი 55
უიხიღი 58, 62
უოღისპირი 45
უორაგაღი უ-ის მთა 58; უ-ის მინ-
ღორი 80
უოშიღეთი 51
უუამთა მონასტერი 68
უუასოფელი 48
უუა უბანი 45, 66
უუაცხვირი 38
უუღავერი დიდი უ-ი 56, პატარა
უ-ი 56
უუღავრის ხეობა 56
უუნბუნი 52
უურიული 38
უუღღათ უბანი 46
უხამონა 81

ჩ

ჩაბანო 65
 ჩაბარუხეთი 38
 ჩადივარა 79
 ჩალაბლუ 51
 ჩალაუბანი 67
 ჩამძვრალა 48, 49
 ჩანახჩი 57, 59
 ჩანგილარი 33
 ჩანკიანთ საყდარი 67
 ჩარგალი 64
 ჩარდახი 72
 ჩარდახლუ 55
 ჩაქვი 82
 ჩაღმა თუშეთი 72
 ჩაყლაპონი 56
 ჩაჩანი, დიდი ჩ-ი 76; პატარა ჩ-ი 76
 ჩეკური 66
 ჩიბლიანი იხ. შიბლიანი
 ჩილდირი 84
 ჩინთი 65
 ჩინჩხური 52
 ჩირდილი 82, 84
 ჩიტალახი 56
 ჩიქარმა 59
 ჩმართა 40
 ჩოთერი 58, 59
 ჩობანდალი 67
 ჩოლური 78
 ჩორთანი 56
 ჩოქური 35
 ჩოჩხობანი 57
 ჩოჩეთი 30
 ჩოხელი 35
 ჩრდილი 45, 64
 ჩრდილი „ჩ-ის უბანი“ 33, 48

ჩუმათელეთი 44
 ჩუმლაყი 69
 110

ჩულურეთი 29
 ჩულულოღლის ობა 63

ც

ცამნათუბანი 31
 ცაცხორი 82
 ცეცმი 46
 ცერონისი 43
 ცეცხლისჯუარი 35
 ცვდანი (?) 44
 ცივი 79
 ციკარას სოფელი 36
 ციქჯუარი 44
 ციხეზღავი 34
 ციხედიდი 30
 ციხექვაბი 49
 ციხია 32, 47
 ციხისსოფელი 56
 ციხისძირი 33, 35, 45, 60
 ციხისჯუარი 45
 ცლუკიანი 67
 ცორიანი 35
 ცრიცი 49
 ცუქეთი 32
 ცუცუბანი 31
 ცხაოტი 35, 36
 ცხენიკალა 48
 ცხვარეთი 31, 49
 ცხვინჯეთი 65
 ცხინურისი 39
 ცხირეთი 31
 ცხნარი 50
 ცხორეთი 47
 ცხრაკარა 69
 ცხრაძმა „ხეობა არის“ 37
 ცხრაწყარო 36

ძ

ძაბოეთი 37
 ძაგნაკორა 65

ძალისი 34
ძამის მონასტერი 32
ძამის ხევი (საციციანო) 32
ძარი 41
ძარწემი 41
ძალინა 43
ძაღლის უბანი 68
ძეგვი 30
ძეგლევი 36
ძევერა 40
ძელქვეში 53
ძეძვის უბანი 67
ძეძენარი 39
ძეძენარიანი 53
ძველი ანაგა იხ. ანაგა
ძველი გაღავანი 68
ძველი გომარეთი იხ. გომარეთი
ძველი ლორე იხ. ლორე
ძველქვეში 53
ძველღურო 64
ძირკოკი 68
ძღვევისჯუარი 68

ფ

წაბლოვანი 41
წავეისი 46
წალასყური 47
წალკა 49
წარბათუბანი 49
წარუქა 55
წაქარი 57
წაღვი 46
წაღვლი 43
წედისი 31, 78
წერაქვი 33
წეროვანი 33
წეროსი 31
წვერი 42
წვიმეთი 33
წივწივა 32

წითელეკლესია 53, 55
წითელსაყდარი 46, 49, 55
წითლაური 34
წილკანი 34
წინაგარა 40
წინანაური 51
წინანდალი 68
წინარეხი 30
წინა ფშავი იხ. ფშავის ხეობა
წინვენახი 47
წინუბანი 30, 40, 70, 72
წინწყარო 47
წირდალი 65
წირეთი 43
წირი 39
წირქვალი 36
წითა 44, 45
წიფორი 38
წიწამური 64
წლევის ტყე 80
წა მარინა 69
წა ნინო ბოდბლის სასახლე 68
წა სტეფანე 71
წნური 41
წობა 50
წოდორეთი 30
წოვა (თუშეთის ხეობაში) 72
წოლდი 39
წონა 78
წორბისი 42
წოფა 57
წრაუთი 51
წრისი 47
წრომი 32
წყაროს სოფელი 54
წყაროს უბანი 33
წყლულეთი 43
წყლამი 56
წყლის ორმო 56
წყნეთი 54

წუა ანუ ნუა 45

წუბენი 39

წუნარი 42

წულრულაშენი 55

ა

კალის სოფელი 54, 55

კამალა: „კამალელები თუ კურ-
მეტელები ერთი ხეობაა“ 74

კაპალა 57

კაპური 34

კარი 83; პატარა კ-ი 72; „ფიფი-
ნეთი ანუ კარი“ 72

კართალი 35

კაშა 34

კაჭარქისი 82, 84

კაჭკანი: „კაჭკნის ხეობა ანუ კო-
კანად წოდებული“ 57

კერემი 69

კვარები 31

კვიროსი 30

კვინისი 43

კიაური 71; კ-ას მინდორი 79

კივჭავის ხეობა 50

კიკიანი 71

კიკა: კიკაელნი „ერთი თემია“ 75

კინჭრიანი 71

კობისხევი 45

კიყატა: კიყატელნი 75

კოეთი იხ. ხორნაბუჯი

კოპარტი 65

კოტორი 66, 68

კოჭკანი იხ. ჭაჭკანი

კოხი თუ კუხი 73

კუკა 55

კუკატანი 71

კურთა 37

კურმეტა: კურმეტელები 74

კუხი იხ. კოხი

ბ

ხადა 35

ხათუნოლლის ობა 63

ხალები 33

ხალფალუ 62

ხამბუთა 76

ხანზადას სოფელი 55

ხანდაკი 30

ხანდისი 31

ხანდო „მცირე ხეობა“ 35

ხანდოეთი 39

ხანუხლარი 62

ხანძორი 51

ხანძორისი 57

ხანძორკუტი 57

ხანძუტი 56

ხანჯულაზი 60

ხარბალი 37

ხარკაშო 65

ხარხევი 35

ხარხეთი 35

ხასადარის ობა 63

ხატის სოფელი 48, 54, 57

ხაშმი 66

ხაშური 44

ხახალაჯუარი 49, 53

ხვარაკეტი 57

ხევსურეთი; „დიდი ხ-ი არხოტი“,

ქვემო ხ-ი 72

ხეითი 41

ხეკორდი 30, 47

ხელთუბანი 40

ხერთვისი 82, 84

ხეფინის ხევი 44

ხვედურეთის ხევი 32

ხეითი 34, 41

ხიდა 34

ხიდისთავი 31

ხილისი 76

ხილბინა 62
ხირსა 67
ხირსის ხევი 67
ხოდაშენი 69, ქვემო ხოდაშენი 68
ხილბინის ობა 63
ხოვარას სოფელი 57
ხოვლე 31
ხოვლის ხევი 31
ხოზეთი 47
ხოჟორნა: ხ-ის ხეობა 57
ხორბუკი 47
ხორნაბუჯი ანუ კოეთი 67
ხორხელი 69
ხოსის სოფელი 54
ხოსო 41
ხტონა 43
ხული 52
ხუნდის უბანი 43
ხუნევი 44
ხუნჯახი 75
ხუნძახი იხ. ავარია ანუ ხუნძახი
ხურუტის სოფელი 54
ხუცის სოფელი 48, 55, 56
ხუხუნეთი 70
ხშირი 34
ხწვე იხ. სწე

ჰ

ჰევიჯვარი 44
ჰევეშა 35
ჰეველმა 49
ჰორხები 50
ჰცისი 33

ჯ

ჯაბარყელა 51
ჯავე 42, პატარა ჯ-ა 41
ჯავეხეთი 82
ჯავეშანიანი 53

ჯალალოღლის სოფელი 59
ჯალდამი 52
ჯამილუ 58, 62
ჯანამათლი 60
ჯანბალჩა 55
ჯანაზიანი 53
ჯანგირაანთ კარი 65
ჯანგირაობა 66
ჯანდარიქი 52
ჯანდიდი 53
ჯანშიაური 64
ჯანხოში 56
ჯარმეჩი 56
ჯაფარლუ 58, 62
ჯაფნიაური 44
ჯალათა 67
ჯაქვი 64
ჯეჯკური 39
ჯეარა 50
ჯეარი 64
ჯეარმაგარი 34
ჯიგრაშენი 34, 50
ჯილიზი 57
ჯილოვხანი 58
ჯილღის მინდორი 80: „ჯ-ს სოფე-
ლი“ 59
ჯიმაანთ ოლე 68
ჯიშითი 67
ჯირდახანი 63
ჯინიხი 72
ჯინჭარა 67
ჯიტები 48
ჯიქეთი 79
ჯილაური 64
ჯომეშლუ 58, 59
ჯონგათაის ადგილი 76
ჯოლაზი 62
ჯოხარი 69
ჯოხისი 31

ბ. პირთა:

- აბაშიძე [აბაშიძიანი] 45
ალავერდელი 83
ალექსანდრე ბატონიშვილი, ერეკ-
ლე II-ის ძე 56, 57, 70
ალმასხან ბატონიშვილი 81
ალი [მოლა] 73
ამილახორი [ამილახვრიანი] 80
ანჩელ არხიმანდრიტელი 83
არჩილ მეფე 66
ახტალელი იხ. ცურტაველი ანუ
ახტალელი
ბაგრატ ბატონიშვილი 60, 61, 69,
70, 77, 80
ბანელი 84
ბედიელი 83
ბოდბელი 83
ბოგნელი 83
გელათელი 82
გელოვანი 78
გიორგი მეფე 29, 56, 57, 60, 64,
70, 73, 77
დადიანი 78
დავით ბატონიშვილი 61, 68, 69
დარიშკელიანი [შდრ. დღევ. და-
ღეშქელიანი]
დმანელი 83
დრანდელი 83
ელენე სვიმონოვნა, დავით ბატო-
ნიშვილის მეუღლე 68
ვალაშკერტელი 84
ვახტანგ მეფის ძე 34
თეიმურაზ ბატონიშვილი 61, 69
იოანე ბატონიშვილი 29, 36, 56,
57, 58, 60, 61, 81
ირაკლი II, მეფე 29, 77
ირაკლი ბატონიშვილი 58
იულონ მეფის ძე 30, 37, 38, 39,
40, 51, 69, 71, 80.
იშხნელი 84
კლარჯელი 84
კუმურდოელი 84
მანგლელი 83
მაწუყურელი 83
მირიან ბატონიშვილი 44, 66,
68—70
მიხეილ ბატონიშვილი 58
მიხეილ [თუმანიშვილი]* 60
მოქველი 83
მუსა 73
ნურმადა 73
ოქროპირ ბატონიშვილი 58
ტფილელი 83
ურბნელი 83
ფარნაოზ ბატონიშვილი 61
ქეთევან ბატონიშვილი, მეფე თეი-
მურაზ II-ის ასული 40
ქეთევან, მეფის რძალი, იოანე ბა-
ტონიშვილის მეუღლე 59, 60

ქსნის ერისთავი 40

ქუთათელი 82

ღაზნელი 39

ყიფიანი [საყიფიანო] 78

ყურბანა 73

ჩაიშელი (ცაიშელი) 82

ცაგერელი 83

ცურტაველი ანუ ახტალელი 83

წინწყაროელი 83

წირკნელი 83

წურწყაბელი 83

წყაროსთაველი 83

ჯაფარიძე [საჯაფარიძო] 78

ჯიბრაელი, მეფის ძე 58

ჯიმშიდ მელიქი [თუმანიშვილი, მანუჩარის ძე]* 60

ბ. საბნობრივი:

აგარა, კოკორი, სამეფო ადგილი ანუ დაჩა 46

ადგილი ალი სულთნის ა-ი 76; ახალციხის ა-ი 82; ახოშის ყადის ა-ი 76; საბეგოთა ა-ი 84; სათიბი ა-ი 79; სანადირო ა-ი 81; საყიფიანო ა-ი 78; საძოვარი ა-ი 79; საენდრონიკო ა-ი 67; სანჯახთა ა-ი 84; საჯაფარიძო ა-ი 78; უტმის ა-ი 76; შამხლის ა-ი 76; ჯონგათაის ა-ი 76

აზნაური საამილახოროს ა-ი 39

ბატონი მუხრანიანთ ბ-ი 33

გალავანი ძველი გ-ი 68

გორა თეთრაძის გ-ა 29, 79

დაჩა იხ. აგარა; ლილოში დ-ა აშკარეთად წოდებული 66

მკლესია ქედის ე-ა 51; წითელი ე-ა 53, 55; ე-ის მამული 36

ელი ენდრონიკაანთ ელი 60; კახეთის ე-ი 67; ყაიყოჯალის ელი 59

ერისთავი ქსნის ე-ი 13

ეპისკოპოსი 83

ვანქი ლურჯი ვ-ი 56

ვენახი 69

ვერცხლის მადანი ახტალის ვ-ს მ-ი 81; ყიზყალას ვერცხლის მ-ი 81

თეთრი სამეფო თ-ი 77

თემი ანსადელნი ანუ ანდალელნი ერთი თემი არიან 74; ბოგოზი თუ ბაგვაზი ერთი თ-ა 74; მესელთა ერთი თ-ა 75; მუნისელნი ერთი თ-ა 75; ტინიდი ერთი თ-ა 74; ტლოხელები და ინსოელები ერთი თ-ა 75; ქიკაელნი ერთი თ-ა 75; ყაზახი ერთი თ-ა 73; თულარი ენდრონიკაანთ ელი თ-ად წოდებული 60

* ცნობები თუმანიშვილების შესახებ მოგვაწოდა მამისა ბერძენიშვილმა, არისტვისაც მადლობას მოვახსენებთ.

ინჯა ბარანა, ქამარლი ი-ად წოდებული 62

კათალიკოსი აფხაზთა და იმერთა კ-ი 82; ქართლისა, კახეთისა, სამცხე-საათაბაგოს კ-ი 83

კარი არჩევანთ კ-ი 66; ბაღნიანთ კ-ი 64; ბაღიანთ კ-ი 65; გონჯილანთ კ-ი 65; ვეუანანთ კ-ი 65; თანგირაანთ კ-ი 65; თორიულთ კ-ი 65; იმერლიანთ კ-ი 66; კაიშაურთ კ-ი 35, 81; კობიანთ კ-ი 34; მთიულთ კ-ი 35; სულხანანთ კ-ი 65; შაკათ კ-ი 38; ჯანგირაანთ კ-ი 65

კლდე მოხატული კუ 56

კუპრი კ-ი უდაბნოების მხარეს 81

მადანი ვერცხლის მ-ი 81; ყიზყალას მ-ი ვერცხლისა 81; მისხანას სპილენძის მ-ი 81; ნაქალაქევს მ-ი ძველად 81; ახტალას ვერცხლის მ-ი 81; სამეფო ს-ბი 81

მაზრა ახალციხის მ-ა 84

მამული ეკლესიის მ-ი 33, 36

მანი კიმოთის მანი 19

მდინარე დებედას მ-ე 59; იორი მ-ე 65

მეკომურნი 73

მელიქი 60

მთა არმაზის მ-ა 81; ბელაქნის მ-ა 79; ბორჩალოს მ-ა 56; გუგულს მ-ა 80; გუჯარეთის მხარეს მ-ი 80; კაიშაურთკარის მ-ა 81; კახეთის მ-ი 79; კოჯრის მთა 81; კვერნაკის მ-ა 80; კორტოხის მ-ა 80; თეთრა-

ანის მ-ა 81; თრიალეთის მხარეს მ-ი 80; პატარა ლიახვის მ-ა 80; რუისის მ-ა 80; საცხენისის მ-ა 80; სიათის მ-ა 80; ტბაშის მ-ა 80; უძოს მ-ა 81; ფამბაკის მ-ა 80; ფოხალას მ-ა 80; ქსნის მ-ბი 81; შამშადილის მ-ა 80; შორაგლის მ-ა 80; შხამოანას მ-ა 81; ჩანახჩის მ-ა 59; ყაზახის მ-ა 80; ყარაღაჯის მ-ა 80; ყარაყალას დაყოლებით მ-ბი 80

მთავარეპისკოპოსი 82, 83

მინდორი — ალვანის მ-ი 79; აღაიანის მ-ი 33, 80; გაიპარა მ-ი 79; გუჯარეთის მ-ი 80; დიღმის მ-ი 81; ერწოს მ-ი 79; იორგაღმა მ-ი 79; ლაგოდუხის მ-ი 79; ლილოს ტბის მ-ბი 81; ლორის ჯიღღის მ-ი 80; მარტყოფის მ-ი 81; ნავაზის მ-ი 81; ნაუტარას მ-ი 79; ოკმის მ-ი 80; სათიბი მ-ი 79; სამგორის მ-ი 79; ტრიფონის მ-ი 80; უზუმლარის მ-ი 80; ყარაღაჯის მ-ი 79; ყარაიის მ-ი 79; შორაგლის მ-ი 80; ქიაურის მ-ი 79

მონასტერი 50; მთაში მ-ი 50; მხურვალეთის მ-ი 39; თირის მ-ი 41; შუამთის მ-ი 66; ულუმბასთან მ-ი 44; ძამის მ-ი 32

მოსაყდრენი 82

მღუდელთმთავარნი 82

მხარე გუჯარეთის მ-ე 80; დაღისტანის მ-ე 76; თრიალეთის მ-ე 80; კავკასიის მ-ე 76; პა-

- ლუხჩაის მ-ე 81; წედისის მ-ე 78
 ნავთი 81
 ნასადგურაენი კახეთის ელის ნ-ი ადგილნი 67
 ნასოფლარი 29, 54, 55
 ნაქალაქევი ურბნისი ძველი ნ-ი 41; უჯარმა ნ-ი 66; ხორნაბუჯი ანუ ჭოეთი ძველი ნ-ი 67; ყარაია ანუ ნაგები ნ-ი 29
 ობა აღბაბლუ ო-ა 54; გემიყარის ჭალის ო-ა 62; ყულარი თავის ობაებით ანუ სოფლით 56; ნასიბლუ ო-ა 54; ყურყუთის ო-ა 46
 ოლე ჭიშანთ ო-ე 68
 სააბაშიო სოფლები 44
 სააზნაურო 33, 36, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77
 საათაბაგო 83
 საამილახვრო 39
 საბეგო ადგილი 84
 საღაღიანო სვანეთი 78
 სადგომი ბალთის ს-ი 68
 საეკლესიო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77, 82
 საერისთო საგელოვნო ს-ო 78; რაჰის ს-ო 77; ქსნის ს-ო 37
 საენდრონიკო ადგილნი 67, 68
 საეპისკოპოსო სამთავისი ს-ო 39
 საეაჩნაძო 68
 სათავადო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77
 სათიბი 81, ს-ი ადგილი 79; ს-ი მინდორი 79
 სამაჩაბლოს ხეობა 40
 სამთავრო 79
 სამეფო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77; ს-ო მადნები 81; ს-ო თეთრი 77; ს-ო კოჯორი 46; ყარაჯი პირველ იყო ს-ო 79
 სამუხრანო 33
 სანადირო ადგილი 81
 სანჯახი 82, 84
 სასახლე აბაშიძიანთ ს-ე ვახანი 45; არჩილ მეფის სასახლე იორზე 66; მეფეთ სასახლე 71; წმ. ნინოს ბოდბლის ს-ე 68; ძველი სასახლე იფნევი 36;
 საფაშო-საბეგოები 84
 საყდარი გატეხილი ს-ი 55; ლურჯი ს-ი 48; ჩანკაანთ ს-ი 67; წითელი ს-ი 46, 67; ყვავის ს-ი 39; შავი ს-ი 55
 საციციანო 32
 სამოვარი ადგილი 79
 სახანოები 77
 სახლიკაცი 78
 სახასო ადგილი 64; ს-ო ყმა 69
 სოფელი სააბაშიო ს-ბი 44, საარაგო სოფლები 38; სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო ს-ი 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77, ხუცის ს-ი 39, 48
 სპილენძის მადანი 81
 ტბა ლილოს ტბა 81
 ტყე წლევის ტყე 80
 უშენი ადგილი 62; უ-ი სოფელი 29, 61
 უბანი ბერთ უბანი 66; გარეთ უ-ი 29; გორის უ-ი 64; გოგათ უ-ი 46; ვარდის უ-ი 34, 49,

52, 68; თედიათ უ-ი 46 იაკობის უ-ი 67; ირდას უ-ი 51; კართ უ-ი 71; კახის უ-ი 68 ლიპარიტის უ-ი 51; კუმტის უ-ი 50; კუწათ უ-ი 33; მღებრის უ-ი 30; ურიათ უ-ი 69; ქეჩათ უ-ი 48; დელის უ-ი 33 შუა უ-ი 45, 66; შულღათ უ-ი 46; ჩრდილის უ-ი 33; ცამნათ უ-ი 31; ძაღლის უ-ი 68; ძეძვის უ-ი 67; წარბათ უ-ი 30, 70, 72; წყაროს უ-ი 33; ხელთ უ-ი 40; ხუნდის უ-ი 43

ქალაქი ანანური ყასაბა ქ-ი 35; ანისი ძველად დიდი ქ-ი 58; ახალგორი ყასაბა ქ-ი 36; ახალციხე ქ-ი 82, 84; გორი ყასამჩა ქ-ი 39; დუშეთი ყასაბა ქ-ი 34; სიღნაღი ქ-ი 68; თელავი ქ-ი 68; სურამი ყასაბა ქ-ი 44; ტფილისი ქ-ი 20, 29; ქრცხინვალი ყასაბა ქ-ი 41; ფიჩხის ქ-ი 41

ყადი ახოშის ყ-ის ადგილი 76
ყასაბა ქალაქი 34—36, 44
ყასამჩა ქალაქი 39
ყიშღალი ყაიყოჯალის ყ-ი 60
ყმა 44
ყურე როჭიკაანთ ყ-ე 68

შენი სოფელი 29, 35, 58, 61
შემოღობილი სანადირო ადგილი 81

ციხე ლომის ც-ე 71; საგურამოს ც-ე 64; ტურის ც-ე 71; უფლის ც-ე 39; ყველის ც-ე 82

წყალი ალის წყალი 43; დვანის წ-ი 42; სურამის წ-ი 44; ფცის წ-ი 43

წყარო დათვის წ-ო 40; დედოფლის წ-ო 79; კოდის წ-ო 34

ჭალა გორის ჭ-ა 80; დიდმის ჭ-ა 81; დოღლიაურის ჭ-ა 80; ვარდის ჭ-ა 51; ივრის ჭ-ა 79; ნათლუღის ჭ-ა 81; ნაჭარმაგევის ჭ-ა 80; სარენის ჭ-ა 79; სოღალღის ჭ-ა 79; ყარაიის ჭ-ა 79

ხევი არაგვის ხ-ი 35; აწერის ხ-ი 38; ბოგვის ხ-ი 47; ბოღბის ხ-ი 68; ბუზაურის ხ-ი 67; გერის ხ-ი 39; დიდმის ხ-ი 30; ვეძის ხ-ი 34, 71; ზრბითის ხ-ი 47; ისოღის ხ-ი 37, 81; კაკალა ხ-ი 44; კავთის ხევი 30; კრისის ხ-ი 33; კისის ხ-ი 68; მანღლისის ხ-ი 47; მღულღის ხ-ი აწ ხოვლის ხ-ად წოდებული 31; მიერ ხ-ი 84; სავანის ხ-ი 45; სკრის ხ-ი 32; ქასრის ხ-ი 35; ლუის ხ-ი 31; ხეფინის ხ-ი 44; ხვეღურეთის ხ-ი 32; ხირსის ხ-ი 67; ხოვლის ხ-ი 31

ხეობა ალგეთის ხ-ა 46; ალის წყლის ხ-ა 43; ალაღაჯის ხ-ა 57; ალინჯის ხ-ა 63; არაგვის ხ-ა 35; არგეთის ხ-ა 50; არფაჩაის ხ-ა 58; ასანსუს ხ-ა 37; ატენის ხ-ა 31; აყუსის ხ-ა 74; ახინჯის ხ-ა 63; ახალციხის ხ-ი სანჯახად წოდებული 82; ბალიჭის ხ-ა 52; ბეჩოს ხ-ა 78; ბოღნისის ხ-ა

55; გომარეთის ხ-ა 49; გრდ-
ნის ხ-ა 64; გუჯარეთის ხ-ა
33; გულამაყრის ხ-ა 35; დვა-
ნის წყლის ხ-ა 42; დიდოს
წყლის ხ-ა 73; დიგორის ხ-ა
77; დიდი ხევსურეთი არხო-
ტით (მთის ხეობა) 72; ვერეს
ხეობა 29; ზაგმის ხ-ა 63; ზის
ხ-ა პატეინი 47; ზურტაკეტის
ხ-ა 49; ერწოს ხ-ა 65; თებე-
ლის ხ-ა 76; თეძმის ხ-ა 30;
თიანეთის ხ-ა 64, 65; თორ-
ლოს ანუ ლოპოტის ხ-ა 70;
თოუზის ხ-ა 62; თრუსოს ხ-ა
35; თუშეთის ხ-ა 72; კალა-
ლენი ანუ კარატელნი ერთი
ხეობა არის 74; კიანეთის ხ-ა
52; მაშავერის ხ-ა 54; კაზ-
რეთის ხ-ა ისპიანად წოდე-
ბული 53; ლოქშის ხ-ა 51;
ლეჩხუმის ხ-ა 38; ლორის ხ-ა
59; ლოპოტის ხ-ა 70; ნარას
ხ-ა 42; ნახბაკელთა ხ-ა 75;
ოსოქოლოს ხ-ა 75; პატარა
ლიახვის ხ-ა 38; ყამურის ხ-ა
37; საგურამოს ხ-ა 64; სად-

გერის ხ-ა 46; სამაჩაბლოს
ხ-ა 40; სურამის წყალი და
მისი ხ-ა 44; ტანის ხ-ა 31, 32;
ტაშირის ხ-ა 55; ფამბაკის
ხ-ა 58; ფარვანი-შაორეს ხ-ა
თავფარავანი 46; ფშავის ხ-ა
72; ფამბაკის ხ-ა 58 ფცის
წყლის ხ-ა 43; ფინეზაურის
ხ-ა 52; ქვეშის ხ-ა 53; ქარ-
ჩოხის ხ-ა 37; ქისტეთი ერ-
თი ხ-აა 72; ქრცხინვალის
ხ-ა 40; ქსნის ხ-ა 36; ქციის
ხ-ა 51; შულავრის ხ-ა 56;
ყაიყულის ხ-ა 54; ყაისელთა
ხ-ა 74; ცხრა ძმის ხ-ა 37;
ჭამალელები თუ ჭურმეტლე-
ბი ერთი ხეობაა 74; ჭაჭკანის
ხ-ა 57; ჭოჭკანის ხ-ა 57; ხან-
დო მცირე ხ-ა 35; ხოყორნის
ხ-ა 57

ხოლდბუნი სამეფო ხ-ი 81

ჯამაათი იდოეთი ერთი ჯამაათია
74; ტელეტინი ერთი ჯამაათია
74; ტუხატელნი ერთი ჯამა-
ათია 74

ПАМЯТНИКИ ГРУЗИНСКОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

V

Иоанн Багратиони

ОПИСАНИЕ КАРТЛИ И КАХЕТИ

(на грузинском языке)

Текст к изданию подготовили, исследованием
и указателями снабдили Т. П. Енукидзе и Г. В. Бедошвили

Тбилиси
«Мецниереба»
1986

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

•

სბ 3072

გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ებრალიძე
მხატვარი ტ. შეყილაძე
მხატვრული რედაქტორი გ. ლომიძე
ტექნიკური რედაქტორი ნ. ოკუჩავა
კორექტორი ნ. მაჩაიძე

გადაეცა წარმოებას 11.11.1985; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 31.3.1986;
ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆; ქალაქი № 1; ბეჭდვა მძალი;
გარნიტურა ვენური; პირობითი საბეჭდო თაბახი 7,5;
პირ. საღ. გატ. 7.8; სააღრიცხვო საგამომცემლო თაბახი 5.4;
უე 01094; ტირაჟი 10 000; შეკვეთა № 334;
ფასი 80 კაპ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниერ.ეა», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН Грузинской ССР, Тбилиси 380060, ул. Кутузова, 19